

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

EYÜP

SIRADAN BİR ADAMIN HİKÂYESİ

JOSEPH ROTH

Kyrhos Yayınları / 82

Kitabın Adı / Eyüp
Kitabın Orijinal Adı / Das Hiob
Yazar / Joseph Roth
Editör / Yasin Topaloğlu
Tercüme / Meltem Aslanoğlu
Baskı / Tarcan Matbaası

1. Baskı Kasım2012
ISBN / 978-605-121-104-6
Yayıncı Sertifika No / 16476

Yayın Yönetmeni / Ali Burak Topaloğlu
Genel Müdür / Bilge Ekinci

İnternette satış:
www.mkitap.com

KYRHOS YAYINLARI

Akpınar Mahallesi 826. Sokak
No: 30 / 13 Dikmen-Çankaya / ANKARA
Tel: (312) 475 40 33 / Faks: (312) 476 40 28
www.kyrhos.com.tr / e-posta: bilgi@kyrhos.com.tr
<http://twitter.com/kyrhosyayinlari>

EYÜP

Sıradan Bir Adamın Hikâyesi

Joseph Roth

Tercüme
Meltem Aslanoğlu

Kasım 2012

BİRİNCİ BÖLÜM

1

Yıllar önce Zuchnow'ta Mendel Singer isminde bir adam yaşıyordu. Kendisi dindar, Tanrı korkusu olan, sıradan ve her gün karşılaşılabilir bir Yahudi idi. Bir öğretmenin sade görevini yapıyordu. Yalnızca ferah bir mutfaktan oluşan evinde çocuklara Tevrat dersleri vermektedir. Samimi bir çaba ve dikkat çekmeyen bir başarı ile öğretiyordu. Ondan önce de yüz binlerce insan onun gibi yaşamış ve öğretmişti.

Kişiliği gibi solgun yüzü de anlamsızdı. Alışlagelmiş siyah bir sakal tüm yüzünü çevreleyip ağzını örtüyordu. Gözleri siyah, büyük, cansız ve ağır göz kapakları tarafından yarı örtülü hâldeydi. Başında, bazen, modern olmayan ve ucuz kravatların yapıldığı kumaştan dikilmiş bir başlık oluyordu. Mendel Singer'nın üzerinde, hızla sokaktan geçerken etekleri dalgalanan ve uzun deri çizmelerinin konçlarına sert ve düzenli bir şekilde çarpan Yahudilerin bu bölgede giydikleri, ülkeye özgü truvakar¹ bir kaftan vardı.

Singer'nın, zamanı yokmuş. Buna karşılık halletmesi gereken çok şey varmış gibi görünüyordu. Zaten zor bir yaşamı vardı ve ara sıra bu yaşam bir eziyete dönüşüyordu. Giydirip beslemek zorunda olduğu bir karısı ve üç çocuğu vardı (Karısı dördüncü-

1) Truvakar: Standart ceket boyunun dörtte üçü uzunluğundaki ceket. (ç.n.)

ye hamileydi.). Tanrı kasıklarına verimlilik, yüreğine soğukkanlılık ve ellerine sefalet vermişti. Tartacak altınları ve sayacak banknotları yoktu. Yine de yaşamı, kuru sahiller arasından geçen, küçük zavallı bir dere gibi akıp gitmekteydi. Mendel her gece uyuduğu ve sabah uyandığı için ayrıca doğan her yeni gün için Tanrı'ya şükreliyordu. Güneş battığında bir kez daha dua ediyordu. İlk yıldızlar parladığında üçüncü kez dua ediyordu. Uyumadan önce de yorgun ancak telaşlı dudaklarıyla hızlı bir şekilde bir dua fısıldıyordu. Rüya görmeden uyuyordu. Vicdanı temizdi. İffetli bir insandı. Pişmanlık ve arzu duyduğu hiçbir şey yoktu. Kadını seiyor ve vücudundan zevk alıyordu. Yemeklerini sağlıklı bir açlıkla tüketiyordu. İki küçük oğlunu, Jonas ve Schemarjah'yı söz dinlemediklerinde dövüyordu ancak en küçükleri olan kızı Mirjam'ı sık sık seviyordu. Kızı, babasının siyah saçları ile cansız ve yumuşak siyah gözlerini almıştı. Uzuvarları ince, eklemeleri kırılıyordu. Genç bir ceylan gibiydi.

Altı yaşında olan on iki öğrenciye okuma ve Tevrat'ı ezberleme konusunda ders vermekteydi. On iki öğrenciden her biri, kendisine, her cuma günü yirmi kopek getiriyordu. Bu Mendel Singer'nın tek geliri idi. Daha otuz yaşındaydı. Ancak daha fazla kazanma olasılığı azdı. Hatta, belki söz konusu bile değildi. Öğrenciler büyüdükçe daha başka, daha bilgili öğretmenlere gitmekteydi. Yaşam yıldan yıla pahalılaşıyordu. Hasat ise fakirleştikçe fakirleşmekteydi. Havuçlar azalmakta, yumurtaların içi boşalmakta, patatesler don yemekte, çorbalar sulanmakta, sazan balıkları incelmekte ve turna balıkları kısalırmaktaydı; kazlar sertleşmekte ve tavukların hiç tadı kalmamaktaydı.

Yani, Mendel Singer'nın karısı Deborah'nın kaygıları artmaktaydı. O, bazen, şeytan tarafından yönlendirilen bir kadındı. Gözü zenginlerin malında olan ve tüccarların kazancını kıskanan bir insandı. Mendel Singer'nın yeri, gözünde çok aşağı bir yerlerdeydi. Kocasını, çocuklar, hamilelik, pahalılık, düşük ücretler ve hatta sık sık kötü hava nedeniyle suçlardı. Cuma günleri yerleri, sarı safran rengi oluncaya kadar fırçalıyordu. Her iki omzu aynı ritimde yukarı ve aşağı doğru inip kalkmakta, güçlü elleri teker teker her tahtayı ovalamakta ve tırnakları ile tahtaların arasındaki boşluklardan, kovanın derin dalgalarının tamıyla yok etti-

ği kara pislikleri çıkarmaktaydı. Geniş, güçlü ve hareketli bir dağ gibi, boş, mavi badanalı odada dizleri üzerinde emeklemekteydi. Dışarıda; kapının önünde, kahverengi tahta bir yatak, saman çuvalları, marangoz tarafından rendelenerek cilalanmış bir masa ile yatay, ince ve uzun iki tahtanın dikey tahtalara çakılmasıyla oluşturulmuş, dar iki banktan oluşan mobilyalar havalanmaktaydı. Alaca karanlık camlara ilk dokunduğunda Deborah, Alpaka kumaşından yapılan şamdanlardaki mumları yakmakta ve ellerini birleştirip dua etmekteydi. Kocası, ipeksi siyahlar içinde eve gelmekte, evin zemini erimiş güneş gibi parlamakta, yüzü alışılmıştan daha beyaz, sakalı hafta içi günlerde olduğundan daha siyah görünmekteydi. Daha sonra oturup evin babası bir şarkı söylüyor ve hep birlikte sıcak çorbayı höpürdeterek içiyor, tabaklara doğru gülümsüyor ve tek kelime konuşmuyorlardı. Odaya bir sıcaklık yayılıyordu. Sıcaklık tencereden, tabaklardan ve vücutlardan dağılıyordu. Alpaka kumaşından yapılmış şamdanlardaki ucuz mumlar daha fazla dayanamıyor ve eğilmeye başlıyordu. Mavi kareli, tuğla kırmızısı masa örtüsünün üzerine Stearin² damlıyor ve anında donuyordu. Pencere açılıyor, mumlar toparlanıyor ve sonuna kadar yanıyorlardı. Çocuklar sobanın yakınındaki saman torbalarının üzerinde yatıyor, ebeveynler ise oturmaya devam ediyordu. Kederli bir şaşaa ile şamdanların boşluklarından fışkıran ve yumuşak bir şekilde dalgalanarak geri inen, ateşten bir su oyununa benzeyen son mavi alevciklere bakıyorlardı. Stearin kabarıyor, kömürleşmiş olan fitilden çıkan dumandan oluşan ince mavi iplikler tavana doğru yükseliyordu. Kadın “Ah!” diye iç geçirdi. Mendel Singer, “İç geçirme!” diye uyardı. Karşılıklı olarak sustular. “Yatalım mı Deborah!” diye emretti Mendel³ ve bir gece duası mırıldanmaya başladılar.

Her haftanın sonunda sessizlik, mumlar ve şarkılarla Şabat³ başlamaktaydı. Yirmi dört saat sonra gece; hafta içi günlerin gri geçidini başlatan, eziyetli bir oyun batmaktaydı. Yazın ortasında sıcak bir günde, öğleden sonra saat dörtte, Deborah doğum yaptı. İlk çığlıkları, Tevrat öğrenmekte olan on iki çocuğun şarkı-

2) Mum yapımında kullanılan bir malzeme. (ç.n.)

3) Dini inançlar gereği bazı Dinler Kitabı, Yasası ile ilgili bir ayartıdır. (ç.n.)

larına karıştı. Çocukların hepsi evlerine gittiler. Yedi günlük tatil başladı. Mendel'in çocuğu oldu; dördüncü, bir oğlan. Sekiz gün sonra sünnet edildi ve Menuchim ismi kondu.

Menuchim'in beşiği yoktu. Odanın ortasında, dört ip ile tavana da bir çengele asılı olan bir sepetin içinde, avize gibi süzölmekteydi. Mendel Singer zaman zaman tavana asılı olan ve dokunulduğu anda sallanmaya başlayan sepete, sevgiden yoksun olmayan bir parmakla hafifçe dokunmaktaydı. Bu hareket bebeği bir süreliğine sakinleştirmekteydi. Ancak bazen sızlanmak ve bağırarak konusundaki isteğine karşı yapacak bir şey olmuyordu. Sesi Tevrat'ın kutsal cümlelerini bastırıyordu. O zaman Deborah bir taburenin üzerine çıkıyor ve bebeği aşağıya indiriyordu. Göğsü; açık bluzden fıskırıyor ve erkek çocuklarının bakışlarını şiddetli bir şekilde üzerine çekiyordu. Deborah âdeta orada olan herkesi emziriyordu. Büyük olan diğer üç çocuğu, kıskanç ve haris bir şekilde etrafında duruyordu. Sessizlik çökünce sadece bebeğin emme sesi duyuluyordu.

Günler haftalara, haftalar aylara ulaşıyor ve on iki ay bir yıl ediyordu. Menuchim hâlâ annesinin seyrek, duru sütünü emiyordu. On üç aylık olunca yüzünü garip şekillere sokmaya ve bir hayvan gibi inlemeye, arkasından kovalanırcasına nefes nefese kalmaya ve garip bir şekilde solumaya başladı. Büyük başı, ince boynunun üzerinde bir bal kabağı gibi ağır duruyordu. Geniş alnı buruşmuş bir pelür kâğıt gibi dalgalanıyor, değişik şekillere giriyordu. Bacakları çarpık, cansız iki tahta kavis gibiydi. Zayıf kolcukları sürekli olarak oynuyor ve seğriyordu. Ağzından komik sesler çıkıyordu. Atak geldiğinde beşiğinden alıp morarınca ve nefes alamayacak hâle gelinceye kadar şiddetli bir şekilde sallıyorlardı. Daha sonra yavaşça kendine geliyordu. Zayıf göğsünün üzerine (birkaç poşet hâlinde) demlenmiş çay koyuyorlar ve cılız boynuna farfara otu bağlıyorlardı. Babası "Zararı yok, büyüdüğü için böyle oluyor!" diyordu. Annesi "Oğlanlar dayılarına çekerler, benim erkek kardeşim bunu beş yıl yaşadı!" demektedir. Başkaları ise "Büyüdükçe geçer!" diye konuşuyorlardı. Bütün bunlar şehirde çiçek hastalığı çıkıncaya, resmî makamlar aşılama emri verinceye ve doktorlar Yahudilerin evlerine girinceye kadar devam etti. Yahudilerden bazıları saklandıkları yer zaman zaman

yana olan Mendel Singer ise Tanrı'nın hiçbir cezasından kaçmadı. Aşılamayı da sabırlı bir şekilde kabullendi.

Komisyonun Mendel'in sokağına geldiği gün sıcak, güneşli bir öğleden önceydi. Yahudi evlerinin sıralanmasında en sonuncusu Mendel'in eviydi. Doktor Soltysiuk, elinde büyük bir kitap taşıyan polisle birlikte; esmer yüzünde esen sarı bıyıkları ve kızarmış burnu üzerindeki altın çerçeveli kısaç gözlükle, geniş adımlar atarak sıcak nedeniyle omzunda -sanki onlar da birkaç iğne yapacak gibi- kolları boş bir şekilde sallanan ceketiyile Yahudi mahallesine gelmişti. Doktoru, saklanamayan çocukların ağlamasıyla kadınların yakınmaları karşıladı. Polis kadınlarla çocukları derin bodrumlardan, yüksek tavan aralarından, küçük odacıklardan ve büyük saman sepetlerden çıkarmıştı. Güneş tüm sıcaklığı ile parlıyor ve doktor da terliyordu. Yüz yetmiş altıdan az olmamak üzere, bu kadar Yahudi'yi aşlamak zorundaydı. Ulaşılamayan ve kaçmış olan her Yahudi için Tanrı'ya sessizce şükreliyordu. Mavi badanalı küçük evlerden dördüncüsüne geldiğinde, polise bir işaret vererek daha fazla aramamasını belirtti. Doktor devam ettikçe bağırtı artmaktaydı. Bağırtı, doktorun adımlarının önünde esiyordu. Henüz aşılanmadıkları için korkanların ağlamalarıyla, aşılananların bedduaları birbirine karışmaktaydı. Doktor, Mendel'in odasına geldiğinde yorgun ve tamamıyla şaşkın bir vaziyette, ağır bir iç geçirmeyle banka oturdu ve bir bardak su istedi. Gözü küçük Menuchim'e kaydı, küçük sakat çocuğu kucağına aldı ve "Epilepsi hastası olacak." dedi. Babanın kalbine korku saldı. Anne ise "Bütün çocuklar havale geçirirler." dedi. Doktor, "Böyle bir şey değil." diye teşhisini koydu. "Ancak ben, onu belki iyileştirebilirim. Gözleri canlı bakıyor."

Çocuğu derhâl hastaneye götürmek istedi. Deborah da zaten hazırdı. "Onu bedavaya iyileştirecekler." dedi. Ancak Mendel "Sus Deborah! Tanrı istemediği sürece onu hiçbir doktor iyileştiremez. Rus çocukların yanında mı büyüsün? Hastanelerde verdikleri gibi süt ve et ile yağda kızarmış tavuk mu yesin? Biz fakiriz, ancak bedava tedavi olacak diye Menuchim'in ruhunu satmam. Yabancı hastanelerde iyileşmez." dedi. Mendel ince, zayıf, beyaz kolunu bir kahraman gibi aşılacak üzere uzattı. Ancak Menuchim'i göndermedi. Kendisi, oğlunun sağlığı için Tanrı'ya

yakarmaya ve haftada iki gün, pazartesi ve perşembe günleri oruç tutmaya karar verdi. Deborah mezarlıkları ziyaret etmeye başladı; atalarının kemiklerinden ve Tanrı'dan yardım istemeyi düşündü. Böylece Menuchim iyileşecek, epilepsi hastası olmayacaktı.

Yine de Mendel Singer'nın evinde aşılama dan beri korku; kocaman bir mahluk gibi duruyor ve üzüntü, kalplerde daimî, sıcak, delici bir rüzgâr gibi esiyordu. Deborah iç geçirme hakkına sahipti ve kocası da yapmaması konusunda onu uyarmamaktaydı. Dua ettiğinde; sanki korkuyu göme bilmek için kendine özel geceler oluşturmak ve aynı zamanda merhamet bulabilmek, kendine özgü karanlıklar yaratabilmek için yüzünü elleriyle daha uzun süre kapatmaktaydı. Zira kendisi, kutsal kitapta yazıldığı gibi Tanrı'nın ışığının alaca karanlığı aydınlattığına ve iyiliğinin karanlığı nurlandırdığına inanmaktaydı. Ancak Menuchim'in atakları bitmek bilmiyordu. Diğer büyük çocuklar büyüdükçe büyüyorlardı ve onların sağlıkları annenin kulağında Menuchim'in bir düşmanı gibi çınliyordu. Sağlıklı çocuklar sanki güçlerini solgun çocuktan almaktaydılar. Deborah onların bağrışlarından, kırmızı yanaklarından, düzgün uzuvlarından nefret ediyordu. İster yağmur yağsın ister güneş açsın Deborah sürekli olarak mezarlığı ziyaret ediyordu. Başını, atalarının mezarları üzerindeki yosunlu kum taşlarına vurup sesiz bir şekilde teselli edici yanıtlarını duyduğunu iddia ettiği ölümlere yalvarıp yakarıyordu. Eve dönerken oğlunu sağlıklı bir şekilde bulabilmek umuduyla titriyordu. Ocak başındaki görevini aksatmaktaydı, çorba taşmakta, toprak tencereler kırılmakta, kaçerulalar⁴ paslanmakta, yeşil bir şekilde küflenmekte olan bardaklar ani bir gürültü ile patlamaktaydı. Gaz lambasının üzerindeki cam başlık is nedeniyle karıyor, fitili kömürleşiyor, çok sayıda ayakkabı tabanının getirdiği pislikler haftalarca girişte yerde duruyor, tenceredeki yağ eriyor, çocukların gömleklerinin düğmeleri kış gelmeden ağaçların yaprakları gibi dökülüyordu.

Günün birinde, Noel'den bir hafta önce (Yazdan sonra yağ-

4) Kaçerula: Saplı küçük karpas (C. P.)
 Uçsuz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

murlar geldi ve yağmurlardan sonra da kar gelecekti.) Deborah oğlunu bir sepete koydu, üzerine yün bir battaniye örttü, Sameschkin'in atlı arabasına bindi ve Kluczysk'a, hahamın oturduğu yere gitti. Kendi oturduğu tahta, saman üzerine konmuştu ve arabanın her hareketinde kaymaktaydı. Deborah tahtayı yalnızca vücudunun ağırlığı ile tutuyordu. Sanki tahta canlıydı ve zıplamak istiyordu. Eğri büğrü sokak, gümüş grisi bir çamurla kaplıydı ve araba tekerleklerinin yarısı ve gelip geçenlerin uzun çizimleri çamura batıyordu. Yağmur tarlaları örtüyor, tek tek kulübelerin bacalarından çıkan dumanı dağıtıyor, üzerine düştüğü bütün sabit şeyleri; şurada veya burada siyah topraktan beyaz bir diş gibi uzanan kireç taşı, sokağın kenarında budanmış olan dalları ve bıçkılanenin girişinde üst üste dizili duran odunları, Deborah'nın başörtüsünü ve Menuchim'in altında gömülü olarak yattığı battaniyeleri sonsuz bir sabırla oyuyordu. Bir damlacık bile Menuchim'i ıslatmamalıydı. Deborah, daha dört saatlik yolları olduğunu hesapladı; yağmur durmadığı takdirde bir handa durmak, battaniyeleri kurutmak, bir çay içmek ve yanına aldığı ancak şimdiden ıslanarak yumuşamış olan haşhaşlı çörekleri tüketmek zorunda kalacaktı. Bütün bunlar beş kopeğe mal olabilirdi, beş kopek dikkatle harcanması gereken bir miktardı. Tanrı insafa geldi ve yağmur dindi. Hızla akan bulutların üzerinden cılız bir güneş yaklaşık bir saat boyunca göründü ve yeni, daha koyu bir karanlıkta tamamıyla kayboldu.

Deborah, Kluczysk'a vardığında siyah bir gece çökmüştü. Çok sayıda çaresiz insan hahamı görmeye gelmişti bile. Kluczysk; çatısı saman ve padavra⁵ örtülü birkaç bin evden ve kuru bir göle benzeyen ve etrafı binalarla çevrili bir kilometre uzunluğunda olan pazar meydanından oluşmaktaydı. Etrafta duran at arabaları ona, çamura batmış enkazı anımsatıyordu; ayrıca bu kalabalıkta küçücük ve anlamsız bir şekilde kaybolmaktaydılar. Koşumları çıkartılmış olan atlar arabaların yanında duruyor, yorgun toynaklarıyla yapışkan çamura vuruyor ve kişniyorlardı. Elllerinde, sallanan sarı ışıklı fenerler bulunan bazı erkekler geceleyin unutulmuş bir battaniye ve içinde azık olan

5) Padavra: Köknar ve ladin ağaçlarından elde edilen ve çatı örtüsü olarak kullanılan ince tahta. <https://rantey.org>

şingirdayan bir kap almak üzere dolaşmaktaydı. Çevredeki binlerce küçük evde, dışardan gelenler barındırılmıştı. Bunlar; hastalar, sakatlar, dilsizler, deliler, eblehler, kalp zafiyeti olanlar, şeker hastaları, vücutlarında kanser olanlar, gözlerinde trahom hastalığı bulunanlar, kısır kadınlar, fiziksel görünümü bozuk çocukları olan kadınlar, hapse girme veya askere alınma ihtimali bulunan erkekler, yakalanmamaya çalışan asker kaçakları, doktorların ümidi kestiği hastalar, insanlık tarafından terk edilenler, dünyada haksızlığa uğrayanlar, üzgünler, özlem çekenler, açlar ve toklar, sahtekârlar ve dürüstler herkes, herkes, herkes... Yerli halkın yataklarının yanında serilmiş olan döşeklerde yatıyorlardı. Deborah burada kocasının akrabalarının yanında kalıyordu. Uyumuyordu. Bütün gece boyunca, Menuchim'in sepetinin yanında, köşede, ocağın yanında büzülmüş bir şekilde oturuyordu; oda karanlıktı, yüreği de aynı şekilde karanlıktı. Artık Tanrı'ya da yalvarmaya cesaret edemiyordu. Tanrı onun için çok yukarılarda, çok büyük, çok uzak, sonsuz ve sonsuz gökyüzünün arkasında idi ve Tanrı'ya biraz ulaşabilmek için milyonlarca duadan oluşan bir merdivene gereksinimi vardı. Ölülerden yardım umuyordu, kendi anne ve babasına, Menuchim'in ismini taşıdığı büyükbabasına, daha sonra Yahudilerin ataları İbrahim, İshak, Yakup'a ve Musa Peygamber'e dua etti. Yardım geleceğini tahmin ettiği her yere dua gönderdi. Yüz mezarı ve cennetin yüz kapısını çaldı. Bekleyen ricacı çok olduğu için ertesi gün hahama ulaşamayaacağı endişesiyle -sanki oğlunun iyileşmesi çocuk oyuncağıymış gibi- zamanında öne geçebilmek için dua etti. Sonunda pencere panjurlarının arasından sabahın ilk ışıklarını gördü. Hızla ayağa kalktı. Ocağın üzerinde duran kuru çıraları yaktı, bir tencere arayıp buldu, semaveri masanın üzerinden aldı, yanan çırayı içine attı, üzerine kömür döktü, semaveri kulplarından tutup eğildi, kendi yüzünde kıvılcımların parıltıları oynaşınca kadar içine doğru üfledi. Gizemli bir merasimle hareket eder gibiydi. Su süzüldü, çay demlendi, aile kalktı ve kahverengi toprak çanakların önünde oturarak çay içtiler. O zaman Deborah oğlunu sepetten aldı. Bebek sızlanıyordu. Onu hızlı bir şekilde; telaşlı bir şefkatle birkaç kez öptü, ıslak dudakları küçüğün gri yüzüne, sıska küçük ellerine, eğri bacaklarına, şişkin karnında patlamaktaydı. Sanki sevecen anne dudaklarıyla göğüsüne dokunmuş gibi-

di. Bunun üzerine çocuğu sarmaladı, ellerinin boş kalması için onu kendi boynuna astı. Hahamın kapısının önünde kendisine yer açmak istiyordu.

Bekleyen kalabalığın arasına şiddetli bir ağlama ile daldı, vahşi yumruklarla zayıfları birbirinden ayırdı, kimse onu durduramıyordu. Deborah'nın elinin değdiği, itelenen ve kendisini geri göndermek için dönüp ona bakan herkesin gözleri; onun yüzünde yanan acıdan, sanki içinden rahmet fışkıran açık kırmızı ağzından, açık kırmızı renkli alevler içinde yanan yanaklarından süzülen ve kristal gibi parlayan gözyaşlarından, çığlıkların çıkmadan önce biriktiği mavi damarlı uzanmış boynundan kamaşıyordu. Deborah bir meşale gibi eserek geliyordu. Tek ve çok keskin bir haykırış ile arkasında, tamamıyla ölmüş bir dünyanın korkunç sessizliğiyle yıkılmasına neden olarak, sonunda sağ eliyle kapı tokmağını tutarak ulaştığı hahamın kapısında düştü. Sol eliyle kahverengi, tahtadan yapılmış kapıya vuruyordu. Menuchim'i de önünde, yerde, sürüklüyordu.

Birisi kapıyı açtı. Haham pencerenin önünde duruyordu, arkasını döndü; dar, siyah bir çizgi gibi gözüküyordu. Deborah eşikte durdu, bir kurban sunar gibi iki eliyle oğlunu sunuyordu. Adamın beyaz sakalıyla bütünleşmiş gibi görünen solgun yüzünde bir parıltı yakaladı. Kendisi, güçlü rahmetin gerçekten hahamın içinde olduğundan emin olabilmek için kutsal adamın gözlerinin içine bakmaya karar vermişti. Ancak burada, gözlerinin önünde gözyaşlarından oluşan bir göl vardı ve kendisi, adamı, su ve tuzdan oluşan bir dalganın ardında görmekteydi. Haham elini kaldırdı, Deborah rahmetin aracı olan iki zayıf parmak gördüğüne inandı. Sadece fısıldamasına rağmen hahamın sesini çok yakınında duydu.

"Mendel'in oğlu Menuchim iyileşecek. İsrail'de ona benzer çok kişi olmayacak. Ağrılar, onu bilge yapacak; çirkinlik, saygınlatacak; acı, yumuşatacak ve hastalık, onu güçlü kılacak. Gözleri açık ve derin olacak, kulakları berrak olup yankılarla dolacak. Çok konuşmayacak ancak ağzını açtığında iyi şeyler söyleyecek.

Korkma ve evine dön.

Deborah "Ne zaman, ne zaman iyileşecek?" diye fısıldadı.

Haham "Uzun yıllar sonra." dedi. "Ama daha fazla sorma, vakit yok ve daha fazlasını bilmiyorum. Sana büyük bir eziyet de olsa oğlunu terk etme, sağlıklı bir çocuk gibi bu da senin bir parçan. Şimdi git!"

Dışarıda ona yol açtılar. Yanakları solgun, gözleri kuru, dudakları hafif aralıktı, sanki büyük bir ümitle nefes alıyordu. Yüreğinde merhametle eve döndü.

Deborah eve döndüğünde kocasını ocağın başında buldu. İsteksiz bir şekilde ateş, tencere ve tahta kaşıklarla ilgilenmekteydi. Akıllı basit, dünyevi şeylerle meşguldü ve herhangi bir mucize ile ilgisizdi. Karısının, haham konusundaki inancını gülümseyerek karşılıyordu. Basit dindarlığı, Tanrı ile insan arasında aracı bir güce gereksinim duymamaktaydı. Deborah "Menuchim iyileşecek, ancak iyileşmesi uzun sürecek!" sözleriyle evden içeri girdi. Mendel, kötü bir yankı gibi "Uzun sürecek!" diye tekrarladı. Deborah iç geçirerek sepeti tekrar yerine astı. Diğer üç büyük çocuk oyundan geldiler. Birkaç günden beri özledikleri sepetin başına üşüştiler ve hızlı bir şekilde salladılar. Mendel Singer, iki eliyle oğulları Jonas ve Schemarjah'yı yakaladı. Kızları Mirjam annesine sığındı. Mendel oğlanların kulaklarını çekti, onlar da ağladılar. Babaları pantolonunun kemerini çıkardı ve havada şöyle bir savurdu. Sanki deri hâlâ vücuduna aitmiş, sanki elinin bir devamıymış gibi, oğullarının sırtında şaklayan her darbeyi hissediyordu. Kulağına garip bir gürültü çalındı. Karısının uyarıcı çığlıkları, kendi gürültüsü içinde anlamsız bir şekilde kayboluyordu. Coşmuş bir denize bardakla su döker gibiydi. Nerede durduğunu hissedemiyordu. Savrulan ve şaklayan kemer ile duvarlara, masaya, banklara vuruyor ve çocuklara isabet ettirdiği darbelere mi yoksa ettiremediklerine mi memnun olduğunu bilemiyordu. Nihayet duvar saati, öğrencilerin toplanma saati olan öğleden

sonra üçü çalmıştı. Boş bir mide -çünkü bir şey yememişti- boğazında boğucu bir heyecan ile Mendel; Tevrat'ı kelime kelime, cümle cümle okumaya başladı. Çocuk seslerinden oluşan canlı bir koro; kelime kelime, cümle cümle tekrarlıyor, sanki Tevrat çok sayıda çan tarafından çalınıyordu. Öğrencilerin bedenlerinin üst tarafı bir çan gibi bir öne, bir arkaya sallanıyor ve Menuchim'in içinde olduğu öğrencilerin başları üzerindeki sepet de neredeyse aynı ritimde gidip geliyordu. Bugün Mendel'in oğulları da derse katıldılar. Babalarının öfkesi, oğulları diğer çocuklardan daha önde oldukları için dağıldı, soğudu ve söndü. Prova yapmaları için onları odada bırakarak çıktı. Çocukların korusu, kendi oğullarının başkanlığında devam etti. Onlara güvenebilirdi.

Büyük olan Jonas bir ayı gibi güçlü, küçüğü Schemarjah bir tilki gibi akıllıydı. Jonas ayaklarını yere vurarak başı öne eğik bir şekilde, ellerini yana sarkıtarak şişman yanakları, bitmek bilmeyen açlığı, kepin kenarlarından fışkıran kıvrıkcık saçlarıyla yürümekteydi. Kardeşi Schemarjah yumuşak ve neredeyse süzülür gibi; sivri bir profille; her zaman uyanık ve açık gözler, ince kollarla, elleri ceplerine gömülü bir vaziyette onu takip etmekteydi. Asla aralarında bir kavga çıkmazdı, birbirlerine çok uzaktılar, alanları ve eşyaları ayrı ayırırdı. Aralarında bir anlaşma yapmışlardı. Schemarjah teneke kutulardan, kibrit kutularından, kırılmış cam parçacıklarından, boynuzlardan, söğüt dallarından harika şeyler yapıyordu. Jonas bunları güçlü nefesiyle devirip yok edebilirdi. Ancak o, kardeşinin bu ince becerisini hayranlıkla izliyordu. Küçük siyah gözleri, yanaklarının arasında, meraklı ve neşeli bir şekilde parlıyordu.

Dönüşünden birkaç gün sonra Deborah, Menuchim'in sepetini indirme vakti geldiği kanaatine vardı. Küçük çocuğu bir merasim ile diğer büyük çocuklara teslim etti. "Onu gezdireceksiniz!" dedi Deborah. "Yorulduğunda kucağınıza alacaksınız -Tanrı korusun- hiç düşürmeyeceksiniz! Kutsal adam iyileşeceğini söyledi. Bir yerini acıtmayın. İşte bu andan itibaren çocukların eziyeti başladı.

Çocuklar, Menuchim'in bir felaket gibi sevinde dolaştırdılar,

yerde yatırdılar, düşürdüler. Menuchim'i gezdirirken yaşlılarının onların arkalarından koşması ve alay etmesi onlara ağır geldi. Küçük çocuk, iki kişi arasında tutulmak zorundaydı. Ayaklarını bir insan gibi birbirinin önüne koymuyordu. Bacakları kırık iki tekerlek gibi sallanıyor, duruyor ve ayakları bükülüyor yere oturuyordu. Sonunda da Jonas ve Schemarjah onu yerde bırakıyordu. Onu bir çuvalın içine koyup bir köşede bırakıyorlardı. Orada köpek pisliği, at gübresi ve çakıl taşlarıyla oynuyordu. Her şeyi yiyordu. Duvarдан kireçleri kazıyor ve ağzına dolduruyor, öksürmeye başlıyor ve yüzü morarıyordu. Bir köşede bir parça pislik saklıyordu. Bazen ağlamaya başlıyordu. Oğlanlar, onu teselli etmesi için Mirjam'ı yanına gönderiyorlardı. Küçük kız zarif, nazlı bir şekilde ince bacaklarıyla zıplayarak yüreğinde çirkin ve nefret dolu bir tiksinti ile zavallı kardeşine yaklaşıyordu. Kül grisi buruşuk yüzünü okşarken gösterdiği şefkatte, canice bir yön vardı. Dikkatli bir şekilde sağa sola baktıktan sonra kardeşinin bacağını çimdikiyordu. Çocuk ağlıyor, komşular pencereden görüyordu. Yüzünü ağlıyormuş gibi yapıyordu. Bütün insanlar Mirjam'a acıyor ve ona sorular soruyorlardı.

Yazın, yağmurlu bir günde çocuklar Menuchim'i evden sürükleyerek çıkardılar ve altı aydan beri yağmur suyunun biriktiği içinde kurtçukların yüzdüğü, meyve artıklarının ve küflenmiş ekmek parçalarının bulunduğu küçük tekneye soktular. Eğri bacaklarından tuttular ve ellerinde bir ölü tutma sevinci ve korkulu beklentisi ile gri büyük başını belki on, on iki kez suya soktular. Ancak Menuchim yaşıyordu. Hırıldıyor, suyu, kurtçukları, meyve artıklarını, küflenmiş ekmekleri tükürüyor ve yaşıyordu. Ona hiçbir şey olmamıştı. O zaman çocuklar sessizce ve büyük bir korku ile onu eve götürdüler. Biraz önce Tanrı'nın olayları gördüğünü hisseden her iki oğlanı ve küçük kızı büyük bir korku sarmıştı. Bütün gün birbirleriyle konuşmadılar. Dilleri damaklarına yapışmıştı, dudakları bir kelime oluşturmak için açıldığında gırtlaklarından herhangi bir ses çıkmamaktaydı. Yağmur dinmiş, güneş çıkmış ve sokakların kenarlarında küçük derecikler akmaktaydı. Kâğıttan yapılan kayıkları yüzdürmenin ve kanala doğru nasıl süzöldüklerini seyretmenin tam zamanıydı. Ancak hiçbir şey yapmadılar. Çocukları köpekler gibi eve çekildiler.

Bütün bir öğleden sonra Menuchim'in ölmesini beklediler. Ancak Menuchim ölmedi.

Menuchim ölmedi, yaşamaya devam etti; o güçlü bir sakattı. Bu andan itibaren Deborah'nın kucağı kuru ve doğurgan değildi. Menuchim, kadının bedeninin oluşturduğu son iyi oluşmamış meyvesiydi, sanki kucağı daha fazla mutsuzluk yaratmamak için direnmekteydi. Kaçamak dakikalarda kocasına sarılıyordu. Yıldırımlar gibi kısıydılar, yaz günü uzakta, ufukta beliren kuru yıldırımlar gibiydiler. Deborah'nın geceleri uzun, korkunç ve uykusuzdu. Soğuk, camdan bir duvar onu kocasından ayırmaktaydı. Göğüsleri soldu, vücudu, kısırlığı ile alay eder gibi şişti, baldırları ağırlaştı ve ayaklarında sanki kurşunlar asılı gibiydi.

Yazın, bir sabah Mendel'den önce uyandı. Pencerenin kenarında şakıyan bir serçe onu uyandırmıştı. Kuşun sesi hâlâ kulaklarında; rüyada görülen bir şeyi, mutlu bir olayı anımsamak, güneş ışınlarının sesini duymak gibiydi. Aydınlanan sabahın sıcaklığı tahta pencere pervazlarının deliklerinden, küçük ayrıklardan içeri süzülüyordu. Mobilyaların köşelerinin ve kenarlarının henüz gecenin gölgesinde kalmalarına rağmen Deborah'nın gözleri tamamıyla açılmıştı; düşünceleri derin, kalbi soğuktu. Uyuyan kocasına doğru baktı ve siyah sakalındaki ilk beyazları tespit etti. Uykuda hafifçe öksürüyordu. Horluyordu. Hızla kör aynanın önüne gitti. Soğuk parmak uçlarıyla, saçlarını tutam tutam ayırarak alına döktü ve beyaz saç telleri aradı. Bir tane bulduğuna inandı, parmaklarını sert bir pens gibi kullanarak tek teli kopardı. Daha sonra aynanın önünde geceliğini açtı, sarkmış göğüslerini gördü, elleriyle onları yukarı kaldırdı ve tekrar bıraktı, eliyle içi boş olan ancak yine de şişkin duran vücuduna dokundu, baldırlarındaki mavi ağaç dalları gibi yayılan damarları gördü, tekrar yatağa dönmeye karar verdi. Döndü, bakışları korkulu bir şekilde, kocasının açık gözü ile buluştu. "Ne bakıyorsunuz?" diye bağırdı. Kocasına ona yanıt vermedi. Açık olan göz ona ait gibi durmuyordu, zira kocası hâlen uyumaktaydı. Gözü ondan bağımsız olarak açılmıştı. Göz, kendiliğinden meraklanmıştı. Gözün beyazı alışılmışından daha beyazdı. Göz bebeği çok küçüktü. Bu, Deborah'ya ortasında siyah bir nokta bulunan donmuş bir gölü anımsattı. Sadece bir dakikalığına açılmış olması

gerekirken Deborah'ya bu bir dakika, on yıl gibi gelmişti. Mendel'in gözü tekrar kapandı. Sakince nefes alıyor, şüphesiz uyuyordu. Evin üzerinde, gökyüzünün altında milyonlarca serçenin uzaktaki cıvıltısı duyuluyordu. Sabah karanlığındaki yeni günün, artan sıcaklığı odaya girmekteydi. Birazdan saat, Mendel'in kalkma saati olan altıyı çalacaktı. Deborah kımıldamıyordu. Yatağa doğru gitmek üzere döndüğü -yani aynaya arkasını döndüğü- yerde durmaktaydı. Hiçbir zaman böyle, ayakta, amaçsız, dertsiz, meraksız ve isteksiz bir şekilde durup kendini dinlememişti. Herhangi bir şey beklemiyordu. Ancak, ona, özel bir şeyi bekliyor gibi geliyordu. Bütün duyuları uyanmıştı ve yalnızca eski duyularını desteklemek amacıyla bazı yeni duyular da buna eklenmişti. Binlerce şeyi duyuyor, görüyor ve hissediyordu. Bir yaz sabahı başlıyor, ulaşılmayacak uzaklıktaki serçeler şakıyor, sadece güneş ışıkları sıcak bir güç ile panjurların arasından sızıyor ve mobilyaların geniş gölgeleri giderek inceliyor, saatin sesi duyuluyor, saat altı kez vuruyor ve adam nefes alıyordu. Çocuklar sesiz bir şekilde ocağın yanında yatmakta, Deborah görünür bir biçimde ancak uzakta, sanki bir başka odada durmaktaydı. Herhangi bir şey olmadı. Yine de sayısız şey gerçekleşecek gibiydi. Saat bir kurtuluş gibi çaldı, Mendel Singer uyandı ve dik bir şekilde yatakta oturdu ve şaşkın bir vaziyette karısına baktı. "Neden yatakta değilsin?" diye sordu ve gözlerini ovuşturdu. Öksürdü ve tükürdü. Kelimeleri ve davranışlarındaki hiçbir şey, sol gözünün açık olduğunu ve bağımsız bir şekilde baktığını ele vermiyordu. Belki hiçbir şey anımsamıyordu, belki de Deborah yanılmıştı.

Bugünden itibaren Mendel Singer ile karısı arasındaki cinsel istek sona ermişti. Aynı cinsten iki insan gibi yatağa yatıyor, deliksiz uykular uyuyor ve ertesi sabah uyanıyorlardı. Birbirlerinden utanıyor ve evliliklerinin ilk günleri gibi susuyorlardı. Utanç, cinsel isteklerinin başında olduğu gibi, sonunda da söz konusu olmuştu.

Daha sonra bunu da aştılar. Tekrar konuşmaya başladılar, artık gözlerini birbirlerinden kaçırmıyorlardı; ikizlerin bedenleri gibi, yüzleri ve vücutları aynı ritimde yaşlanıyordu. Yaz miskin, ağır nefesli ve yağmur ormanından fahiş ve kapı ve camlar açık

duruyordu. Çocuklar çok ender olarak evde oluyorlardı. Güneş tarafından beslenerek dışarıda çarçabuk büyüyorlardı.

Hatta Menuchim bile büyümekteydi. Bacakları yine eğriydi, ancak uzadıkları şüphesizdi. Vücudunun üst tarafı da büyüyordu. Aniden bir sabah hiç duyulmamış bir çığlık attı. Daha sonra sessizce oturdu. Bir süre sonra, son derece net ve anlaşılır bir şekilde “Anne!” dedi.

Deborah üzerine doğru hücum etti ve uzun bir süreden beri kuru olan gözlerinden sıcak, güçlü, büyük, tuzlu, acı ve tatlı göz yaşları aktı. “Anne de!” Küçük çocuk, “Anne!” diye tekrarladı. Deborah bu kelimeyi ona sayısız kez tekrarlattı. Duaları, ricaları yanıtsız kalmamıştı. Menuchim konuşuyordu. Sakat çocuğun bu tek kelimesi ilahi bir vahiy gibi yüce, gök gürültüsü gibi güçlü, sevgi gibi sıcak, gökyüzü gibi merhametli, toprak kadar geniş, bir tarla kadar üretken, tatlı bir meyve gibi lezzetliydi. Bu, sağlıklı çocukların sağlığından çok daha önemliydi. Bu, kutsal kişinin belirttiği gibi, Menuchim’in güçlü, uzun boylu, bilge ve hayırsever olacağı anlamına gelmekteydi.

Gerçi; Menuchim’in gırtlığından daha başka anlaşılır bir kelime çıkmadı. Korkunç suskunluk süresinden sonra oluşturduğu bu tek kelime uzun süre yemek ve içmek, uyumak ve sevmek, keyif ve ağrı, gökyüzü ve yeryüzü anlamına gelmişti. Her fırsatta yalnızca bu kelimeyi söylediğinden annesi Deborah’ya, vaaz veren bir kişi gibi konuşkan ve bir şair kadar kelime hazinesi zengin gibi gelmekteydi. Annesi, tek kelimenin içinde saklı olan her kelimeyi anlamaktaydı. Büyük çocukları ihmal ediyor, onlarla ilgilenmiyordu. Annenin yalnızca bir oğlu, tek bir oğlu -Menuchim- bulunmaktaydı.

Belki de hayır dualarının gerçekleşmesi için beddualardan daha uzun bir süreye gereksinim vardı. Menuchim'in ilk ve tek kelimesini söylemesinden bu yana on yıl geçmişti. Hâlâ bir başka kelime söylemiyordu.

Bazen Deborah hasta oğlu ile evde yalnız kaldığında sürgüyü kapatıyor, yere Menuchim'in yanına oturuyor ve gözlerini küçük çocuğun yüzüne dikip dosdoğru ona bakıyordu. Kontesin kilisenin önüne arabayla geldiği o korkunç yaz gününü anımsıyordu. Deborah kilisenin açık kapısını görüyordu. Binlerce mumun oluşturduğu altın renkli bir ışıltı, renkli ışıklarla çevrelenmiş resimler, geride, kilisenin derinliklerinde dua masasının arkasında duran siyah sakalları ve süzülen beyaz elleriyle cübbeli üç din adamı, tozlu, beyaz, güneşli yaz meydanına kadar uzanmaktaydı. Deborah üç aylık hamileydi, Menuchim bedeninde hareket etmekte, küçük çelimsiz Mirjam elinden sıkıca tutmaktaydı. Aniden kopan bir bağırta, kilisede dua edenlerin seslerini bastırdı. Atların şakırdayan nal sesleri duyuldu, bir toz bulutu yükseldi, kontesin koyu mavi, şık, atlı arabası kilisenin önünde durdu. Köylü çocukları sevinçle bağırıyorlardı. Merdivenlerde duran dilenciler, kontesin elini öpmek için topallayarak dört tekerlekli, atlı arabaya doğru gidiyorlardı. Bir anda Mirjam elinden kurtuldu. Çocuk anında kaybolmuştu. Deborah aşırı sıcakta titriyor,

üşüyordu. “Mirjam nerede?” Bütün köylü çocuklarına sordu. Kontes arabadan indi. Deborah arabaya iyice yaklaştı. Gümüş düğmeli koyu mavi üniformalı arabacı her şeyi görebileceği, çok yüksek bir yerde oturuyordu. Deborah, başını yukarı kaldırıp gözleri güneşin parlaklığından ve üniformalı kişiden kamaşmış bir şekilde, “Küçük, siyah saçlı bir kızı koşarken gördünüz mü?” diye sordu. Arabacı beyaz eldivenli sol eliyle kilisenin içini gösterdi. Mirjam kilisenin içine girmişti. Deborah bir an için düşündü ve daha sonra altın pırlatının, ilahilerin, org sesinin içine hücum ederek kiliseye girdi. Mirjam girişte duruyordu. Deborah kapıldığı gibi çocuğu meydana doğru sürükledi; sıcak, beyaz ateş saçan merdivenlerden indi, bir yangından kaçarcasına uzaklaştı. Çocuğu dövmek istiyordu, ancak korkuyordu.

Çocuğu peşinde sürükleyerek küçük bir sokağa girdi. Biraz sakinleşmişti. Nefes nefese “Babana bu konuda hiçbir şey söylemeyeceksin. dedi. “Duyuyor musun Mirjam?”

Deborah bu tarihten beri bir uğursuzluğun olacağını biliyordu. Kucağında bir talihsizlik taşıyordu. Biliyor ve susuyordu. Kapı çalındı. Sürgüyü açtı. Mendel gelmişti.

Sakalı erken kırlaşmıştı. Deborah’nın da yüzü, bedeni ve elleri erken solmuştu. En büyük oğlan Jonas bir ayı gibi güçlü ve yavaştı; onun küçüğü Schemarjah ise bir tilki gibi zeki ve atıktı; kız kardeşleri Mirjam bir ceylan gibi alımlıydı fakat düşüncesizdi. Zayıf ve ince hâli ile parlayan bir gölge gibiydi. Esmer bir yüz, büyük kırmızı bir ağız, boynunun altında iki uçuşan kanat gibi düğümlemiş altın sarısı bir şal... Esmer yüzünün ortasında iki yaşlı gözle haberci olarak sokaklarda hızlı bir şekilde yürürken garnizondaki subayların görüş alanlarına giriyor ve dertsiz, arzu-lu kafalarda takılıp kalıyordu. Ara sıra bazıları kızı takip ediyordu. Onu avlamak için peşine takılanlara dair yalnızca duyularının hissettiklerinden; mahmuzların gümüşü şakırdamasını, pomat ve tıraş sabununun hafif kokusunu, altın sarısı düğmelerin parlak yansımalarını, gümüşü parlayan şeritler ile kan kırmızı postal bağcıklarından başkasını algılayamıyordu. Hissettikleri azdı ancak yeterliydi. Mirjam’ın duygularının dış kapılarının arkasında, gençliğin kız kardeşi, prensesleğin habercisi olan merak sakla-

niyordu. Genç kız, tatlı ve sıcak bir korku ile takipçilerinden kaçmaktaydı. Takipçilerden yalnızca korkunun acı veren, heyecanlandıran tadını daha fazla çıkarabilmek için dakikalarca bir sürü sokaktan geçerek kurtulmaktaydı. Mirjam, tekrar kaçabilmek için gerektiğinden daha fazla sokağa çıkmaktaydı. Sokak köşelerinde durup arkaya doğru, avcılara yem niteliğinde bir bakış fırlatıyordu. Bunlar Mirjam'ın yaşadığı tek zevkti. Kendisini anlayacak birisi olsa bile herhangi bir şey söylemeyecekti. Zira bu zevkler, gizli kaldıkları sürece daha yoğun oluyordu.

Mirjam yabancıların ve askerlerin dünyasına adım attığı takdirde daha ne türlü ilişkilerle karşılaşacağını ve Mendel Singer ile karısı ve çocuklarının başları üzerinde toplanmaya başlayan kaderin ne kadar ağır olduğunu bilmiyordu. Zira, Jonas ve Schemarjah yasalara göre askere gitme yaşına gelmişlerdi ve babalarının geleneğine göre kendilerini askerlik hizmetinden kurtarmak zorundaydılar. Merhametli ve düşünceli Tanrı diğer gençlere bedensel bir sakatlık vermiş ve onları kötülüklerden korumuştı. Bazıları tek gözlüydü, bazıları topallıyordu, birinin fıtığı vardı, diğerinin nedensiz olarak kolları ve bacakları seğiriyordu, bazılarınin akciğerleri zayıftı, diğerlerinin kalp sorunları vardı, birinin kulakları iyi duymazken diğeri kekeliyordu, bir üçüncüsünün ise genel olarak bedeni güçsüzdü. Mendel Singer'nın ailesinde, merhametli bir doğanın sakince hepsine dağıtması gereken insani acıların hepsi sanki bir tek Menuchim'de toplanmış gibiydi. Mendel'in büyük oğulları sağlıklıydı, bedenlerinde herhangi bir arıza bulunmamaktaydı ve onlar Japonya'ya karşı savaş sona ermesine rağmen, geçici bir kalp zafiyeti için kendilerini zorladı, oruç tuttu ve kahve içmeye başladı.

Böylece eziyet başladı. Yemek yemiyorlardı, uyumuyorlardı, gündüzleri ve geceleri güçsüz ve titrek bir hâlde yalpalayarak yürüyorlardı. Gözleri kızarmış ve şişmiş, boyunları incelmış, başları ağırlaşmıştı. Deborah onları yeniden sevmeye başladı. Büyük oğlanlar için dua etmek amacıyla yeniden mezarlığa gitti. Eskiden Menuchim'in sağlığı için nasıl yalvardıysa, bu sefer de Jonas ve Schemarjah'in hastalanması için yalvarıyordu. Endişeli gözlerinde askerlik, kaygan demirden ve titreten işkenceden oluşan bir dağ gibiydi. Deborah sürekli olarak cesetler görmek-

teydi. Çar yüksek bir yerde ve parlak bir şekilde bacaklarını ayırmış, ayakları kıpkırmızı kan içinde oturmuş oğullarının kurban olmasını beklemekteydi. Tatbikata gittiler, bu bile annelerinin en büyük korkusuydu, yeni bir savaşı düşünemiyordu bile. Kocasına darılıyordu. Mendel Singer ne idi? Bir öğretmen; aptal çocukların aptal öğretmeni idi. Genç kızken aklında çok daha başka şeyler vardı. Buna karşılık Mendel Singer karısından daha az üzgün değildi. Sinagogda, Şabat'ta çar için yasal olarak öngörülen dua okunduğunda Mendel, oğullarının yakın geleceğini düşünüyordu. Onları şimdiden askere yeni alınanların nefret edilen eğitim uniformaları içinde görüyordu. Domuz eti yiyorlar, subaylar tarafından binici kırbacı ile dövülüyorlardı. Tüfekler ve süngüler taşıyorlardı. Herhangi bir nedeni olmaksızın sık sık dua arasında, ders esnasında, kimse konuşmuyorken iç geçiriyordu. Hatta yabancılar bile ona üzüntüyle bakıyorlardı. Hasta oğlunu asla kimse sormamıştı, ancak sağlıklı oğullarını herkes soruyordu.

Mart ayının yirmi altısında sonunda iki kardeş birlikte Targi'ye gitti. En ufak bir şeyleri yoktu, sağlıklıydılar. Her ikisi de askere alındı.

Bir yazı daha evde geçirmelerine izin verildi. Sonbaharda askere tamamiyle katılacaklardı. Çarşamba günü asker olup pazar günü eve döndüler.

Pazar günü devletin verdiği bedava biletlerle teçhiz edilmiş bir şekilde eve geldiler. Kendileri gibi birçok insan da artık çarın hesabına seyahat etmekteydi. Yavaş giden bir trendeydiler. Köylüler arasında tahta banklarda oturuyorlardı. Köylüler sarhoştu ve şarkı söylüyorlardı. Hepsi dumanı uzaktan gelen ter kokusunu anımsatan siyah bir tütün içiyordu. Ve birbirine hikâyeler anlatmaktaydı. Jonas ve Schemarjah bir an için bile olsa birbirlerinden ayrılmıyorlardı. Demir yolları ile yaptıkları ilk seyahatti. Sık sık yerlerini değiştiriyorlardı. Her ikisi de biraz pencere kenarında oturup manzarayı görmek istiyordu. Schemarjah'ya dünya inanılmaz büyük geliyordu; Jonas'ın gözünde ise düz ve can sıkıcıydı. Tren, düzlük alanda, bir kızağın kar üzerinde kaydığı gibi gidiyordu. Tarlalar pencere kenarında uzanıyordu. Renkli kıyafetler

içindeki köylü kadınları el sallıyordu. Köylü kadınlar, grup hâlinde bulundukları zaman vagonlardaki köylüler bağırtıları ile onlara yanıt veriyordu. İki Yahudi; siyah, çekingen ve endişeyle sarhoşların taşkınlıkları nedeniyle köşeye sıkışmış bir şekilde oturuyordu. Jonas aniden “Ben köylü olmak istiyorum.” dedi.

“Ben istemem.” diye yanıtladı Schemarjah.

“Ben köylü olmak istiyorum.” diye tekrarladı Jonas. “Sarhoş olmak istiyorum ve oradaki kızlarla yatmak istiyorum.

“Ben olduğum kişi olmak istiyorum.” diye cevap verdi Schemarjah.

“Babam Mendel Singer gibi bir Yahudi; asker ve de ayık olmak istemiyorum.”

Jonas “Ben asker olacağım için biraz seviniyorum.” dedi.

“Sen daha sevincini yaşayacaksın! Ben zengin bir adam olmak ve yaşamı görmek istiyorum.”

“Yaşam ne?”

Schemarjah “Yaşam büyük kentlerde görülür, tramvaylar yolun ortasından geçerler, tüm dükkânlar bizim oradaki jandarma kışlası büyüklüğündedir ve vitrinler de daha büyüktür. Ben kartpostallar gördüm. Bir dükkâna girmek için kapıya gereksinim duyulmuyor; camlar yere, ayaklara kadar iniyor.”

Karşı köşede oturan bir köylü “Hey, neden bu kadar üzgünsünüz?” diye aniden seslendi.

Jonas ve Schemarjah sanki duymamışlar veya soru onlara yöneltilmemiş gibi davrandı. Bir köylü seslendiğinde sağırmış gibi davranmak onların kanında vardı. Bin yıldan beri bir köylü soru sorduğunda bir Yahudi’in yanıt vermesi iyi sonuçlanmazdı.

“Hey!” dedi köylü ve ayağa kalktı.

Jonas ve Schemarjah aynı anda bakışlar

“Evet siz Yahudilere seslendim.” dedi köylü. “Henüz bir şey içmediniz mi?”

Schemarjah “İçtik.” dedi.

Jonas ise “Ben içmedim.”

Köylü, ceketinin altında, göğsünde taşıdığı bir şişeyi ortaya çıkarttı. Şişe sıcak ve kaygandı; üzerine içindekinden çok köylünün kokusu sinmişti. Jonas şişeyi ağzına dayadı. Kan kırmızısı dolgun dudaklarını araladı, kahverengi şişenin her iki tarafından güçlü beyaz dişleri görünmekteydi. Jonas içtikçe içti. Erkek kardeşinin uyarmak amacıyla koluna hafifçe dokunduğunu fark etmedi. Kocaman bir bebek gibi iki eliyle şişeyi tutuyordu. Öne uzattığı dirseğinden, ezilmiş ince kumaşın içindeki beyaz gömlek görünmekteydi. Gırtlığı, boynundaki derinin altında makinedeki piston gibi bir aşağı bir yukarı hareket etmekteydi. Boğazından tikanırcasına bir hırıltı gelmekteydi. Herkes Yahudi’nin nasıl içtiğine bakıyordu. Jonas içkiyi bitirmişti. Boş şişe elinden, kardeşi Schemarjah’ın kucağına düştü. Kendisi de aynı yolu takip eder gibi çöktü. Köylü, elini uzattı ve konuşmadan Schemarjah’dan şişeyi istedi. Daha sonra, çizmeleriyle uyuyan Jonas’ın geniş omuzlarını biraz okşadı.

Podworsk’a ulaştılar. Burada trenden inmek zorundalardı. Jurki’ye kadar yaklaşık yedi kilometreden fazla vardı; iki kardeş yürüyerek yol alacaktı, acaba birisi onları yolda arabaya alacak mıydı? Yolcuların hepsi ağır Jonas’ı kaldırmaya yardım ettiler. Jonas dışarıda tekrar kendine gelerek ayıldı.

Yürümeye başladılar. Geceydi. Ayın, süte benzeyen bulut külesinin ardında olduğunu tahmin ediyorlardı. Karla kaplı tarlalarda, koyu ve farklı renklerde toprak parçaları krater ağızları gibi duruyordu. İlkbahar, orman tarafından esiyor gibiydi. Jonas ve Schemarjah hızla dar bir yola girdi. Çizmelerinin altında ince, kırılgan buz kitlelerinin çıtırtısı duyulmaktaydı. Beyaz yuvarlak bohçalarını bir sopanın ucuna takılmış bir şekilde omuzlarında taşıyorlardı. Schemarjah birkaç kere kardeşi ile konuşmaya çalıştı, ancak Jonas yanıt vermedi. İçtiği ve bir köylü gibi yerlere düştüğü için utanıyordu. Yolda, iki kardeşin yan yana yürüyeme-

yecek kadar daraldığı yerlerde, Jonas, küçük kardeşinin önden gitmesine izin vermektedir. Aslında Schemarjah'ın sürekli olarak önden gitmesini istiyordu. Yolun genişlediği kısımlarda, özellikle yavaşlıyor ve kardeşinin kendisini beklemeden yola devam etmesini ümit ediyordu. Ancak, küçük kardeş sanki ağabeyini kaybetmekten korkar gibiydi. Jonas'ın sarhoş olabileceğini gördüğünden beri, ona güvenmiyor, eski sağduyusuna inanmıyor ve büyük ağabeyi konusunda kendisini sorumlu hissediyordu. Jonas, kardeşinin hissettiklerini tahmin etti. Yüreğinde büyük, aptalca bir hiddet kabardı. *Schemarjah gülünç*, diye düşündü Jonas. *Bir hayalet gibi zayıf, omzundaki sopayı bile doğru dürüst tutamıyor, her seferinde sopayı yeniden omuzlamakta, bohçası çamurun içine düşecek*, Schemarjah'ın beyaz bohçasının sopadan kayıp yolun siyah çamuru içine düşebileceği düşüncesi Jonas'ın yüksek sesle gülmesine neden oldu. Schemarjah "Neden gülüyorsun?" diye sordu. "Sana gülüyorum!" diye yanıtladı Jonas. "Benim sana gülmem için daha fazla nedelim var." dedi Schemarjah. Tekrar sustular. Karşılarındaki çam ormanı simsiyah görünüyordu. Suskunluk kendilerinden değil, ormanın içinden gelmekteydi. Zaman, zaman herhangi bir yönden -vatsız bir esinti gibi- bir rüzgâr esiyordu. Bir çalılık uyku da hareket etmekte, ince dallar çatırdamakta, aydınlık bulutlar gökyüzünde dolaşmaktaydı. Schemarjah aniden "Artık, sonunda biz de asker olduk!" dedi. "Çok doğru. dedi Jonas. "Başka ne olabilirdik ki? Bizim herhangi bir mesleğimiz yok. Babamız gibi öğretmen mi olmalıydık?" diye sordu. "Asker olmak daha iyi!" dedi Schemarjah. "Ben bir tüccar olup dünyaya açılabilirdim!"

"Askerler de dünyaya açılıyor ve ben tüccar olamam. diye yanıtladı Jonas.

"Sen sarhoşsun!"

"Ben senin gibi ayığım. Hem içki içip hem ayık kalabilirim. Ben asker olabilir ve aynı zamanda dünyayı görebilirim. Ben bir köylü olmak istiyorum. Sana bunu söylüyorum. Ve ben sarhoş değilim."

Schemarjah omuz silkti. Yola devam ettiler. Sabaha karşı

uzaktaki çiftliklerde horozlar ötmekteydi. Schemarjah “Bu Jurki olmalı.” dedi.

“Hayır Bytok!” dedi Jonas.

“Tamam fark etmez Bytok!” diye yanıtladı Schemarjah.

Yolun bir sonraki virajında, yüklü bir araba çingırdadı ve takırdadı. Sabah da gece olduğu gibi soğuktu. Ay ve güneş arasında bir fark yoktu. Kar yağmaya başladı; yumuşak, sıcak kar. Kargalar uçuyor ve ötüyorlardı.

Schemarjah sadece ağabeyi ile barışabilmek için bir bahane olarak “Kuşlara bak!” dedi.

“Onlar kargal!” dedi Jonas. “Kuşlarmış!” diye arkasından alay etti.

“Tamam!” diye yanıtladı Schemarjah. “Kargalar!”

Gerçekten Bytok’tu. Bir saat daha yürüseler evde olacaklardı.

Gün ilerledikçe sanki kar, yükselen güneşten gelir gibi daha yoğun ve daha yumuşak bir şekilde yağmaya başladı. Birkaç dakika sonra her yer bembeyaz olmuştu. Yolun kenarındaki otlaklar ve tarlalar arasında dağınık bir şekilde duran kayın ağaçları da beyaz, beyaz, beyazdı... Yalnızca kavga eden genç Yahudiler karaydı. Kar onların da üzerine yağıyordu, ancak sırtlarında daha hızlı eriyor gibiydi. Uzun siyah ceketlerinin uçları uçuşuyordu. Etek uçları yüksek deri çizmelerin konçlarına sert bir şekilde çarpıyordu. Kar yağışı yoğunlaştıkça daha hızlı bir şekilde yürümeye başladılar. Karşılaştıkları köylüler, çok yavaş, dizleri bükük bir şekilde yürüyor, beyaza boyanıyorlardı; geniş omuzlarında kar, kalın dalların üzerinde biriktiği gibi hem hafif ve hem de ağır bir şekilde birikiyordu. Kara alışkın bir şekilde, insanın vatanına girdiği gibi, rahat giriyorlardı karın içine. Köylüler, Yahudilerin görüntüsüne yabancı olmamalarına rağmen, bazen durup alışılmamış bir görüntüye bakar gibi, siyahlar içindeki iki adamın arkasından bakıyorlardı. Kardeşler nefessiz bir şekilde eve vardıklarında hava kararmaya başlamıştı. Uzaktan, öğrenmekte olan çocukların can sıkıcı şarkılarını duyuyorlardı. Doğ-

dukları andan beri gördüklerini, algıladıklarını, koklayarak hissettiklerini, annenin sesini, babanın bir sözünü, bütün çocukluk anılarını anımsıyorlardı; öğrenmekte olan çocukların can sıkıcı şarkıları bu duyguları onlara taşımaktaydı. Bu; sıcak baharatlı yemeklerin kokusunu, babanın yüzündeki sakaldan yayılan siyah beyaz parıltıyı, annenin iç çekişinin yankısını ve Menuchim'in sızlanışını, Mendel Singer'ın akşam duasını ederken fısıldamasını; söz edilmeyen, düzenli olarak tekrarlayan milyonlarca özel olayı içermektedir. Her iki kardeş baba evine yaklaşırken karların içinden onlara doğru esen bu melodiden, aynı şekilde etkilenmekteydi. Kalpleri aynı ritimde çarpıyordu. Kapı aniden açıldı, anneleri Deborah pencereden onların geldiğini çoktan görmüştü.

"Biz askere alındık!" dedi Jonas selam vermeden.

Biraz önce çocukların sesleri ile çınlayan eve, korkunç bir sessizlik çöktü. Odadan çok daha güçlü, sınırsız bir suskunluktu; kaynağı, Jonas'ın sarf ettiği basit "alındık" ifadesiydi. Yeni anımsadıkları kelimenin ortasında çocuklar dersi bıraktı. Odada bir aşağı bir yukarı dolaşan Mendel durdu, havaya baktı, kollarını yukarı kaldırdı ve tekrar aşağıya indirdi. Anne Deborah daima ocağın yanında duran ve sanki çok uzun bir süreden beri üzgün bir annenin oturması için oraya konmuş olan iki tabureden birine oturdu. Kızları Mirjam ise eşyalara dokunarak geri geri gidip köşeye sıkıştı, kalbi o kadar hızlı çarpıyordu ki kendisi herkesin kalbinin sesini duyduğuna inanıyordu. Çocuklar çivilenmiş gibi yerlerinde oturuyorlardı. Ders boyunca sürekli salladıkları renkli çizgili yün çoraplar içindeki bacakları masanın altında cansız bir şekilde sarkmaktaydı. Dışarıda kar dinmemecesine yağmaktaydı ve yumuşak beyaz kar taneleri camdan içeri, odaya ve suskun bir şekilde duran insanların yüzlerine mat bir pırıltı yansıtıyordu. Birkaç kez ocakta kömürleşmiş tahta parçalarının çatırtısı ve rüzgâr salladığında kapının sessiz takırtısı duyulmuştu. Şansızlığın elçileri ve çocukları olan kardeşler, omuzları üzerinde sopalar ve sopaların ucunda beyaz bohçalar ile kapıda durmaktaydı. Deborah aniden bağırdı: "Mendel koşup git, insanlardan akıl sor!"

Mendel Singer'ın sakaldan taptı. Suskunluk bitmişti, çocukların

bacakları yeniden yavaş yavaş sallanmaya başladı, kardeşler sopaları ile bohçalarını bıraktılar ve masaya yaklaştılar.

“Ne kadar aptalca şeyler söylüyorsun?” dedi Mendel Singer. “Nereye gideyim? Kimden akıl isteyeyim? Fakir bir öğretmene kim yardım eder ve zaten ne ile yardım edecekler? Tanrı’nın bizi cezalandırdığı bir durumda, insanlardan nasıl bir yardım bekliyorsun?”

Deborah yanıt vermedi. Bir süre daha sessizce taburede oturdu. Daha sonra ayağa kalktı, tabureye bir köpeğe atar gibi bir tekme atıp onun gümbürtü ile sarsılmasına neden oldu. Yerde yünden bir tepe gibi duran kahverengi şalını aldı, başını ve boyunu sardı, hırslı bir hareketle şalın saçakları ile kendisini boğacak kadar sağlam bir düğüm attı, yüzü kızardı, kaynayan su ile dolu bir tencere gibi tıslayarak ayakta durdu ve aniden Mendel Singer’nın ayaklarına doğru zehirli bir mermi gibi beyaz balgam attı. Küçümsemesini yeterince göstermemiş gibi, balgamdan sonra “Tuu!” der gibi, ancak tam olarak anlaşılamayan bir çığlık attı. Şaşkın insanlar kendilerini toparlamadan kapıyı açtı. Kötü bir rüzgâr odaya beyaz kar taneleri serperek Mendel Singer’nın yüzüne doğru esti, çocukları sarkan bacaklarından yakaladı. Daha sonra kapı tekrar büyük bir gürültü ile çarpılarak kapandı. Deborah gitmişti.

Sokaklarda herhangi bir hedefi olmaksızın, beyaz karın içinde batıncaya kadar koştu. Elbisesinin eteklerine dolaşıp düştü, şaşılacak bir çeviklikle ayağa kalktı, nereye gideceğini bilmeden ayakları onu henüz kafasında olmayan bir hedefe doğru götürürken yürümeye devam etti. Alaca karanlık kar tanelerinden daha hızlı bir şekilde bastırdı, ilk sarı ışıklar yanmaya başladı, pencere kepenklerini kapatmak için dışarıya çıkmış olan birkaç kişi, başlarını Deborah’ya çevirdi, üşümelerine rağmen arkasından uzun süre baktılar. Deborah mezarlık yönünde yürüyordu. Tahtadan yapılmış küçük çite ulaştığında bir kez daha yere düştü. Toparlanıp ayağa kalktı ancak kapı açılmamaktaydı, zira kar kapıyı sıkıştırmıştı. Deborah omzu ile çite vurdu. Şimdi içerideydi. Rüzgâr mezarlar üzerinde uğulduyordu. Bugün ölüler, diğer günlerden daha ölü görünüyordu. Siyah, siyah, siyah/karadon

tılmış bir geceydi. İlk sıradaki mezar taşlarından birinin önünde Deborah kendini yere bıraktı. Mezarın üzerindeki -dualarıyla merhum arasında bir engelmiş gibi gördüğü- karları, elleriyle temizledi. Sonra Deborah, içine insan kalbi yerleştirilmiş bir borudan çıkarcasına çığlık attı. Bu çığlık tüm şehirde duyuldu, ancak hemen unutuldu. Zira Deborah, bunu takip eden sessizlikte, gecenin yuttuğu, karların örttüğü ve sadece ölülerin duyduğu, yalnızca kısa aralıklarla sızlanma, annelere özgü hafif bir yakınma hâlindeydi.

Mendel Singer'nın Kluczysk'taki akrabalarının yakınında, Kapturak adında, yaşı belli olmayan; ailesi, dostları olmayan becerikli, çok meşgul ve resmî makamlarla arası iyi olan bir adam yaşamaktaydı. Deborah onun, kendine yardım etmesi için çabalıyordu. Kapturak'ın müşteri ile irtibat kurmadan önce talep ettiği yetmiş rublenin, yalnızca yirmi beşi, yıllarca eziyet çekilerek gizlice biriktirilmiş sağlam bir deri torba içerisinde ve sadece Deborah'nın bildiği taban döşemesinde kullanılan tahtalardan birinin altında duruyordu. Her cuma günü yerleri sildiğinde tahtayı yavaşça kaldırmaktaydı. Annelik ümidi ile aradaki kırk beş rublelik fark ona elindeki miktardan daha az görünüyordu. Zira bu miktara paranın biriktiği yılları, her yarım ruble için yaptığı fedakârlıkları ve parayı sayarken yaşadığı çok sayıdaki sessiz ve sıcak mutluluğu dâhil ediyordu.

Mendel Singer, boş yere Kapturak'a yaklaşılamayacağını, onun kalpsiz ve açgözlü olduğunu anlatmaya uğraşıyordu.

"Ne istiyorsun, Deborah?" dedi Mendel Singer. "Fakirler güçsüzdür, Tanrı onlara gökten altın yağdırmaz. Piyango da kazanmazlar ve onlar, kaderlerini yazgılarına boyun eğerek taşımak zorundadırlar. Tanrı birine verirken diğerinden alır. Bizi önce hasta Menuchim ile ve şimdi de sağlıklı çocuklarla neden cezalandırdığını bilmiyorum. Fakirler günah işlediklerinde ve hasta

olduklarında onların durumu daha da kötüleşir. İnsan kaderine boyun eğmeli! Bırak oğullarımız askere gitsinler, onların ahlakı bozulmayacak! Tanrı'nın isteğine karşı çıkabilecek bir güç yoktur. 'Gök gürültüsü ve şimşekler onun tarafından gelir, Tanrı tüm dünyayı kapsar, ondan kaçış olmaz.' Kutsal kitapta bu şekilde yazılıdır."

Ancak Deborah; bir eli kalçasında, bir tomar paslı anahtarın üzerinden: "İnsan kendine yardım edecek yollar bulmalı. O zaman Tanrı da ona yardım eder. Kitapta böyle yazılıdır Mendel! Her zaman yanlış cümleleri ezbere biliyorsun. Binlerce cümle yazıldı, sen en gereksizleri aklında tutuyorsun! Çocuklara eğitim verdiğin için son derece aptal oldun! Sen onlara birazcık aklını veriyorsun ve onlar da tüm aptallıklarını sana bırakıyorlar. Sen bir öğretmensin Mendel, bir öğretmen!"

Mendel Singer akıllı ve mesleği konusunda mağrur değildi. Yine de Deborah'nın konuşmalarına içerliyor, suçlamaları yavaş yavaş iyi niyetini törpülüyor ve yüreğinde hiddetin ilk kıvılcımları çıkmaya başlıyordu. Karısının yüzünü daha fazla görmemek için arkasının döndü. Onu çok uzun zamandan beri; evlenmeden önce, ta çocukluktan beri tanıyormuş gibi hissediyordu. Yıllarca karısı, ona ilk evlendiği günkü gibi görünmüştü. Sıvanın duvardan dökülmesi gibi yanaklarından etin yavaşça çekildiğini, burunun çevresindeki derinin gerilmesini ve buna karşılık çenesinin altındaki derinin giderek gevşeyerek sallanmasını, göz kapaklarının gözlerinin üzerinde birikmesini ve gözlerinin siyah rengini kaybederek matlaşıp soğuk, ümitsiz bir kahverengiye dönüştüğünü görmemişti. Günün birinde -ne zaman olduğunu tam olarak söyleyemiyordu- (Belki de kendisinin uyuduğu, ancak gözlerinden birinin Deborah'yı aynanın önünde yakaladığı sabahı.) bunun farkına varmıştı. Tekrarlanan, ikinci bir evlilik gibiydi. Bu sefer karısının çirkinliği, hayal kırıklığı ve ilerleyen yaş ile yapılan bir evlilikti. Gerçi karısını kendine daha yakın, nerdeyse tek vücut olarak, sonsuza kadar ayrılmaz, ancak tahammül edilmez, acı veren ve bir parça nefret edilen bir şahıs olarak algılamıştı. Yalnızca karanlıkta bağlanılabilen aynı zamanda gece ve gündüz bağımlı olunan, insanın yalnızca kendisine ait olan ve dünyanın geri kalanı ile paylaşmaya gerek duymayan ve düş-

manlığı sonucunda insanın mahvolmasına neden olan bir hastalık gibiydi. Şüphesiz, o sadece bir öğretmendi. Babası, dedesi de öğretmendi. Kendisi de başka bir şey olamazdı. Mesleği konusunda kötü bir şey söylendiğinde varlığına saldırılmış, sanki dünyanın listesinden silinmeye çalışılmış oluyordu. Mendel Singer buna karşı direniyordu.

Aslında Deborah'nın gitmesine seviniyordu. Seyahat için hazırlıkları yapmaya başladığından beri ev boşalmıştı. Jonas ve Schemarjah sokaklarda dolaşüyor, Mirjam komşularda oturuyor veya dolaşmaya çıkıyordu. Öğlen saatine doğru, öğrenciler yenden gelmeden önce evde Menuchim ile Mendel yalnız kalıyorlardı. Mendel kendi pişirdiği bulgur çorbasını içiyor, toprak çanağında Menuchim için büyük bir miktar çorba bırakıyordu. Küçük çocuğun her zamanki gibi sürünerek kapının önüne çıkmaması için kapının sürgüsünü çekiyordu. Daha sonra baba köşeye çekiliyor, çocuğu kucağına alıyor ve beslemeye başlıyordu.

Bu sessiz saatleri seviyordu. Oğlu ile yalnız kalmak hoşuna gidiyordu. Hatta bazen anne ve kardeşler olmaksızın onunla tamamıyla yalnız kalmanın daha iyi olup olmayacağını düşünüyordu. Menuchim bulgur çorbasını kaşık kaşık içtikten sonra babası onu masanın üzerine oturtuyor ve müşfik bir merakla oğlunun alnında çok sayıda kırıksık bulunan, göz kapakları birkaç kat olan ve sarkık çift katlı çenesi ile soluk sarı, geniş yüzüne bakıyordu. Bu büyük kafanın içerisinde neler olduğunu anlamaya, gözlerinin içini bir pencereden bakar gibi seyrederek beyninin içini görmeye çalışıyordu. Bir alçak, bir yüksek sesle konuşarak bu donuk çocuktan herhangi bir işaret alma çabasıındaydı. Baba, Menuchim'in adını on kere arka arkaya, çocuk duymadığı takdirde, sesleri yavaş dudak hareketleri ile havaya çizerek tekrarlamaktaydı. Ancak Menuchim kıpırdamıyordu. Daha sonra Mendel kaşığını alıyor, bir çay bardağına vuruyor ve Menuchim derhâl başını o yöne doğru çeviriyor ve büyük, patlak gri gözlerinde küçük bir kıvılcım parlıyordu. Mendel bardağa vurmaya devam ediyor, kısa bir şarkıya başlıyor, aynı ritim ile bardağa vuruyor ve Menuchim belirgin şekilde bir huzursuzluk gösteriyor, bacaklarını sallıyor, arada "Anne, anne!" diye bağıırıyordu. Mendel ayağa kalkıyor, kaza kapı Tevrat'ı eline alıyor, ilk sayfayı

Menuchim'in göreceği şekilde açıyor ve öğrencilerine öğrettiği şekilde seslendirerek "Başlangıçta Tanrı gökyüzünü ve yeryüzünü yarattı." şeklindeki ilk cümleyi okuyordu. Bir an için Menuchim'in bu kelimeleri tekrar edeceği ümidi ile bekliyordu. Ancak Menuchim herhangi bir tepki göstermiyordu. Yalnız, gözlerinde dinleyen ışık parlıyordu. O zaman Mendel kitabı kenara koyuyor ve üzgün bakışlarla oğluna bakıyor, monoton bir sesle can sıkıcı şarkıya devam ediyordu:

"Beni dinle Menuchim, ben yalnızım! Ağabeylerin büyüdüler ve yabancılaştılar, askere gidiyorlar. Annen bir kadın, ondan ne talep edebilirim? Sen benim en küçük oğlumsun, son ve en yeni ümidimi sana bağladım. Neden susuyorsun, Menuchim? Sen benim gerçek oğlumsun! Buraya bak Menuchim!" diyor ve şu sözleri tekrarlıyordu: "Başlangıçta Tanrı gökyüzünü ve yeryüzünü yarattı..."

Mendel bir dakika daha bekliyor. Menuchim kıpırdamıyordu. O zaman Mendel yine kaşık ile bardağa vurmaya başlıyordu. Menuchim dönüyor ve Mendel bir saniyelik uyanış anını iki eliyle yakalar gibi tekrar şarkı söylemeye başlıyordu: "Dinle beni Menuchim! Ben yaşlıyım, bütün çocuklardan bir tek sen elimde kalıyorsun! Beni dinle ve sen de tekrarla: 'Başlangıçta Tanrı gökyüzünü ve yeryüzünü yarattı.' " Ancak Menuchim kıpırdamıyordu.

Mendel derin bir iç çekişle Menuchim'i yere indiriyor. Sürgüyü çekip öğrencilerini beklemek üzere kapıya çıkıyor. Menuchim emekleyerek onu takip edip kapının eşiğinde oturuyordu. Kule saati, dört kere pes sesle ve üç kere tiz sesle olmak üzere yedi kez çaldı. O anda Menuchim "Anne, anne!" diye bağırdı. Mendel çocuğa dönüp baktığında küçük çocuğun, sanki yankılanan çanların sesini içine çekercesine başını yukarı doğru uzattığını gördü.

Niçin bu şekilde ile cezalandırıldım? diye düşündü Mendel. Aklından günahlarını geçirdi, ancak bunu hak edebileceği kadar büyük bir günah bulamadı.

Öğrenciler geldi. Onlarla birlikte eve girdi. O anda bir aşağı bir

yukarı yürürken ve çocukları uyarırken parmaklarına vururken bazılarının kaburgalarına hafifçe bir şaplak yapıştırırken sürekli olarak *Günah nerede? Nerede günah işledim?* diye düşünüyordu.

Bu arada Deborah, arabacı Sameschkin'e gidip önümüzdeki günlerde Kluczysk'a giderken kendisini de bedava olarak götürüp götürmeyeceğini sormaktaydı.

Arabacı Sameschkin "Evet." dedi. Kımıldamadan sobanın yanında duran bir peykede oturuyordu. Ayakları grimsi sarı çuvalların içinde iplerle sarılı vaziyetteydi ve her yeri evde yapılmış alkol kokmaktaydı. Deborah içkiyi bir düşman gibi kokladı. Alkol kokusu, köylülerin tehlikeli kokusuydu, anlaşılmasız tutkuların öncüsüydü ve soykırım havasına eşlik etmekteydi. "Evet... dedi Sameschkin. "Yollar daha iyi durumda olsaydı!"

"Sen beni bir kez daha arabana almıştın; hem de sonbaharda yollar çok daha kötü durumdayken.

"Anımsamıyorum." dedi Sameschkin. "Sen yanıyorsun. Kuru bir yaz günü olmalıydı."

"Hiçbir şekilde yanılmıyorum." diye yanıtladı Deborah. "Sonbahardı, yağmur yağıyordu ve ben hahama gidiyordum.

"Gördün mü?" dedi Sameschkin ve çuvallar içindeki ayaklarını yavaşça sallanmaya başladı, zira oturduğu peyke oldukça yüksekti ve kendisi de kısa boylu bir adamdı. "O zaman hahama gidiyordun, sizin bayramlarınızdan biriydi ve ben de seni arabaya aldım. Ama bugün, hahama gitmiyorsunuz!"

"Önemli bir iş için gidiyorum. dedi Deborah. "Jonas ve Schemarjah asla asker olmamalı!"

"Ben de askerdim." diye söylendi Sameschkin. "Yedi yılın ikisini, hırsızlık yaptığım için ıslah evinde geçirdim. Ayrıca önemsiz bir şey çalmıştım!" Konuşmaları Deborah'ı çaresizliğe sürüklemişti. Anlattıkları; Sameschkin'in kendisine ve ne çalmak ne de ıslah evinde yatmak istemeyen oğullarına ne kadar yabancı olduğunu ispat ediyordu. O anda kızları pazarlık etmeye karar verdi:

“Sana ne kadar ödemeliyim?”

“Hiçbir şey! Para talep etmiyorum, çünkü gitmeyeceğim! Kır at çok yaşlı, kahverenginin de iki nalı birden düştü. Ayrıca iki kilometre yol yürüyünce bütün gün yulaf tüketiyor. Artık ona daha fazla bakamıyorum, satmak istiyorum. Arabacılık artık bir meslek değil!”

“Jonas kahverengi atı kendisi nalbanda götürecektir.” dedi inatla Deborah. “Nalların parasını da kendisi ödeyecek.”

“Belki!” diye yanıtladı Sameschkin. “Jonas bunları kendisi yapmak istiyorsa bir tekerleği de tamir ettirmek zorunda kalacak.”

Deborah “Tamam, onu da.” diye söz verdi. “O zaman önümüzdeki hafta gidiyoruz!”

Böylece Kluczysk’taki garip Kapturak’a gitti. Aslında hahama gitmeyi tercih ederdi, zira onun kutsal ince ağzından çıkacak bir kelime Kapturak’ın himayeciliğinden çok daha değerliydi. Ancak haham iki yortu arasında ölüm kalım meselesi olmadıkça kimseyi kabul etmemektedir. Deborah, Kapturak’ı, etrafı köylüler ve Yahudiler ile kuşatılmış bir şekilde, meyhanede pencere kenarında oturup bir şeyler yazarken buldu. Kasketi, iç astarı görünecek şekilde masanın üzerinde, kâğıtların yanında uzatılmış bir el gibi durmaktaydı. İçinde çok sayıda gümüş para bulunan kasket, onu çevreleyen tüm şahısların dikkatini çekmekteydi. Kapturak, kimsenin bir kuruş bile alamayacağını bildiği hâlde zaman zaman kasketini kontrol ediyordu Okuma yazma bilmeyenler için dilekçeler, aşk mektupları ve posta havaleleri yazmaktaydı. Ayrıca diş çekebiliyor ve saç kesiyordu.

Deborah etrafında duranların başların üzerinden “Seninle konuşmam gereken önemli bir konu var.” dedi. Kapturak bir anda tüm kâğıtları kendinden uzaklaştırdı, kaskete uzandı, demir paraları boş eline boşalttı ve bir mendile koyarak üzerine düğüm attı. Daha sonra Deborah’ya oturması için yer gösterdi.

Deborah, Kapturak’ın sırtındaki küçük gözlerine, kemikten yapılmış

donuk, aydınlık düğmeler gibi baktı. “Oğullarım askere gitmek zorundalar!” dedi. Kapturak sanki kâğıt falı açar gibi, uzaktan gelen bir sesle “Sen fakir bir kadınsın.” diye yanıtladı. “Para biriktirememişsindir ve kimse de sana yardım edemez.”

“Aksine para biriktirdim.”

“Ne kadar?”

“Yirmi dört ruble ve yetmiş kopek. Seni görmek için bunun bir rublesini harcadım.”

“Yani yalnızca yirmi üç ruble!”

“Yirmi üç ruble ve yetmiş kopek!” diye düzeltti Deborah. Kapturak sağ elini kaldırdı işaret parmağı ile orta parmağını gösterek “Ve iki oğlan?” diye sordu.

“İki.” diye fısıldadı Deborah.

“Tek bir tanesi yirmi beş ruble ediyor!”

“Benim için?”

“Senin için de!”

Yarım saat kadar pazarlık yaptılar. Kapturak bir tanesi için yirmi beş rubleyi kabul etti. Deborah da *En azından biri*, diye düşündü.

Ancak yolda Sameschkin’in arabasında otururken ve tekerlekler iç organları ile zavallı başını sarsarken durum Deborah’ya eskisinden de kötü göründü. Oğulları arasında nasıl tercih yapabilirdi? “Jonas veya Schemarjah?” Sürekli olarak bu soruyu sordu. Aklı her ikisinin gitmesindense birinin gitmesinin daha doğru olduğunu söylerken yüreği sızlıyordu.

Eve geldiğinde ve oğullarına Kapturak’ın kararını bildirdiğinde Jonas sözünü kesti. “Ben seve, seve askere giderim!” dedi. Deborah, kızları Mirjam, Schemarjah ve Mendel Singer taşlaşmış gibi kaldılar. Jonas başka bir şey söylemediği için sonunda Schemarjah: “Sen bir ağabeysin, iyi bir kardeşsin!” dedi.

“Hayır!” diye yanıtladı Jonas. “Ben askere gitmek istiyorum!”

Babası, “Belki altı ay sonra serbest bırakırlar!” diye teselli etti.

“Hayır.” dedi Jonas. “Serbest bırakılmak istemiyorum! Ben askerde kalmak istiyorum!”

Herkes gece duasını mırıldandıktan sonra, suskun bir şekilde soyundu. Daha sonra Mirjam, kırıtkan bir şekilde parmak uçları üzerinde lambaya gidip üfledi. Uyumak üzere yataklarına yattılar.

Ertesi sabah Jonas ortadan kaybolmuştu. Öğleye kadar onu aradılar. Ancak akşam geç saatlerde Mirjam onu gördü. Kır bir ata biniyor, kahverengi bir ceket giyiyor ve bir asker şapkası takıyordu.

“Asker oldun mu?” diye seslendi Mirjam.

“Henüz değil.” dedi Jonas ve atı durdurdu. “Babama ve anneye selam söyle. Ben askere gidinceye kadar geçici olarak Sameschkin’in yanında kalıyorum. Onlara de ki sizin orada daha fazla kalmaya dayanamadım ama hepinizi çok seviyorum!”

Daha sonra atın dizginlerini çekti ve yoluna devam etti.

Bu andan itibaren arabacı Sameschkin’in yanında seyis olarak çalışmaya başlamıştı. Jonas kır at ile kahverengi atı tımar ediyor, ahırda uyuyor, açık burun delikleri ile atların idrar ve ekşi ter kokusunu alıyordu. Kendisi yulafı getiriyor, su kovalarını dolduruyor, kayışlarını tamir ediyor, kuyruklarını kesiyor, boyunduruklarına yeni çanlar asıyor, yemlikleri dolduruyor, iki arabadaki çürümüş samanı kuruları ile değiştiriyor, Sameschkin ile ev yapımı votka içiyor, sarhoş oluyor ve hizmetçiler ile beraber oluyordu.

Evde kaybedilen bir oğul olarak arkasından ağlanıyor, ancak unutulmuyordu. Yaz sıcak ve kuru olarak başladı. Geceler, geç ve altın sarısı bir renkte ülkenin üzerine çöküyordu. Jonas, Sameschkin’in kulübesi önünde oturup akordeon çalıyordu. Çok sarhoş oluyor ve bazen çekingen bir şekilde, kendinden korkan bir gölge gibi önünde sessizce geçip giden her seferinde

de bu oğlanın kendi kanından olmasına şaşırıp kalan öz babasını tanıımıyordu.

Yirmi ağustosta Mendel Singer'nın kapısında Kapturak'ın bir elçisi Schemarjah'yı götürmek üzere belirdi. Herkes bu günlerde elçiyi beklemekteydi. Ancak kanlı canlı karşılarında durduğunda hepsi şaşırılmış ve korkmuştu. Gelen kişi alışlagelmiş bir boyda, sıradan bir adamdı ve alışlagelmiş bir görüntüsü vardı; mavi bir asker kepi takıyordu ve ağzında el ile sarılmış ince bir sigara vardı. İçeriye girmesi ve oturup bir çay içmesi teklif edildiğinde bunu reddetti. Dışarıda evlerin önünde beklemeye alışkın olduğunu belirten bir ifadeyle "Ben dışarıda kapının önünde beklemeyi tercih ederim." dedi. Ancak adamın bu kararı Mendel Singer'nın ailesinin daha da telaşlanmasına neden oldu. Pencerenin önündeki mavi bereli adamı bir nöbetçi gibi algılamışlardı, hareketleri giderek daha hararetli oluyordu. Schemarjah'nın eşyalarını toplayıp bohçasına bir takım elbise, bir dua kitabı, yolluk yiyecek ve bir ekmek bıçağı koydular. Mirjam, sürekli olarak artmakta olan eşyaları getiriyordu. Başı ancak masaya ulaşan Menuchim merakla ve aptalca çenesini uzatıyor ve sürekli olarak peltek bir şekilde söyleyebildiği tek kelimeyi tekrarlıyordu: "Anne." Mendel Singer pencerede duruyor ve eliyle camda trampet çalıyordu. Deborah sessizce ağlıyor, gözleri birbiri ardından yolladığı gözyaşları ile dudaklarını ıslatıyordu. Schemarjah'ın bohçası tamamlandığında herkes için pek zavallı görünmüştü; bu nedenle ümitsiz gözlerle, bir şeyler bulabilirler mi diye, bakışlarıyla

odayı taradılar. Bu ana kadar birbirleriyle tek kelime konuşmamışlardı. Beyaz bohça tamamlanıp masada sopanın yanında yer alınca Mendel Singer camdan uzaklaşıp odaya ve oğluna: “Mümkün olduğunca çabuk haber vereceksin, unutma!” dedi. Deborah yüksek sesle ağlamaya başladı, kollarını açtı ve oğlunu kucakladı. Birbirlerine uzun süre sarılı kaldılar. Sonra Schemarjah zorla annesinden ayrıldı, kız kardeşine doğru gitti ve onu sesli bir şekilde iki yanağından öptü. Babası ellerini üzerinde takdis eder gibi tuttu, ağzında hızla, anlaşılmayan bir şeyler geveledi. Schemarjah, gözlerini dikmiş kendisine bakan Menuchim’e korkuyla yaklaştı. İlk kez hasta çocuğu kucaklayacaktı; ancak Schemarjah bir kardeşi öpmek yerine, herhangi bir yanıt vermeyen bir sembolü öpecek gibi hissediyordu. Herkes bir şeyler daha söylemek istiyordu. Ancak hiç kimse söyleyecek bir kelime bulamıyordu. Herkes bunun son görüşme olduğunu biliyordu. En iyi hâlde Schemarjah sağlıklı bir şekilde yurt dışına gidecekti. En kötü durumda ise sınırda yakalanacak, daha sonra idam edilecek veya sınırda görevli askerler tarafından oracıkta anında öldürülecekti. Bir daha görüşemeyeceğini bildiğin birisine ne söylebilir ki? Schemarjah bohçayı omzuna aldı, ayağı ile kapıyı açtı. Artık bir daha arkasına bakmadı. Eşikten geçtiği andan itibaren evi ve akrabalarını unutmaya çalıştı. Arkasından bir kez daha Deborah’nın çığlığı duyuldu, kapı tekrar kapandı. Annesinin bayıldığını düşünen Schemarjah, kendisine eşlik edecek adama yaklaştı. “Hemen pazar yerinin arkasında. dedi mavi bereli adam. “Atlar orada bizi bekliyorlar.” Sameschkin’in kulübesinin önünden geçerken Schemarjah durdu. Küçük bahçeye ve açık duran boş ahıra bir göz attı. Ağabeyi Jonas orada değildi. Schemarjah’nın hâlâ inandığı gibi kendisini gönüllü olarak kurban eden, kaybolmuş ağabeyini kederli bir şekilde düşündü. *O bir hödük, ancak asil ve cesur*, diye aklından geçirdi. Daha sonra yabancıнын yanında onunkine eşit adımlarla yürümeye devam etti.

Adamın dediği gibi, pazar yerinin hemen arkasında atları buldular. Trene binmedikleri için sınıra kadar üç gün yol aldılar. Yolda, Schemarjah’ya eşlik eden adamın, ülkeyi çok iyi bildiği ortaya çıktı. Schemarjah sopadan kendisini anlatıyordu. Uzakta-

ki kilise kulelerini gösterip hangi köye ait olduklarını söylüyordu. Çiftlikleri ve çiftlik sahiplerinin adlarını belirtiyordu. Sık sık geniş yoldan ayrılıp dar yollarda yolunu kısa zamanda bulmaktaydı. Sanki genç adama yeni bir vatan aramak üzere ülkeden ayrılmadan önce, kendi ülkesini tanıtmak ister gibiydi. Eşlik eden adam, Schemarjah'nın yüreğine bir ömür boyu yetecek kadar vatan hasreti ekti.

Gece yarısından bir saat kadar önce sınıra ulaştılar. Sessiz bir geceydi. Sınırdaki meyhane tek ev olarak, sessiz gecenin içinde suskun, karanlık, kamufle edilmiş pencerelerinin ardında yaşam yokmuş gibi duruyordu. Milyonlarca cırcır böceği durmadan ötüyor, gecenin uğuldayan korosunu oluşturuyordu. Bunun dışında onları rahatsız eden bir ses yoktu. Düz bir alanda, yalnızca kuzeydoğu tarafında bir aydınlık olan, yıldızlı ufuk, tam bunun etrafında bir parça gümüş ile çevrelenmiş mavi bir halka gibiydi. Uzakta, batıda yaygın bir şekilde bulunan bataklıkların nemli kokusu ile bu kokuyu taşıyan yavaş rüzgâr duyulmaktaydı. Kapturak'ın elçisi "Güzel bir yaz gecesi." dedi. Beraber olduklarından beri ilk kez işinden bahsetmeye başladı: "Böyle havalarda karşıya, her zaman sorunsuz geçilemez. Bizim girişimlerimiz için yağmur daha yararlıdır." Schemarjah'nın kalbine bir korku saldı. Önünde durdukları meyhane sessiz ve kilitli olduğu için kendisine eşlik eden adamın sözlerini duyuncaya kadar asıl niyetini düşünmemişti. Tehlikeyi ertelemek istemeyen biri gibi "İçeri girelim mi?" diye sordu. "Acele etmene gerek yok, yeterince uzun bir süre beklemek zorunda kalacağız!"

Yine de pencereye gitti ve tahta kepenklere yavaşça parmağı ile vurdu. Kapı açıldı ve toprak üzerine geniş sarı bir ışık demeti bıraktı. İçeri girdiler. Bar tezgâhının arkasında, yukarıdan asılı bir avizenin yaydığı ışığın tam ortasında meyhaneci duruyor ve onlara başı ile işaret ediyordu. Birkaç adam yerde oturmuş zar atmaktaydı. Bir masada ise Kapturak bekçi üniforması giymiş bir adamla oturuyordu. Hiç kimse kafasını kaldırıp bakmadı. Zarların atılırken çıkardıkları sesler ile duvar saatinin tik takları duyuluyordu. Schemarjah oturdu. Ona eşlik eden adam içki ısmarladı. Schemarjah alkolü içti, boğazı yandı ancak sakinleşti. Şimdiye kadar hissetmediği bir güven duygusu kapladı içini;

hayatta insanın kendi kaderini Tanrı'nın ona uygun gördüğü şekilden daha farklı yaşayamayacağını anladığı ender anlardan birini yaşadığını duyumsadı.

Gece yarısından kısa bir süre sonra, sert, keskin, yavaşça geçip giderek yankılanan bir ateş etme sesi duyuldu. Kapturak ve bekçi ayağa kalktılar. Bu, sınır subayının gece kontrolünün sona erdiğini bildiren nöbetçinin uyarı işaretiydi. Bekçi kayboldu. Kapturak insanları yola çıkmaları için ikaz etti. Hepsi ayağa kalktı, omuzlarına bohçaları; ellerine bavullarını aldılar. Kapı açıldı. Tek tek gecenin içine damladılar ve sınıra doğru yol aldılar. Şarkı söylemeye çalıştılar. Birisi onlara şarkı söylemeyi yasakladı; bu Kapturak'ın sesiydi. Sesin ön taraftan mı orta taraftan mı yoksa arka taraftan mı geldiği anlaşılmadı. Sessiz bir şekilde cırcır böceklerinin şarkıları ve koyu mavi gece içinde yürümeye devam ettiler. Yarım saat sonra Kapturak'ın sesi onlara: "Yere yatın!" diye komut verdi. Çığır ıslattığı toprağa, hareketsiz bir biçimde yattılar. Çarpan kalplerini ıslak toprağa bastırıyorlardı. Yürekları vatanlarına veda ediyordu. Daha sonra onlara ayağa kalkmaları için emir verildi. Küçük bir çukura geldiler, sol taraflarında bekçi kulübesinin ışığı yandı. Çukurun üzerine oturdular. Nöbetçi görev icabı ateş etti.

Bir ses "Biz dışarıdayız!" diye bağırdı.

O anda gökyüzü doğu yönünden aydınlandı. Adamlar, henüz karanlıkta duran vatanlarına döndüler ve daha sonra gündüze ve yabancı ülkeye doğru baktılar.

İçlerinden biri şarkı söylemeye başladı, hepsi birden söylemeye ve yürümeye devam etti. Yalnızca Schemarjah şarkı söylemiyordu. Yakın geleceğini (Cebinde iki rublesi vardı.), ertesı günü, evini düşünüyordu. İki saat sonra babası kalkacak, bir dua mırıldanacak, öksürecek, gargara yapıp lavabo olarak kullandıkları çanağa suyu tükürecek. Anne üfleterek semaverı yakacaktı. Menuchim sabah sabah bir şeyler geveleyecek, Mirjam ise yastığın içinden çıkan kuş tüyleriniin takıldığı siyah saçlarını tarayacaktı. Bütün bunlar Schemarjah'nın gözünde, şimdiye kadar görmediği şekilde o kadar canlı beliniyordu ki sanki kendisi de

evdeymiş ve vatanında doğan yeni sabahın bir parçasıymış gibi hissediyordu. Diğerlerinin söyledikleri şarkıları duyuyor, yalnızca ayakları ritmi tutturuyor ve yürüyordu.

Bir saat sonra ilk yabancı şehri, çalışkan bacalardan tüten mavi dumanı, sarı bir kol bandı takan ve gelenleri karşılayan adamı gördü. Bir saat kulesi altıyı çalmıştı.

Singer'ların duvar saati de altıyı çalmıştı. Mendel kalktı, garga-ra yaptı, öksürdü, bir dua mırıldandı. Deborah kalkmıştı ocağın başına geçmiş semavere üflüyordu. Menuchim bir köşede anlaşılmaz bir şeyler geveliyordu. Mirjam ise foyası çıkmış aynanın karşısında taranıyordu. Daha sonra Deborah ocağın başında sıcak çayı höpürdeterek içmeye başladı. Birden "Schemarjah nerede şimdi?" diye sordu. Hepsi onu düşünüyordu.

"Tanrı yardımcısı olacaktır!" dedi Mendel Singer ve gün başladı.

Bu şekilde bunu takip eden, boş, üzüntülü günler başladı. *Çocuksuz bir ev*, diye düşündü Deborah. *Hepsini ben doğurdum, hepsini ben emzirdim; bir rüzgâr esti hepsini götürdü.* Mirjam'ı aradı, kızını evde çok ender görüyordu. Annenin yanında yalnızca Menuchim kalıyordu. Görüş alanına girdiği anda annesine doğru kollarını uzatmaktaydı. Annesi onu öptüğünde meme emen bir bebek gibi göğsünü aramaktaydı. Deborah sitemkârlıkla, hahamın bu kadar yavaş bir şekilde gerçekleşen hayır dualarını düşünüyor ve Menuchim'in iyileştiğini görebileceğinden şüphe ediyordu.

Öğrenci oğlanların can sıkıcı şarkıları bittiğinde ev suskun ve karanlık oluyordu. Yine kış gelmişti. Gaz lambasını tutumlu bir şekilde kullanmaktaydılar. Erkenden yatıyorlardı. Minnettar bir şekilde insafli geceye dalıyorlardı. Zaman zaman Jonas aileye selam yolluyordu. Askerliğini Pskow'ta yapıyordu, sağlığı eskisi gibi iyiydi ve amirleri ile herhangi bir sorun yaşamıyordu.

Yıllar bu şekilde geçti.

Yaz sonuna doğru, bir öğleden sonra, bir yabancı Mendel Singer'nın evine geldi. Kapı ve cam açıktı. Kara ve tok sinekler, güneşten ısınmış duvarlara sessizce yapışıyorlardı ve çocukların sesleri açık evden beyaz sokağa taşıyordu. Birden kapıda yabancı bir adamın durduğunu gördüler ve sustular. Deborah taburenden kalktı. Sokağın diğer tarafından Mirjam elinde sallanarak yürüyen Menuchim'i çekiştirerek koştu. Mendel Singer yabancı'nın önüne dikildi ve adamı baştan aşağı süzdü. Alışlagelmemiş bir adamdı. Siyah, geniş kenarlı sivri tepeli büyük bir şapka takıyor; geniş, açık renk, uçuşan bir pantolon ile sağlam sarı çizmeleler giyiyor ve koyu yeşil gömleği üzerindeki kıpkırmızı kravatı bir bayrak gibi dalgalanıyordu. Kıpırdamadan, anlaşılamayan bir dilde, muhtemelen bir selam niteliğinde bir şeyler söylüyordu. Sanki ağzında bir kiraz varmış gibi konuşuyordu. Yeşil saplar ceketinin ceplerinden başlarını uzatıyorlardı. İyi tıraş edilmiş çok uzun üst dudağı bir perde gibi yavaşça açılıyor, bir atı anımsatan güçlü sarı dişlerini ortaya çıkarıyordu. Çocuklar gülüyorlardı, Mendel Singer'da bıyık altından gülümsüyordu. Yabancı uzunlamasına katlanmış bir mektup çıkarttı ve kendi garip tarzı ile Mendel Singer'nın ismini ve adresini okudu, bunun üzerine herkes bir kez daha güldü. Adam Mendel Singer'ya "Amerika!" dedi ve mektubu verdi. Mendel'in içine iyi bir umut doğdu ve yüzünü aydınlattı. "Schemarjah." dedi. Sinekleri kovar gibi bir el hareke-

ti ile öğrencilerini gönderdi. Çocuklar dışarı çıktılar. Yabancı oturdu. Deborah masanın üzerine çay, kurabiye ve limonata koydu. Mendel mektubu açtı. Deborah ve Mirjam'da oturdular ve Singer aşağıdaki satırları yüksek sesle okudu:

Sevgili Baba, Sevgili Anne, Değerli Mirjam ve iyi ruhlu Menuchim!

Jonas'ı belirtmiyorum, zira askerde olduğunu biliyorum. Sizden bu mektubun doğrudan onun eline geçmesine müsaade etmemenizi rica ediyorum, çünkü asker kaçacağı bir kardeşle yazıştığı takdirde, olumsuz sonuçlar yaşayabilir. Bu nedenle bu kadar uzun bir süre bekledim ve size posta aracılığıyla bir haber göndermedim. Sonunda benim iyi bir arkadaşım olan Mac'le size bir mektup gönderme fırsatı buldum. O, sizleri, benim anlattıklarımından dolayı çok iyi tanıyor, ancak sizinle tek kelime konuşamayacak, zira o bir Amerikalı ve annesi, babası da Amerika'da doğmuşlar ve Yahudi de değil. Ancak on tane Yahudi'den daha iyi bir insan.

Ve şimdi size baştan sona, bugüne kadar olan her şeyi anlatacağım. İlk önce sınıra geldiğimde yiyecek hiçbir şeyim yoktu, cebimde yalnızca iki rublem vardı, ancak Tanrı yardım eder diye düşündüm. Triestin'den bir gemi nakliyat firmasının resmî şapkasını giymiş bir adam sınıra geldi ve bizi karşıladı. On iki kişiydik. On birinin parası vardı, kendilerine sahte evrak ve gemi bileti aldılar ve gemi şirketinin adamı onları trene götürdü. Ben de onlarla birlikte gittim. Gitmemin herhangi bir zararı olmaz, diye düşündüm. En azından Amerika'ya nasıl gidildiğini görecektim. Şirket görevlisi ile yalnız kaldım, kendisi benim neden gitmediğime şaşırdı. Ona tek bir kuruş param kalmadığını söyledim. Okuma yazmam olup olmadığını sordu. "Bir parça." dedim "Ama belki yeterli değildir." Sizi daha fazla oyalamadan söyleyeyim, adam bana bir iş buldu. Sınıra her gün asker kaçakları gelmekteydi, onları karşılayacak, ellerinden her şeyi satın alacak ve onları, Amerika'nın taşının toprağının altın olduğuna ikna edecektim. Çalışmaya başladım, kazancımın yüzde ellisini şirket görevlisine veriyordum zira ben yalnızca yardımcıydım. Onun başında firma

benim kolumda sadece bir kolluk bulunuyordu. İki ay sonra ona yüzde altmış istediğimi, aksi hâlde işi bırakacağımı söyledim. O bana yüzde altmışı verdi. Kaldığım yerde güzel bir kız tanıdım, adı Vega ve o artık sizin gelininiz. Babası bir iş kurmam için bana biraz para verdi, ancak on bir kişinin nasıl Amerika'ya gittiklerini ve benim de nasıl geride kaldığımı unutamıyordum. Sadece Vega'ya veda ettim, -gemileri biliyorum, benim branşım- ve Amerika'ya gittim. Şimdi buradayım, iki ay önce Vega geldi; evlendik ve çok mutluyum. Mac'in cebinde resimler var. İş olarak başlangıçta pantolonlara düğmeler diktim, daha sonra pantolonları ütüledim, sonra kollara astar diktim ve Amerika'daki bütün Yahudiler gibi neredeyse terzi olacaktım. Ancak Long Island'de, Fort Lafayette'te bir gezi esnasında Mac'i tanıdım. Buraya geldiğinizde tanıştığımız yeri göstereceğim. O andan itibaren onunla çalışmaya başladım. Sigorta işine girinceye kadar her türlü ticareti yaptık. Ben Yahudileri sigortalıyorum, o ise İrlandalıları. Ben birkaç Hristiyan'ı da sigortaladım. Mac size benim tarafımdan on dolar verecek, bununla kendinize yolculuk için bir şeyler alın. Zira Tanrı'nın yardımı ile size yakında gemi biletlerinizi göndereceğim.

Hepinizi kucaklıyor ve öpüyorum...

*Oğlunuz Schemarjah
(Burada ismim Sam.)*

Mendel Singer mektubu bitirdikten sonra, odada yaz sonu günlerinin sessizliğine karışan bir suskunluk yaşandı. Tüm aile bireyleri, bu sessizlikte, ülkeden ayrılan oğlun sesini duyar gibiydiler. Evet, Schemarjah dünyanın öbür ucundan, şu anda belki gece veya sabah olan Amerika'dan sesleniyordu. Çok kısa bir süre için herkes Mac'i unuttu. Sanki o, uzaktaki Schemarjah'nın arkasında mektup bırakan ve yoluna devam eden bir postacı gibi görünmez olmuştu. Amerikalı tekrar kendini hatırlatmak zorunda kaldı. Ayağa kalktı ve numarasını yapacak bir sihirbaz gibi, elini cebine soktu. Cüzdanını aldı, içinden on dolar ve fotoğraflar çıkarttı. Fotoğraflardan birinde Schemarjah karısı Vega ile bir bankta yeşillikler içinde oturuyor; bir diğerinde ise mayolu bir şekilde kumsalda, on parça kıyafetini yüzün ve bedenin arasında,

bir yüz ve beden olarak Schemarjah değil, Sam duruyordu. Yabancı, -herkesi, sanki güvenilirliği konusunda tek tek kısaca inceledikten sonra- parayı ve resimleri Deborah'ya verdi. Parayı elinde buruşturdu, resimleri masanın üzerine, mektubun yanına koydu. Bütün bunlar hâlâ suskunluk içinde geçen birkaç dakikada oldu. Nihayet Mendel Singer işaret parmağını fotoğrafın üzerine koyarak: "Bu Schemarjah!" dedi. "Schemarjah!" diye tekrarladı diğerleri. Hatta boyu masayı geçmiş olan Menuchim bile tiz bir kahkaha attı ve ürkek bakışlarını şaşkınlıkla resimlere çevirdi.

Mendel Singer için yabancı birden yabancı olmaktan çıkmıştı. Onun garip konuşmasını anlamışçasına "Bana bir şeyler anlat!" dedi. Amerikalı da sanki Mendel Singer'nın söylediklerini anlamış gibi büyük ağzını oynatmaya ve neşeli bir çaba ile anlaşılmaz sözler söylemeye başladı. Sanki iştahlı bir şekilde lezzetli bir şeyler çiğnemekteydi. Singer'lara şerbetçi otu ticareti nedeniyle -Şikago'da bir bira fabrikası kurmak arzusunda olduğundan- Rusya'ya geldiğini anlatıyordu. Ancak Singer'lar onu anlamıyorlardı. Kafkas Dağları'na gitmeyi ve özellikle İncil'de ayrıntılı bir şekilde anlatılan Ağrı Dağı'na çıkmayı istediğini söylüyordu. Dinleyiciler Mac'in anlattıklarını büyük bir dikkat ile gözleyip bir kelime yakalamak için uğraşırken birden kendilerine çok tanıdık gelen, ancak Mac'in ağzından büyük bir gürültü ve tehlikeli bir şekilde çıkan, "Ağrı Dağı" kelimesinde yürekleri çarptı. Sadece Mendel Singer sürekli olarak gülümsüyordu. Artık oğlu Schemarjah'nın da konuştuğu dili duymak hoşuna gidiyordu, Mendel oğlunun benzer kelimeleri nasıl telaffuz ettiğini hayal etmeye çalışıyordu. Ve biraz sonra bu yabancı'nın ağzından oğlu konuşuyormuş gibi hissetti. Amerikalı konuşmasını bitirdi, ayağa kalktı ve masanın çevresinde dolaşarak herkesin elini dostane ve sert bir şekilde sıktı. Menuchim'i hızlı bir şekilde yukarı kaldırdı; eğri kafasına, ince boynuna ve cansız elleri ile eğri bacaklarına baktıktan sonra, yumuşak ve düşünceli bir aşağılamayla; sanki garip yaratıkların masanın kenarında durmamaları, yerde büzülüp oturmaları gerektiğini belirtir gibi, onu yere oturttu. Daha sonra geniş, heybetli ve bir parça yalpalayarak elleri pantolon ceplerinde açık kapıda durdu ve tüm aile sonuna kadar onu takip etti. Ortasında Mac'in

yürüdüğü ve sonuna doğru kısa bir süre durup onlara selam verdiği, güneşli sokağa çıkınca herkes elleri ile gözlerine gölge yaptı.

Mac gözden kaybolduktan sonra da uzun süre dışarıda kaldılar. Ellerini gözlerine siper edip boş sokağın tozlu ışınlarına baktılar. Nihayet Deborah “İşte gitti!” dedi. Sanki yabancı şimdi gitmiş gibi eve geri döndüler ve masanın çevresinde, resimlerin başında -herkes kolunu bir diğerinin omzuna atmış bir şekilde- durdular. Mirjam “On dolar ne kadar ediyor?” diye sordu ve hesap etmeye başladı. “On doların ne kadar ettiği fark etmez.” dedi Deborah. “Nasıl olsa o parayla bir şey almayacağız.”

“Neden olmasın?” dedi Mirjam. “Oraya, bu paçavralarla mı gideceğiz?”

Annesi “Kim, nereye gidiyor ki?” diye bağırdı.

“Amerika’ya.” diye yanıtladı Mirjam ve gülümsedi. “Sam kendisi yazmış.”

İlk kez aileden biri Schemarjah’ya “Sam” demişti ve sanki Mirjam kardeşinin Amerika’daki ismini, ailenin Amerika’ya gitmesi konusundaki niyetini özellikle vurgulamak amacı ile söylemişti.

“Sam!” diye bağırdı Mendel Singer “Sam’de kim?”

“Evet.” diye tekrarladi Deborah. “Sam de kim?”

Mirjam yüzünde hâlâ bir gülümseme ile “Benim Amerika’daki kardeşim ve sizin oğlunuz!” diye yanıtladı.

Anne ve baba herhangi bir şey söylemediler.

Birden Menuchim’in kıvrılıp oturduğu köşeden sesi tiz bir şekilde geldi.

Deborah sanki hasta çocuk anlayacak gibi son derece sessiz bir şekilde “Menuchim yolculuk yapamaz!” dedi.

“Menuchim yolculuk yapamaz!” diye tekrarladi Mendel Singer aynı şekilde. Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Güneş hızlı bir şekilde batıyordu. Herkesin açık camlardan baktığı karşı evin duvarında kara bir gölge, -denizin, kabarma (med) zamanı sahil duvarları üzerinde yükseldiği gibi- belirgin bir şekilde yukarıya doğru çıkmaktaydı. Hafif bir rüzgâr çıkmıştı ve panjurlar takılı bulundukları çengellerde gıcırdıyordu.

Deborah "Kapıyı kapatın, cereyan yapıyor!" dedi.

Mirjam kapıya gitti. Kapı koluna dokunmadan önce biraz sessizce durdu ve başını kapıdan dışarı uzatarak Mac'in kaybolduğu yöne doğru baktı. Sonra Mirjam sert bir şekilde kapıyı kapattı ve "Rüzgâr çarptı!" dedi.

Mendel camın önünde durdu. Akşamın gölgesinin duvara nasıl tırmandığına baktı. Başını kaldırdı ve karşı evin en tepesinde çatının birleştiği noktanın altın gibi parladığı yeri inceledi. Uzun süre odaya, karısına, kızına ve hasta Menuchim'e arkasını dönmüş bir şekilde bekledi. Deborah'nın ağlamak için başını masaya koyduğunu, Mirjam'ın yüzünü ocağa döndüğünü, ağlamadığı hâlde arada sırada omuzlarının titrediğini biliyordu. Mendel, karısının, onun dua kitabını eline alarak akşam duasını etmek üzere odadan çıkmasını ve kızının da sarı şalı omuzlarına alarak komşulara gitmesini beklediğini biliyordu. Sonra Deborah hâlen elinde tuttuğu on doları yerdeki tahtalardan birinin altına saklamak isteyecekti. Mendel Singer hangi tahta olduğunu biliyordu. Söz konusu tahta her seferinde üzerine bastığında altında sakladığı gizemi gıcırdayarak ele veriyor ve Sameschkin'in ahırının önüne bağladığı köpeklerin hırıltısını anımsatıyordu. Mendel Singer yerdeki tahtayı biliyordu. Mendel, Sameschkin'in, günahın canlı yaratıkları olarak düşündüğü ürkütücü kara köpeklerini düşünmemek amacı ile verdiği dersin telaşı içindeyken büyük bir çaba göstererek ve unutkanlaştığı bir an değilse odada bir aşağı bir yukarı yürürken o tahtaya basmamaya gayret ediyordu. Karşıdaki evin çatısında güneşin altın ışınlarının daraldığını ve çatıdan kayarak beyaz bacaya ulaştığını gördüğünde yaşamında ilk kez belirgin bir şekilde; günlerin sinsî ve sessizce akıp gittiğini, gün ve gece ile yaz ve kışın daimî değişiminin aldatıcı hilesini, beklenen ve şaşırtan korkularına rağmen hayatın akıp gidişini adamakıllı hissettiğini düşündü. Bunlar

Mendel Singer'nın önünden geçip gittiği farklı sahillerde oluyordu. Amerika'dan bir adam geldi, güldü, Schemarjah'dan bir mektup, resimler ve dolar getirdi ve tekrar uzakların örtülü bölgelerinde kayboldu. Oğlanlar kayboldular: Jonas, Pskow'ta çarın hizmetindeydi ve artık o, Jonas değildi. Schemarjah ise okyanus kıyılarında yüzüyordu ve adı artık Schemarjah değildi. Mirjam Amerikalının arkasından baktı, Amerika'ya gitmek istiyordu. Yalnızca Menuchim doğduğu günden beri olduğu gibi kalmıştı; yani sakat. Ve Mendel Singer de ne ise oydu; bir öğretmen.

Dar sokak tamamıyla kararıyor ve aynı zamanda canlanıyordu. Cam ustası Chaim'in şişman karısı ve çoktan ölmüş olan çilingir Jossel Kopp'un doksan yaşındaki büyükannesi akşam saatlerinin temiz havasından yararlanabilmek için evlerinden kapının önüne çıkardıkları sandalyede oturuyorlardı. Yahudiler kara giysiler içinde hızla ve ağızlarının içinde mırıldandıkları selamlarla, dua etmek için sinagoga gidiyorlardı. O anda Mendel döndü, kendisi de aynı şekilde yola çıkmak istiyordu. Baş hâlâ sert masanın üzerinde duran Deborah'nın yanından geçti. Mendel'in karısının yıllardan beri tahammül edemediği yüzü şimdi görünmüyordu. Sert tahtaya gömülmüştü ve odaya dolmaya başlayan karanlık, Mendel'in sertliğini ve çekingenliğini de örtüyordu. Eli karısının geniş sırtında dokunmadan hızlı bir şekilde dolaştı, bir zamanlar iyi bildiği teni şimdi ona yabancı gelmekteydi. Karısı başını kaldırdı ve "Dua etmeye mi gidiyorsun?" dedi. O sırada başka bir şey düşündüğü için uzak bir ses tonuyla cümleyi değiştirdi ve tekrarladı: "Duaya gidiyorsun!"

Mirjam da babası ile aynı anda evi terk etti ve sarı şalı ile komşulara gitti.

Ayın ilk haftası bitmişti. Akşam duasından sonra Yahudiler, yeni çıkan ayı selamlamak üzere dışarı çıkıyorlardı. Şehrin dar sokaklarının üzerindeki gökyüzü kısıtlı olduğundan Tanrı'nın, ayın yeniden doğuşunu geniş bir alanda izlemeleri yönündeki buyruğunu -hava da iyi ve serinletici olduğu için- meydanda daha istekli bir şekilde yerine getiriyorlardı. Hızlı adımlarla, siyah giysiler içinde, suskun ve herhangi bir düzene sahip olmayan gruplar hâlinde, evlerin arkasındaki sokaklarda yürüyorlar, onlar

gibi karanlık ve suskun olan ormanı, geniş tarlalar üzerinde gecenin örtüsünü uzaktan görüyorlar ve sonunda duruyorlardı. Gökyüzüne doğru bakıyor ve ilk oluşturulduğu günkü gibi, bugün bir kez daha doğan gümüş ayı arıyorlardı. Hepsi birbirine yanaşarak sıkışık bir grup oluşturdu, dua kitaplarını açtılar; kitapların beyaz sayfaları parlarken gecenin mavimsi berraklığında köşeli harfler siyah görünüyordu. Ay için bir selam duası mırıldanmaya başladılar. Bedenlerinin üst kısmı görünmeyen bir fırtına tarafından bir öne, bir arkaya sallanıyor gibiydi. Giderek daha hızlı bir şekilde sallanıp giderek daha yüksek sesle dua ediyorlar ve tiz sesli bir cesaretle uzaktaki gökyüzüne yabancı sözcükler gönderiyorlardı. Üzerinde durdukları toprak onlara yabancıydı, karşılarında duran orman düşmancaydı. Duydukları garip sesler nedeniyle uyanan köpeklerin havlaması nefret doluydu. Yalnızca bugün bu dünyada, atalarının vatanında ve sürgünde, görücü ve bilici olan Tanrı'nın huzurunda doğan ay onlara tanıdık gelmekteydi.

Yüksek sesle söyledikleri "Amin!" sözünden sonra dualarını bitirdiler, birbirlerinin ellerini sıkarak iyi bir ay geçirmeyi, işlerinin büyümesini ve hastaların sağlıklarına kavuşmasını dilediler. Bölündüler, tek tek evlerine doğru yürüdüler, dar sokaklarda, eğri kulübelerinin kapıları arkasında kayboldular. Yalnızca tek bir Yahudi kaldı: Mendel Singer.

Arkadaşlarıyla birkaç dakika önce vedalaşmıştı, ancak ona saatlerdir burada duruyormuş gibi geliyordu. Özgürlükteki sakinliği içine çekti, birkaç adım attı, kendini yorgun hissediyordu. Birden içinden yere yatmak isteği geldi, ancak toprakta büyük bir olasılıkla bulunan tehlikeli ve bilmediği böceklerden korkuyordu. Kaybettiği oğlu Jonas aklına geldi. Jonas şimdi bir kışlada, ahırda, samanların üzerinde belki de atların yanında uyuyordu. Oğlu Schemarjah ise suyun kenarında yaşıyordu: Jonas veya Schemarjah daha başka ne idiler? Deborah evde dolarları gömmüştü ve Mirjam'da komşulara Amerikalı ziyaretçi-yi anlatıyordu.

Yeni ay güçlü, gümüşü bir parlaltı yayıyor, gökyüzünün en parlak yıldızı sadık bir şekilde onu takip ediyor ve gecenin içinde

kayıyordu. Köpekler ara ara uluyup Mendel'i korkutuyorlardı. Yeryüzünün sessizliğini bozuyor ve Mendel Singer'nın huzursuzluğunu arttırıyorlardı. Şehirdeki evlerden beş dakika uzakta olmasına rağmen, kendisini Yahudilerin yerleşim merkezlerinden son derece uzaktaymış gibi, tarif edilmez bir şekilde yalnız ve tehlikelere açık hissediyordu, ancak geri dönecek gücü de yoktu. Kuzeye doğru döndü. Orman o yönde nefes alıyordu. Sağ tarafta kilometrelerce ötede çok sayıda bataklık gümüşü otlaklarla yayılmaktaydı. Solda ise opal peçenin altında tarlalar yatmaktaydı. Mendel bazen herhangi bir yönden bir insan sesi duyduğunu sanıyordu. Tanıdığı kişilerin konuştuğunu duyuyor ve konuşulanları anladığını zannediyordu. Daha sonra onların anılarında bu kadar uzun süre sakladığı sözlerin yalnızca yankısı olduğunu anlıyordu. Rüzgâr çıkmamasına rağmen, sol tarafta tahılların orada bir kıpırtı oldu. Hışırtı giderek yaklaşırken Mendel şimdi adam boyundaki başakların hareket ettiklerini görebiliyordu. Bu, aralarından yavaşça süzülerek geçen bir insan devasa bir hayvan veya bir ucubeydi. Doğrusu buradan kaçmaktı, ancak Mendel bekledi ve kendisini ölüme hazırladı. Bir köylü veya bir asker tarladan çıkacak, Mendel'i hırsızlıkla suçlayacak ve anında başına bir şey vurarak öldürecek; bekli de bu bir taş olacaktı. İzlenmek ve görünmek istemeyen bir gezgin veya bir katil de olabilirdi. "Büyük Tanrı'm!" diye fısıldadı Mendel. O anda sesler duydu. Başakların arasında yürüyenlerin iki kişi olduklarını anladı ve bu Yahudi'yi rahatlatı. Ancak *İki katil olabilirler*, diye düşündü. Hayır, katil değillerdi, birbirine âşık bir çiftti. Bir kız konuşuyor, erkek ise gülüyordu. Âşık çiftler de tehlikeli olabilirdi, zira aşkına tanık olanları görünce adam aniden hiddetlenebilirdi. Her ikisi de yakında tarladan çıkacaktı. Mendel Singer yerdeki böcek ve solucanlar konusundaki iğrentisini aşip kendini yavaşça yere attı, bakışları tarla yönündeydi. O anda başaklar ayrıldı önce bir adam çıktı; üniformalı, koyu mavi bir beresi olan bir askerdi, ayaklarında mahmuzlu çizmeler vardı, metal mahmuzlar parlıyor ve hafifçe ses çıkarıyordu. Arkasında sarı bir şal parlardı, sarı bir şal, sarı bir şal... Bir ses duyuldu, genç kızın sesi. Asker döndü, elini kızın omzuna koydu; o anda sarı şal açıldı. Asker, kızın arkasından yürüyordu, elleri kızın göğsünün üzerindeydi, kız da askere iyice sokulmuştu.

Mendel gözlerini iyice kapattı ve şanssızlığın karanlıkta geçip gitmesini bekledi. Yerinin belli olmasından endişe etmeseydi, duymamak için kulaklarını kapatırdı. Ama bu durumda duymak zorundaydı: korkunç kelimeleri, mahmuzların gümüşü çınlamasını, hafif delice kıkırdamaları ve adamın kalın sesiyle gülmesini. Şimdi köpeklerin havlamalarını özlemle beklemekteydi. Köpekler yüksek sesle ulumak istiyorlarsa çok yüksek sesle ulumalıydı! Onu öldürmek için katiller çıkmalıydı tarlanın içinden. Sesler uzaklaşıyordu. Sessizlik çökmüştü. Hepsi geçip gitmişti. Hiçbir şey olmamıştı. Mendel Singer hızla ayağa kalktı, etrafına bakındı, her iki eliyle ceketinin uçlarını kavradı ve şehre doğru yürümeye başladı. Kepenkler kapatılmıştı, ancak bazı kadınlar hâlen kapı önünde oturuyor, konuşuyordu. Dikkat çekmemek için yürüyüşünü yavaşlattı, yalnızca telaşlı büyük adımlar atıyor, ceket uçlarını hâlâ elinde tutuyordu. Evinin önünde durdu. Pencereyi tıklattı. Deborah pencereyi açtı. "Mirjam nerede?" diye sordu Mendel. "Daha hâlâ gezmede. dedi Deborah. "Onu tutmak mümkün değil! Gündüz ve gece geziyor. Evde yarım saat duruyor veya durmuyor. Tanrı beni bu çocuklarla cezalandırdı, dünyaya geldiler mi..."

"Sus!" diye sözünü kesti Mendel, "Mirjam eve geldiğinde, onu aradığımı söyle. Ben bu gece eve gelmeyeceğim, ancak yarın sabah gelirim. Bugün büyükbabam Zallel'nün ölüm günü, dua etmeye gidiyorum." Ve karısının bir yanıt vermesini beklemeden oradan uzaklaştı.

Sinagogdan çıkalı üç saat kadar olmuştu. Tekrar geri döndüğünde ona sanki haftalar sonra geri dönmüş gibi geldi, eliyle nazik bir şekilde eski bir dua sırasının üzerini okşadı ve geri dönüşünü kutladı. Dua sırasının kapağını kaldırdı, binlerce benzer kitabın içinden tereddütsüz olarak tanıyacağı, eski, kara ve ağır kitabını eline aldı. Kitabın deri cildi, üzerindeki çoktan yanıp bitmiş sayısız mumun bıraktığı parafin ile kaplıydı ve sayfaların kenarları gözenekli, sarımsı ve yağlıydı. Onlarca yıldan beri parmaklar ısıtılarak çevrildiği için sayfa kenarları dalgalanmıştı. İhtiyacı olan, istediği duayı anında açabiliyordu. Dua kitabındaki sayfalar, en küçük detaylarına kadar; fizyonomisi, satırların sayısı, baskının türü ve büyüklüğü ve sayfaların renk tonu ile hafızasına kazınmış durumdaydı.

Sinagogda hava kararmak üzereydi, doğu duvarında, Tevratların bulunduğu dolabın yanındaki mumlar karanlığı aydınlatmaktan ziyade, aksine karanlıkta saklanır gibiydiler. Pencereden gökyüzü ve bir iki yıldız görünüyordu, odanın içindeki bazı eşyalar; rahle, masa, oturma sıraları, yerdeki kâğıt kırpıntıları, duvardaki aplikler, birkaç tane kenarları sarı simli saçaklarla donatılmış örtü seçiliyordu. Mendel Singer rahlenin çıplak tahtasına iki tane mum yakıp yapıştırdı ve gözlerini kapatarak dua etmeye başladı. Kapalı gözlerle bir sayfanın nerede bittiğini biliyor, mekanik olarak diğer sayfayı çeviriyordu. Bedenin üst kısmı eskiden beri gelen bir alışkanlıkla yavaşça sallanmaya başlamıştı. Tüm bedeni ile dua ediyordu. Ayakları tahta döşemelere çentik atmaktaydı, ellerini yumruk yapmış çekiç gibi rahleye, göğsüne, kitabın üzerine ve havaya vuruyordu. Sobanın yanındaki sırada evsiz bir Yahudi uyuyordu. Nefes alışverişleri Mendel Singer'nın sarı çölde kaybolmuş ve ölümle içli dışlı monoton ilahisini takip etmekteydi. Singer kendi sesi ve uyuyan kişinin nefes alıp verişleri sayesinde uyuşmuş, tüm düşünceleri yüreğinden silmişti, kendisi artık dua eden bir kişiden başka bir şey değildi, kelimeler onun aracılığı ile gökyüzüne ulaşmaktaydı, kendisi boş bir kap, bir boru gibiydi. Bu şekilde sabaha kadar dua etti.

Gün pencerelerde görünmeye başladı. Işıklar cansız ve mat oluyor ve alçak kulübelerin arkasından güneşin doğuşu görünüyordu. Güneş, kırmızı alevlerle binanın iki camını dolduruyordu. Mendel mumları söndürdü, kitabı kaldırdı, gözlerini açtı ve gitmek için ayağa kalktı. Açık havaya çıktı. Hava; yaz, kuru bataklık ve yeni uyanmış yeşillik kokuyordu. Panjurlar henüz kapalıydı. İnsanlar daha uykudaydılar.

Mendel üç kez eliyle evinin kapısını çaldı. Sanki rüyasız ve uzun bir süre uyumuş gibi kendisini güçlü ve taze hissediyordu. Ne yapılması gerektiğini kesin olarak biliyordu. Deborah kapıyı açtı. Mendel "Bana bir çay yap. dedi. "Daha sonra sana bir şey söylemek istiyorum. Mirjam evde mi?"

"Tabii ki!" diye yanıtladı Deborah. "Nerede olabilir ki? Şimdi-den Amerika'ya gittiğini mi zannediyorsun?"

Semaver vızıldamaktaydı, Deborah bardağın içine hohladı ve bir bez ile bardağı parlattı. Daha sonra Mendel ve Deborah, çayı sivriltilmiş dudakları ile höpürdeterek içtiler. Birden Mendel bardağı bıraktı ve "Amerika'ya gideceğiz. Menuchim burada kalmak zorunda. Mirjam'ı beraberimizde götürmek zorundayız. Eğer burada kalırsak, büyük bir uğursuzluk üzerimizde gezinecek. dedi. Bir süre sustuktan sonra, alçak bir sesle:

"Mirjam bir Kazak asıllı ile dolaşıyor." dedi.

Bardak Deborah'nın elinden şangırdayarak düştü. Köşede yatan Mirjam uyandı ve Menuchim ağır uykusu içinde kıpırdadı. Daha sonra sessizlik çöktü. Milyonlarca serçe evin üzerinde, gökyüzünün altında ötüyordu.

Aniden gelen bir aydınlıkla güneş pencereden içeri girdi, tene-keden yapılmış semavere çarptı ve onu bombeli bir aynaya çevirdi.

Gün böylece başladı.

Dubno'ya kadar Sameschkin'in at arabasıyla gidilmekteydi; Moskova'ya ise trenle gidiliyor; Amerika'ya sadece gemi ile değil aynı zamanda evrakla ulaşılabilirdi. Evrakı alabilmek için ise Dubno'ya gidilmesi gerekmekteydi.

Bu nedenle Deborah, Sameschkin'e gitti. Sameschkin sobanın yanındaki bankta oturmuyordu, kendisi evde değildi. Günlerden perşembe; domuz pazarı günüydü. Sameschkin bir saatten önce eve dönmeyecekti.

Deborah kulübesinin önünde bir aşağı, bir yukarı yürümekte ve yalnızca Amerika'yı düşünmekteydi.

Bir dolar, iki rubleden fazla ediyor; bir ruble, yüz kopek etmekte; iki ruble, iki yüz kopek; peki Tanrı aşkına bir dolar, kaç kopek etmekteydi? Schemarjah daha ne kadar dolar gönderecekti? Amerika kutsanmış bir ülkeydi.

Mirjam bir Kazak asıllı ile dolaşıyordu, bunu Rusya'da yapabilir ancak Amerika'da yapamazdı, zira orada Kazaklar yoktu. Rusya üzüntülü bir ülkeyken Amerika özgür ve neşeli bir ülke idi. Mendel artık öğretmen olmayacak, aksine zengin bir oğlanın babası olacaktı.

Bir saat değil, iki saat değil, ancak üç saat sonra Deborah

Sameschkin'in çivili çizmelerini duydu.

Akşam olmuştu, ancak hava hâlâ sıcaktı. Artık eğri ışınlar gönderen güneş sararmıştı ancak, yerinden ayrılmak istemiyordu ve bugün çok yavaş batıyordu. Deborah sıcak, heyecan ve alışılmamış yüzlerce düşünce nedeniyle terliyordu.

Şimdi Sameschkin yaklaştıkça daha da sıcak basıyordu. Başında ağır bir ayı kürkünden şapşal ve bazı yerleri dökülmüş bir şapka, çizmelerin içine sokulmuş kirli keten pantolonun üzerinde ise kısa bir kürk vardı. Buna rağmen terlemiyordu.

Deborah onu gördüğü anda kokusunu da almıştı, çünkü Sameschkin kötü bir şekilde alkol kokuyordu. Deborah'nın onunla anlaşması zor olacaktı. Ayık Sameschkin'i ikna etmek bile kolay bir şey değildi. Pazartesi günü Dubno'da domuz pazarı vardı. Sameschkin'in pazar işini burada halletmesi bir avantaj değildi, zira Dubno'ya gitmesi için bir neden kalmamıştı ve atlı araba için para isteyecekti.

Deborah, doğrudan Sameschkin'in yoluna çıktı. Sameschkin sallanıyor, ağır çizmeler onu ayakta tutuyordu. *İyi ki yalın ayak değil*, diye düşündü Deborah onu aşağılamadan.

Sameschkin, yolunu kesen kadını tanımadı, "Kadınlar, çekilin!" diye bağırdı ve eliyle yarı kavrama, yarı vurma hareketi yaptı.

"Benim!" dedi Deborah cesurca. "Pazartesi günü Dubno'ya gidiyoruz!"

"Tanrı seni kutsasın!" diye bağırdı Sameschkin dostane bir şekilde. Durdu, dirseği ile Deborah'nın omzuna dayandı. Sameschkin düşmesin diye kadın kıpırdamadı.

Sameschkin en azından yetmiş kiloydu, tüm ağırlığı o anda dirseğinde toplanmıştı ve o dirsekte Deborah'nın omzunda idi.

İlk defa bir yabancı erkek kendisine bu kadar yakındı. Deborah korkmuştu, aynı zamanda yaşlı olduğunu düşündü, Mirjam'ın Kazak asıllı arkadaşını ve ne kadardır Mendel'e dokunmadığını düşündü.

"Evet, tatlım... dedi Sameschkin. "Pazartesi Dubno'ya gideriz ve yolda da birlikte yatarsınız."

"Tüü sana ihtiyar!" dedi Deborah. "Senin karına söyleyeceğim, belki de sen sarhoşsun?"

"Sarhoş değilim. diye yanıtladı Sameschkin. "Benimle yatmayacaksan Dubno'da ne yapacaksın?" Deborah evrak için "Biz Amerika'ya gidiyoruz." dedi.

"Araba elli kopek, eğer benimle yatmazsan; ama eğer benimle yatarsan otuz kopek. Ben, sana Amerika'da doğuracağın bir çocuk yapacak, Sameschkin'den sana bir anı olacak.

Deborah aşırı sıcakta birden ürperdi.

Yine de birkaç dakika sonra "Seninle yatmam ve ancak otuz beş kopek öderim. dedim.

Sameschkin aniden dirseğini Deborah'nın omzundan çekti, birden ayrılmış gibiydi.

"Otuz beş kopek!" dedi sert bir ses tonuyla.

"Pazartesi sabah saat beşte.

"Pazartesi sabah saat beşte.

Sameschkin kendi çiftliğine girerken Deborah yavaşça evine dönüyordu.

Güneş batmıştı. Rüzgâr batıdan esiyordu, ufukta eflatun bulutlar birikiyordu, yarın yağmur yağacaktı. Deborah *Yarın yağmur yağacak*, diye düşündü ve dizinde romatizma ağrısını hissetti, yani eski değerli düşmanını selamladı. *İnsan yaşılanıyor*, diye düşündü. Kadınlar, erkeklerden daha çabuk yaşılanıyordu. Sameschkin kendisi ile aynı yaşta ve hatta ondan daha büyüktü. "Mirjam genç ve bir Kazak asıllıyla dolaşiyor."

Deborah yüksek sesle söylediği "Kazak" sözünden korkmuştu. Sanki sözün tınısı olayın vahametini şu anda ortaya çıkarmıştı. Evde kızı Mirjam ve kocası Mendel'i gördü. Baba ve kız masada oturuyor

ve inatla konuşmuyorlardı. Deborah içeri girdiğinde bunun uzun süren, evde görülen sabit bir suskunluk olduğunu anlamıştı.

“Sameschkin ile konuştum. diye söze başladı Deborah. “Pazartesi sabah saat beşte, evrak ile ilgili olarak Dubno’ya gidiyorum. Yolculuk için otuz beş kopek istiyor.” Ve çalım satmak amacıyla: “Bu kadar ucuza yalnızca beni götürüyor!” diye ekledi.

Sesinde bir yorgunluk ve yüreğinde bir endişe hissedilen Mendel Singer “Yalnız gidemezsin. dedi. “Ben bu konuları bilen birçok Yahudi ile konuştum. Onlar Rus görevlilere benim gitmem gerektiğini söylediler.”

“Sen mi Rus görevlilere gideceksin?”

Gerçekten Mendel Singer’nın resmî bir daireye gittiğini düşünmek kolay değildi. Hayatı boyunca bir Rus görevli ile konuşmamıştı. Hiçbir zaman titremeden bir polis ile karşılaşmamıştı. Üniformalıların, atların ve köpeklerin yolundan itinalı bir şekilde çekilirdi. Mendel bir Rus görevli ile mi konuşacaktı?

“Ancak berbat edeceğin şeyleri... dedi Deborah. “Dert etme. Ben tek başıma hepsini hallederim.

Mendel itiraz ederek “Tüm Yahudiler, benim şahsen gitmem gerektiğini söyledi. dedi.

“O zaman pazartesi günü birlikte gideriz!”

“Menuchim nerede kalacak?”

“Mirjam onun yanında kalır!”

Mendel karısına baktı. Bakışlarıyla, gözlerini göz kapaklarının altında korku ile gizleyen karısının gözlerini bulmaya çalıştı. Köşeden masayı inceleyen Mirjam babasının bakışlarını görebiliyordu, kalbi hızla atmaya başladı. Pazartesi günü randevusu vardı. Sevgisi, yüksek başakların arasında büyüyordu, Mirjam hasattan korkuyordu. Bazen köylülerin hazırlandıklarını, orakları mavi bileme taşına sürttüklerini duyuyordu. Tarlalar tamarnıyla boş olunca nereye gidecekti? Amerika’ya gitmek zorundaydı.

Amerika'da aşk konusundaki özgürlük hakkında çok az bilgisi vardı, hasat yaklaştıkça, yüksek binaların, tahıl tarlalarından daha iyi saklayacağı konusunda kendini teselli etmekteydi. Hasat zamanı gelmişti. Mirjam'ın kaybedecek zamanı yoktu. Stepan'ı seviyordu. O burada kalacaktı. Bütün erkekleri seviyordu, erkeklerin içlerinde fırtınalar kopuyor yine de güçlü elleri, yüreklerde küçük ateşler yakıyordu. "Evde yalnız kalmam. dedi Mirjam. "Ben korkuyorum!"

Mendel duyulacak bir şekilde "Kızı beklesin diye, eve bir Kazak getirmek gerekli." dedi.

Mirjam kızardı. Köşede gölgede kalmasına rağmen babasının kızardığını gördüğünü sandı. Mirjam'ın yüzü kırmızı bir lamba gibi yanıyordu; yüzündeki kızarıklık, karanlıklar içinde parlıyordu. Elleri ile yüzünü kapattı ve ağlamaya başladı.

Deborah "Dışarı çık, geç oldu. Pencerelelerin kepenklerini kapat!" dedi.

Elleri hâlâ yüzünde, dikkatli bir şekilde dışarı çıktı. Dışarıda bir dakikalığına durdu. Gökyüzündeki tüm yıldızlar yakın ve canlı bir şekilde oradaydı, sanki Mirjam'ı evin önünde bekler gibiydiler. Yıldızlar berrak altın parıltılarını, büyük özgür dünyanın pırıltısından alıyorlardı, onlar Amerika'nın ışıltısını yansıtan küçük aynacıklardı.

Cama yaklaştı, anne ve babasının mimiklerinden neler konuştuklarını anlamaya çalıştı. Herhangi bir şey anlamadı. Demir kancayı çıkarttı ve tahta panjurların her iki kanadını bir dolap kapağı kapar gibi kapattı. Aklına bir tabut geldi. Anne ve babasını bu küçük eve gömmüştü. Herhangi bir acı hissetmiyordu. Mendel ve Deborah Singer gömülmüştü. Dünya uzakta ve canlıydı. Stepan, Iwan ve Wsewolod yaşıyorlardı. Büyük suları, yüksek binaları ve milyonlarca erkeği ile Amerika yaşıyordu.

Odaya girdiğinde babası Mendel Singer:

"Hatta panjurları bile kapatamıyor, kapatması yarım saat sürüyor!" dedi.

Canı sıkkın bir şekilde ayağa kalktı ve duvara; koyu mavi kabin, isli camın, paslanmış bir tel ile bağlı ve az orandaki ışığı ücretsiz olarak güçlendiren yuvarlak aynalı küçük gaz lambasının asılı olduğu yere gitti. Cam fanusun üstündeki açıklık, Mendel Singer'nın başının daha üstünde duruyordu. Lambayı üfleterek söndürmek için boşuna çabaladı. Parmak uçlarında yükseldi ve üfledi, ancak fitildeki alev daha da güçlü bir şekilde dalgalandı.

Bu arada Deborah, küçük sarımtırak bir mum yaktı ve tuğla ocağın üzerine koydu. Mendel Singer boğuk bir ses çıkararak bir koltuğun üzerine çıktı ve nihayet lambayı üfleterek söndürdü. Mirjam köşeye Menuchim'in yanına yattı. Her taraf iyice karardıktan sonra soyunmak istiyordu. Nefes almadan, kapalı gözlerle babasının mırıldandığı akşam duasının sona ermesini bekledi. Pencere pervazındaki yuvarlak bir delikten, gecenin mavi ve altın rengi pırıltısını gördü. Soyundu ve göğüslerini elledi. Göğüsleri acıyordu. Cildinin kendine ait bir hafızası vardı, büyük, sert ve sıcak erkek ellerinin değdiği her noktayı anımsıyordu. Koku alma hafızası erkek terinin, alkolün, Rus parfümünün aromasını sürekli ve acı veren bir sadakatle anımsatıyordu. Anne ve babasının horultusunu ve Menuchim'in hırıltısını duyuyordu. Mirjam gecelikle, yalın ayak, iki yandan ördüğü ve uçları baldırlarına kadar uzanan, önüne doğru getirdiği ağır saç örgüleriyle ayağa kalktı, sürgüyü açtı ve yabancı olan gecenin içine daldı. Derin bir nefes aldı. Ona, tüm geceyi içine çekmiş, bir nefesle hâlen gökyüzünde yanmakta olan tüm altın yıldızları içine çekmiş gibi geliyordu. Gökyüzünün kuzeydoğu yönünde sabahın oluşumunu içeren, geniş gümüş rengi bir şerit beliriyor, kurbağaların ve cırcır böceklerinin sesleri duyuluyordu. Mirjam, evlilik yatağı olan buğday tarlasını düşünüyordu. Evin çevresinde dolaştı. Uzakta kışlanın beyaz duvarları parladı. Mirjam'a biraz ışık gönderdi. Büyük bir koğuştaki, Stepan, Iwan ve Wsewolod ile çok sayıda erkek uyumaktaydı.

Yarın günlerden cumaydı. Cumartesi için her şeyin; yuvarlak köftelerin, turna balığının ve tavuk suyunun hazırlanması gerek-mektedir. Gümüş rengi çizgiler, kırmızıya dönüşürken Mirjam kulübeye süzüldü. Bir daha uyumadı. Penceredeki delikten,

güneşin ilk alevlerini gördü. Anne ve babası uykuda hareket etmeye başladılar. Gün doğmuştu. Şabat geçti. Mirjam, pazar gününü Stepan ile birlikte tarlada geçirmişti. Daha sonra yakındaki köye gittiler, Mirjam içki içti. Evde bütün gün onu aradılar. “Arlarsa arasinlar!” Mirjam’ın yaşamı değerliydi. Yaz kısaydı ve yakında hasat başlayacaktı. Ormanda bir kez daha Stepan ile yattı. Yarın, yani pazartesi, babası gerekli evrak için Dubno’ya gidecekti.

Pazartesi sabah saat beşte Mendel Singer kalktı. Çayını içti, dua etti ve Sameschkin’e gitti. Uzaktan “Günaydın!” diye seslendi. Mendel Singer, Sameschkin’in atlı arabasına binmeden önce resmî makam tutumunu takınmak ve bir Rus görevliyi selamlar gibi Sameschkin’i selamlamak zorunda olduğunu düşünmüştü.

Sameschkin “Karınla gitmeyi tercih ederim!” dedi. “Yaşına göre hâlâ çok iyi görünüyor ve doğru dürüst göğüsleri var.”

“Gidelim. dedi Mendel

Atlar kişniyor ve kuyruklarını arka taraflarına vuruyorlardı. Sameschkin “Deh!” diye bağırdı ve kırbacı şaklattı.

Öğleden önce saat on birde Dubno’ya vardılar. Mendel beklemek zorundaydı. Kasketi elinde büyük kapıdan içeri girdi. Kapıcının elinde bir kılıç vardı.

“Nereye gitmek istiyorsun?” diye sordu.

“Ben Amerika’ya gitmek istiyorum. Nereye başvurmalıyım?”

“Adın ne?”

“Mendel Mechelovitsch Singer.”

“Amerika’ya neden gideceksin?”

“Durumum kötü onun için para kazanmaya gideceğim.”

“Numara seksen dörde git.” dedi kapıcı. “Orada çok bekleyen var.

İnsanlar büyük, kemerli, toprak sarısı badanalı bir koridorda oturuyorlardı. Mavi üniformalı adamlar kapıların önünde nöbet tutuyorlardı. Duvar boyunca oturmak için kahverengi boyalı banklar bulunuyordu ancak hepsi doluydu. Yeni biri geldikçe mavi üniformalılar işaret ediyor, oturanlar sıkışıyor ve bir kişiye daha yer açılıyordu. Oturanlar sigara içiyor, tükürüyor, kabak çekirdeği çitliyor ve horluyorlardı. Çok uzakta, çok yüksekteki bir buzlu camdan gün hakkında biraz bilgi edinebiliyordu. Bir yerlerdeki saatlerin tik takları duyuluyor, ancak bu yüksek koridorlarda durmuş olan zamanla eşit bir şekilde akıyordu. Mavi üniformalı adam bazen birisini çağırıyordu. Bütün uyuyanlar uyanıyorlardı. Adı söylenen ayağa kalkıyor, sallanarak bir kapıya yöneliyor ve kapı kolu yerine iki tane beyaz kapı tokmağı olan iki kanatlı kapılardan birinden içeri giriyordu. Mendel kapıyı açmak için bu tokmağı ne yapması gerektiğini düşünüyordu. Ayağa kalktı; insanlar arasında uzun süre sıkışık bir vaziyette oturmaktan, tüm bedeni ağrıyordu. Tam kalkmıştı ki mavili bir adam "Sidaj!"⁶ dedi ve üzerine doğru yürüdü. Mendel Singer daha önce oturduğu bankta yer bulamadı. Bankın yanında ayakta durdu, arkasını duvara yasladı ve içinden duvar kadar yassı olmayı diledi.

Mavili adam "84 numarayı mı bekliyorsun?" diye sordu. Mendel "Evet." diye yanıtladı. Artık kendisini kapı dışarı etmek için tam anlamıyla niyetlendiklerini düşündü. Deborah bir kez daha buraya gelmek zorunda kalacaktı. Elli kopek ve elli kopek daha bir ruble yapardı.

Ancak mavili adamın Mendel'i binadan dışarı atmak gibi bir niyeti yoktu. Adamın amacı herkesin oturması ve böylece kendisinin de onları rahatça izlemesiydi. Biri ayağa kalkarsa bir bomba da atabilirdi.

Görevli, *Anarşistler, bazen kılık değiştiriyorlar*, diye düşündü. Ve Mendel'i yanına çağırdı, Yahudi'nin bedenini elleri ile aradı, evrakını sordu. Her şey düzgün olduğundan ve Mendel'de oturacak yer bulamadığından mavili adam "Dikkatli bak! Camlı kapıyı görüyor musun? O kapıya gidiyorsun ve açıyorsun. Numara seksen dört orada!" dedi.

6) Rusça "otur" anlamında. (ç.n.)

Yazı masasının arkasında oturan geniş omuzlu adam “Burada ne arıyorsun?” diye bağırdı. Memur, çarın resminin tam altında oturuyordu. Adam bir bıyıktan, kel bir kafadan, apoletler ile düğmelerden oluşmaktaydı. Geniş mürekkep hokkasının arkasında güzel bir büst gibi duruyordu. Büstten gelen ses “Doğrudan doğruya buraya girebilmek için sana kim izin verdi? Neden geldiğini haber vermiyorsun?” diyerek gürlledi.

Bu arada Mendel Singer yerlere kadar eğildi. Bu tür bir karşılama beklemiyordu. Eğildi, bağırtının sırtının üzerini yalayarak geçmesini bekledi; küçücük ve yerle bir olmak istiyordu, açık alanda aniden bir fırtınaya yakalanmış gibiydi. Uzun ceketinin katları ayrıldı, memur Mendel Singer’ın yıpranmış pantolonundan bir parça ve aşınmış deri çizmelerinin konçlarını gördü. Bu görüntü memuru yumuşattı. “Yaklaş!” dedi memur, Mendel de başını öne uzatmış, sanki masaya kafasıyla toslayacakmış gibi yaklaştı. Halının saçaklarına yaklaştığını gördüğünde Mendel bir parça kafasını kaldırdı. Memur gülümsedi. “Evrakları ver!” dedi.

Sonra bir suskunluk oldu. Bir saatin tik takları duyulmaktaydı. Jaluziler arasından, öğleden sonrasının geç saatlerinin altın ışıkları giriyordu. Kâğıtlar hışırdıyordu. Memur bazen durup bir süre düşünüyor, havaya bakıyor ve ani bir el hareketi ile bir sineği kovalıyordu. Kocaman yumruğunun içinde küçücük hayvanı tutuyor, elini yavaşça açıyor, önce bir kanadını sonra ikinci kanadını koparıyor, sakat kalmış sineğin yazı masasında nasıl sürünecek gittiğine bakıyordu.

“Dilekçe?” diye sordu aniden. “Dilekçe nerede?”

Mendel “Ben yazı yazamıyorum, çok sayın bayım. diye özür diledi.

“Aptal, yazı yazamadığını biliyorum! Senin okul karneni sormadım, dilekçeyi sordum. Ve ne için bir arzuhalcimiz var? Ha? Giriş katta? Uç numaralı odada? Neden devlet bir arzuhâlcı tutuyor? Senin için eşek, zira sen yazı yazamıyorsun. Yani şimdi üç numaralı odaya git. Dilekçeyi yazdır. Çok beklememen ve hemen işinin görülmesi için benim gönderdiğimi söyle ona. Daha sonra benim yanıma gel. Ama yarın! Ve yarın öğleden

sonra istersen dönebilirsin!” Mendel bir kez daha eğildi. Memura arkasını dönmeye cesaret edemediği için geri geri dışarı çıktı, yazı masasından kapıya kadar olan mesafe ona sonsuz derecede uzun gelmişti. Bir saat kadar yürüdüğünü düşünüyordu. Nihayet kapının yaklaştığını hissetti. Hızla tokmağa uzandı önce sola sonra sağa çevirdi, bir kez daha öne doğru eğilip selam verdi. Sonunda tekrar koridorda duruyordu.

Üç numaralı odada apoletleri olmayan sıradan bir memur oturuyordu. Havasız, alçak bir odaydı, masanın çevresinde çok sayıda insan duruyor ve yazıcı, elindeki tüyü her seferinde sabırsız bir şekilde mürekkep hokkasının dibine sokarak sürekli yazıyordu. Hızlı yazıyor ancak bitiremiyordu. Sürekli olarak yeni insanlar geliyordu. Buna rağmen Mendel’i fark edecek kadar zamanı vardı.

“Sayın bayım, seksen dört numaradaki bey beni size gönderdi.” dedi Mendel.

“Buraya gel.” dedi yazıcı.

İnsanlar Mendel Singer’ya yer açtılar.

“Damga için bir ruble!” diye belirtti yazıcı. Mendel mavi mendilinin içinden bir ruble çıkarttı. Sert, parlak bir rubleydi. Yazıcı parayı almadı, en azından elli kopek daha bekledi. Mendel, yazıcının oldukça açık bir şekilde ima ettiği arzusunu anlamadı.

Yazıcı buna sinirlenmişti. “Evraklar bunlar mı?” dedi. “Bunlar paçavra! İnsanın elinde parçalanıyorlar.” Ve memur, sanki kasıtlı değilmiş gibi, kâğıtlardan birini ortadan ikiye böldü ve yapıştırabilmek için zamka uzandı. Mendel Singer titriyordu.

Zamk kuruydu, memur zamk şişesine önce tükürdü sonra, hohladı. Ancak, zamk hâlâ kuruydu. Birden aklına bir şey geldi. Çevredekiler, onun aklına bir şey geldiğini anladılar. Bir çekmeceyi açtı, Mendel Singer’nın kâğıtlarını içine koydu, kilitledi; bir bloknottan küçük yeşil bir kâğıt yırttı, damgaladı Mendel’e verdi ve “Yarın sabah saat dokuzda buraya gel! O zaman burada yalnız oluruz. Rahat, rahat birbirimizle konuşuruz. Evrakların bende. Kâğıdı göstererek onları alabilirsin!” dedi.

Mendel çıktı. Sameschkin, atların yanında taşların üzerinde oturuyor onu dışarıda bekliyordu; güneş batıyor, akşam oluyordu.

Mendel "Ancak yarın gidebileceğiz." dedi. "Sabah saat dokuzda buraya tekrar gelmek zorundayım. Geceyi geçirmek üzere bir sinagog aradı. Bir parça ekmek, iki soğan satın aldı, hepsini çantasına koydu. Bir Yahudi'yi durdurup sinagogu sordu. Yahudi "Beraber gidelim." dedi.

Mendel yolda hikâyesini anlattı.

"Sinagogda, senin için bütün bu işleri yapacak bir adam ile tanışabilirsin. O çok sayıda aileyi Amerika'ya gönderdi. Kapturak'ı tanıyor musun?" dedi Yahudi.

"Kapturak mı? Tabii ki! Oğlumu o gönderdi!"

"Eski müşteriler!" dedi Kapturak. Yaz sonuna doğru Dubno'da kalıyordu, kendisi düzenini sinagoglara göre yapıyordu. "O zaman karın gelmişti. Oğlunu anımsıyorum. Nasıl durumu iyi mi? Kapturak'ın eli uğurludur."

Kapturak'ın olayları ele almaya hazır olduğu ortaya çıkmıştı. Şimdilik adam başı on ruble etmekteydi. Mendel, on rublelik bir avans veremeyecekti. Kapturak bir çıkış yolu biliyordu. Genç Singer'nın adresini aldı. Eğer oğulları gerçekten ailesini yanına almak istiyorsa dört hafta içinde para ve yanıt gelecekti. "Yeşil kâğıdı, Amerika'dan gelen mektubu bana ver ve bana güven!" diye konuştu Kapturak. Ve çevrede duranlar başlarıyla onu onayladılar. "Bugün eve git. Birkaç gün sonra size uğrarım. Sen Kapturak'a güven!"

Çevrede duranlardan birkaçı: "Sen rahatça Kapturak'a güven!" diye tekrarladılar.

Mendel "Size burada rastlamam büyük bir şans!" Hepsi onun elini sıktı ve iyi yolculuklar dilediler. Sameschkin'in beklediği pazar yerine geri döndü. Sameschkin arabasında uyumaya hazırlanıyordu.

“Yalnızca şeytan bir Yahudi ile kesin bir iş yapabilir!” dedi.
 “Yani yine de gidiyoruz!”

Yola çıktılar.

Sameschkin dizginleri el bileklerine doladı, biraz uyumayı düşünüyordu. Gerçekten de uykuya daldı. Atlar, yaramaz bir çocuğun bir tarladan söküp getirip sokak kenarına koyduğu bir korkuluğun gölgesinden ürkmüşlerdi, dötrnala koşmaya başladılar, araba havalanıyor gibiydi, Mendel yakında arabanın dalgalanacağını düşünmeye başladı, kalbi de dötrnala koşuyordu, sanki yüreği yerinden çıkacak ve uzaklara sıçrayacak gibi hissediyordu.

Birden Sameschkin yüksek sesle küfretti. Araba bir çukura girdi, atlar ön ayakları ile yolda duruyorlardı, Sameschkin ise Mendel Singer'nın üzerinde yatıyordu.

Tekrar yukarı tırmandılar. Araba oku parçalanmış, bir tekerlek gevşemiş, bir diğer tekerlekten ise iki parça eksilmişti. Gece boyunca burada kalmak zorundaydılar. Ertesi sabah ne yapacaklarının düşüneceklerdi.

“Senin Amerika seyahatin böyle başlıyor.” dedi Sameschkin. “Niye ha bire dünyada dolaşıp duruyorsunuz? Şeytan sizi bir yerden bir yere gönderiyor. Bizler ise doğduğumuz yerde kalıyoruz ve savaş olduğunda Japonya'ya gidiyoruz!”

Mendel Singer sustu. Yolun kenarında, Sameschkin'in yanında oturuyordu. Mendel hayatında ilk kez toprağın üzerinde, gece yarısı, bir köylünün yanında oturuyordu. Gökyüzüne ve yıldızlara baktı ve Tanrı'yı örttüklerini düşündü. Tanrı bütün bunları yedi günde yaratmıştı. Ve bir Yahudi'nin Amerika'ya gitmesi için yılların geçmesi gerekiyordu!

“Ülkenin ne kadar güzel olduğunu görüyor musun?” diye sordu Sameschkin. “Yakında hasat başlayacak. Bu yıl iyi bir yıl. Tahmin ettiğim kadar iyi bir yıl olursa sonbaharda kendime bir at daha alırım. Oğlun Jonas'tan haber alıyor musun? O atlardan anlıyor. O senden çok farklı. Acaba karın seni hiç aldattı mı?”

“Her şey olası.” diye yanıtladı Mendel. Birden her şey gözüne çok basit göründü, her şeyi kavrayabiliyordu. Gece onu ön yargılardan arındırıyordu. Hatta bir kardeş gibi Sameschkin’e sokuldu.

“Her şey olası.” diye tekrarladı. “Kadınlar bir işe yaramazlar!”

Aniden Mendel hıçkırmaya başladı. Yabancı bir gecenin ortasında, Sameschkin’in yanında ağlıyordu.

Köylü yumruklarını gözlerine dayadı, zira o da ağlayacağını hissetmeye başlamıştı.

Daha sonra elini Mendel’in sıksa omuzları üzerine koydu ve alçak sesle: “Uyu sevgili Yahudi, uyu da uykunu al!” diye fısıldadı.

Kendisi uzun süre uyanık kaldı. Mendel Singer uyuyor ve horluyordu. Kurbağalar sabaha kadar vırakladı...

İki hafta sonra Mendel Singer'nın evinin önünde iki tekerlekli bir araba büyük bir toz bulutunun içinde durdu ve bir misafir getirdi; gelen Kapturak'tı.

Evrakın hazır olduğunu bildirdi. Dört hafta içinde Amerika'dan, Schemarjah'dan, diğer adıyla Sam'den bir yanıt geldiği takdirde, Singer ailesinin Amerika'ya gidişleri kesin olacaktı. Kapturak sadece bunu söylemek istemişti ve daha sonra Schemarjah'nın göndereceği paradan almaktansa şimdi, kendisine, yirmi rublelik bir avansın verilmesinin daha iyi olacağını belirtti.

Deborah avluda duran çürümüş tahta parçalarından oluşan ıvır zıvırın durduğu odaya giderek bluzünü başından çıkardı ve düğüm atılmış bir mendilden sekiz sert ruble çıkarıp eline aldı.

Daha sonra bluzünü tekrar giydi, eve girdi ve Kapturak'a: "Komşulardan bulabildiğimin hepsi bu kadar. Bununla yetinmelisiniz." dedi.

"Eski bir müşteriye anlayış göstermek gerekir!" dedi Kapturak, tüy kadar hafif bir arabacığa bindi ve bir toz bulutu içerisinde kayboldu.

İnsanlar "Kapturak, Mendel Singer'ya geldi! Mendel, Amerika'ya gidiyor." diye şehirde bağırıyorlardı.

Gerçekten Mendel Singer'nın Amerika yolculuğu başlıyordu. Herkes deniz tutmasına karşı neler yapması gerektiğini anlatıyordu. Birkaç alıcı Mendel'in küçük evini gezmek için gelmişti. Ev için bin ruble ödemeye hazırlardı; bu, Deborah'nın kazanmak için yaşamının beş yılını harcamak zorunda kalacağı bir miktardı.

Ancak Mendel Singer: "Deborah, Menuchim'in burada kalmak zorunda olduğunu biliyorsun. Kimin yanında kalacak? Bille, önümüzdeki ay kızını müzisyen Fogl ile evlendiriyor. Çocukları oluncaya kadar Menuchim onların yanında kalır. Buna karşılık biz evi verelim ve para almayalım. diye önerdi.

"Senin için Menuchim'in burada kalması baştan beri kesin bir olay. Ancak gitmemize en azından daha birkaç hafta var, o zamana kadar Tanrı bir mucize yaratır."

Mendel bunun üzerine şu şekilde yanıt verdi: "Tanrı bir mucize yaratmak isterse sana daha önceden bu konuda bilgi vermez. Sadece ümit etmek lazım. Eğer Amerika'ya gitmezsek Mirjam'ın başına bir felaket gelecek. Amerika'ya gidersek Menuchim'i burada yalnız bırakmak zorundayız. Mirjam'ı Amerika'ya yalnız mı göndersek? Kim bilir yolda tek başına ve Amerika'da tek başına neler çevirir. Menuchim'e yalnızca bir mucize yardım edebilir. Ancak bir mucize olursa o da arkamızdan Amerika'ya gelir. Zira Amerika uzak ama yine de bu dünyanın dışında değil."

Deborah suskun kaldı. Kluczysk taki hahamın sözleri kulaklarında çınlıyordu: "Onu terk etme, yanında kal, sanki sağlıklı bir çocukmuş gibi!" Yanında kaldı. Yıllarca, gece ve gündüz, her dakika belirtilen mucizenin gelmesini bekledi. Öbür dünyadaki ölümler yardım etmediler, haham yardım etmedi, Tanrı yardım etmek istemiyordu. Gözyaşları göl olmuştu. Menuchim'in doğumundan beri her mutlu anında, her gece yüreğinde bir hüznün vardı. Bütün bayramlar eziyet olmuş ve tüm tatil günleri matem günlerine dönüşmüştü. Artık, ilkbahar ve yaz da yoktu. Tüm mevsimlerin adı kıştı. Güneş doğuyor ancak ısıtmıyordu. Ümidini kaybetmek istemiyordu. Tüm komşular "O bir sakat olarak kalacak." diyordu. Zira onların başına bir felaket gelmemişi ve başına felaket gelmeyenler mucizelere inanmazdı.

Başına felaket gelenler de mucizelere inanmazdı. Mucizeler, Yahudiler çok eski devirlerde, Filistin’de yaşarken gerçekleşmekteydi. O zamandan beri bir mucize gerçekleşmemişti. Yine de Kluczysk’taki hahamın garip olaylarından haklı olarak söz etmiyorlar mıydı? Körlerin gözlerini açmamış, felçlileri yürütmemiş miydi? Nathan Piczenik’in kızı ile ilgili olay nasıldı? Kız deliydi. Kluczysk’a götürdüler. Haham kıza baktı. Bir ulu söz söyledi. Daha sonra üç kere tükürdü. Ve Piczenik’in kızı serbest, rahatlamış ve akli başında bir şekilde eve döndü. *Diğer insanların şansı var*, diye düşündü Deborah. Mucize için aynı zamanda şans da gerekmektedir. *Mendel Singer nın çocuklarının şansı yok! Onlar bir öğretmenin çocukları!*

Karısı Mendel’e “Akli başında birisi olsan yarın Kluczysk’a gidersin ve hahama akıl danışsın.” dedi.

“Ben mi?” diye sordu Mendel. “Senin hahamında benim işim ne? Sen bir kere oraya gittin, bir kere daha git! Sana akıl vereceğine inanıyor musun? Ondan bir şey çıkmayacağına inandığımı biliyorsun. Hiçbir Yahudi, Tanrı ile arasında bir aracıya gereksinim duymaz. Biz bir haksızlık yapmazsak o, bizim dualarımızı duyar. Ancak, haksızlık yaparsak bizi cezalandırabilir!”

“Bizi şimdi neden cezalandırıyor? Bir haksızlık mı yaptık? Bize karşı neden bu kadar gaddar?”

“İsyan ediyorsun Deborah. beni rahat bırak, seninle daha fazla konuşamam.” Ve Mendel başını eğerek dinî bir kitaba gömüldü.

Deborah şalını alarak dışarı çıktı. Dışarıda Mirjam duruyordu. Genç kız, batan güneşin ışınlarından kızarmış bir şekilde, şimdi portakal rengi görünen beyaz bir elbisenin içinde, düz, parlak siyah saçlarıyla duruyor ve güneşin aslında kamaştırması gereken büyük siyah gözlerini kocaman açmış bir şekilde güneşin batışını izliyordu. Deborah kızı için *Güzel*, diye düşündü. Ben de bir zamanlar kızım kadar güzeldim. Bana ne oldu? Ben Mendel Singer’nın karısı oldum. Mirjam bir Kazak’la dolaşıyor. O güzel. Belki de haklıdır.

Mirjam annesini görmemiş gibiydi. Tutkulu bir dikkatle, biraz-

dan ağır eflatun bulutların arkasında kaybolacak olan ateş topuna benzer güneşin batışını izliyordu. Bu koyu renk kütle, birkaç günden beri her akşam fırtına ve yağmur habercisi gibi batıda duruyor, ancak ertesi gün tekrar kayboluyordu. Mirjam, güneşin battığı anda bir bölük askerin karşıdaki süvari kışlasında, şarkı söylemeye başladığını, her zaman aynı şarkının tekrarlandığını - Polubil ja tibia za twoju krasotu-’ izlemişti. Görev süresi bitmişti, Kazaklar akşamı karşılıyorlardı. Mirjam mırıldanarak ilk iki mısrasını öğrendiği şarkıyı tekrarlıyordu: “Ben senin güzelliğin için, seni sevdim.” Ona göre bu şarkı tüm bölüğe aitti! Yüz adam onun için bu şarkıyı söylüyordu. Yarım saat sonra biri veya ikisi ve hatta üçü ile buluşacaktı.

Annesini gördü, sakince bekledi, Deborah’nın yanına geleceğini biliyordu. Haftalardan beri annesi, Mirjam’ı çağırmaya cesaret edemiyordu. Âdeta korkunun bir kısmı Mirjam dan yansı-maktaydı ve sanki kızı yabancı ve yabani kışlanın koruması altında duruyordu.

Hayır, Deborah artık Mirjam’ı çağırmıyordu. Mirjam’ın yanına gitti. Eski bir şalın altındaki Deborah, başından altın serpilmiş gibi duran Mirjam’ın yanında yaşlı, çirkin ve ürkek duruyordu. Ahşap bir kaldırımın kenarında sanki çirkin annelere, güzel kızlarının yanında biraz daha alçakta durmalarını belirten eski bir yasaya uyar gibi davranıyordu. “Baban kızgın Mirjam!” dedi Deborah. “Bırak kızsın, senin Mendel Singer’n. diye yanıtladı kızı.

Deborah ilk kez kocasının ismini çocuklarından birinin ağzından duymaktaydı. Bir an için Mendel’in çocuğu değil de yabancı biri konuşuyormuş gibi geldi. Bir yabancı neden “Baba” desin ki? Deborah arkasını dönüp gitmek istedi, yanılmıştı bir yabancı ile konuşmuştu. Kısa bir dönüş yaptı. “Kal!” diye emretti Mirjam ve Deborah, ilk kez kızının ne kadar sert bir ses tonu ile konuştuğunu fark etti. *Bakır tonunda bir ses*, diye düşündü Deborah. Korkulan ve nefret edilen bir kilise çanı gibi çınılıyordu.

7) Rusça bir aşk ve kahramanlık şarkısı. (ç.n.)

“Burada kal anne!” diye tekrarladı Mirjam. “Kocanı yalnız bırak, benimle Amerika’ya gel. Mendel Singer ile aptal Menuchim’i burada bırak.”

“Ondan hahama gitmesini rica ettim. Ama o istemiyor. Bir kez daha oraya gitmek istemiyorum. Korkuyorum! Menuchim’i bırakmayı bir kez bana yasaklad; ama ya hastalığı senelerce sürerse? Mirjam, o zaman ona ne söylerim? Senin yüzünden gitmek zorunda olduğumuzu, zira sen... Zira sen...”

Mirjam herhangi bir tepki göstermeden “Kazaklarla dolaştığım için.” diye tamamladı. Ve konuşmaya devam etti: “Ona ne istersen söyle, beni hiç ilgilendirmez. Amerika’da bu yaptıklarımın daha fazlasını yapacağım. Sen bir Mendel Singer’yla evlendiğin için benim de onun gibi biriyle mi evlenmem gerekir? Benim için elinde daha uygun bir aday mı var? Kızın için iyi bir çeyizin mi var?”

Mirjam sesini yükseltmiyordu, soruları da soru gibi değildi, sanki yumurtalar ile yeşilliklerin fiyatlarından söz eder gibiydi. *Haklı, diye düşündü Deborah. Tanrı’m o haklı!*

Deborah tüm iyi ruhları yardıma çağırdı. Zira, kızına hak vermesi gerektiğini hissediyordu, aslında kızının ağzından konuşan kendisiydi. Deborah kısa bir süre önce kızından nasıl korkuyorsa, kendinden de aynı şekilde korkmaya başladı. Tehlikeli olaylar oluyordu. Askerlerin şarkıları bitmez tükenmez bir şekilde onlara doğru geliyordu. Hâlâ eflatun bulutların üzerinde güneşin küçük bir çizgisi görünüyordu.

Mirjam, “Gitmek zorundayım. diyerek dayandığı duvardan ayrıldı, hafif beyaz bir kelebek gibi kaldırımından uçtu; hızlı, güzel ayakları ile sokak boyunca, kışların bulunduğu yöne, bağırarak Kazaklara doğru yürüdü.

Kışlaya gelmeden elli adım ötede, bir ormanla Sameschkin’in tahılının bulunduğu küçük bir yolun ortasında, Iwan, onu bekliyordu. “Biz Amerika’ya gidiyoruz.” dedi Mirjam.

“Beni unutmayacaksın. diye uyardı Iwan. “Her gün bu saat-

te, güneşin batışında beni düşüneceksin, başkalarını değil. Ve belki Tanrı bana yardım ederse arkandan gelirim, bana yazarsın. Pawel, bana senin mektuplarını okur. Bizimle ilgili çok gizli şeyler yazma, yoksa utanırım." Mirjam'ı birçok defa sıkıca öptü; öpücükleri, gecenin içinde ateş edilmiş gibi çatırdıyordu. *Şeytani bir kız*, diye düşündü. *Şimdi de Amerika'ya gidiyor, kendime yeni birini bulmalıyım. Daha dört yıl hizmetim var, fakat hiçbiri bu kadar güzel değil.* Iwan, uzun boylu, ayı gibi güçlü ve utangaçtı. Bir kıza dokunduğunda kocaman elleri titriyordu. Sevişmede de deneyimli değildi, her şeyi Mirjam öğretmişti, kızın aklına ne fikirler gelmişti!

Dün ve bir önceki gün olduğu gibi, tarlanın ortasında birbirlerine sarıldılar ve toprağın meyvelerinin arasında gömülü bir şekilde uzandılar. Üzerlerini ağır tahıl başakları örttü. Mirjam ve Iwan uzanınca tahıllar da bu duruma boğun eğerek istekli bir şekilde yatar gibiydiler. Bugün sevişmeleri daha tutkulu, daha kısa ve aynı zamanda ürkekti. Sanki Mirjam hemen ertesi gün Amerika'ya gitmek zorundaydı. Veda, aşklarında titriyordu. Birleştikçe birbirlerinden uzaklaşıyordu, sanki şimdiden aralarına okyanuslar girmişti. Mirjam, *İyi ki o gitmiyor, iyi ki giden benim. Geride kalan ben olmuyorum*, diye düşündü. İkisi de ağır yaralılar gibi hareketsiz, sessiz ve çaresiz bir şekilde uzun süre yattılar. Zihinlerinden binlerce düşünce geçti. Sonunda gelen yağmuru fark etmediler. Yağmur, yavaş aldatıcı bir şekilde başlamıştı, damlalarını, ekinin altın başaklarını aşacak ağırlığa ulaşması uzun bir süre aldı. Aniden, bardaktan boşanırcasına yağın yağmurun altında kalmışlardı. Uyandılar ve koşmaya başladılar. Yağmur akıllarını başlarından aldı, dünyayı tamamıyla değiştirdi; zaman kavramını yitirdiler. Gece çok geç olduğunu düşünmeye başladılar, kulenin çanlarını duyup duymayacaklarını anlamaya çalıştılar, ancak yalnızca yağmurun hışırtısı duyuluyordu, gecenin diğer bütün sesleri garip bir şekilde susmuştu. Birbirlerinin ıslak yüzlerini öptüler, ellerini sıkı sıkıya tuttular; aralarından sular süzülüyordu, her ikisi de diğerinin bedenini hissedemiyordu. Hızla vedalaştılar, yolları ayrıldı, Iwan yağmura bürünüp gözden kaybolmuştu. Mirjam eve koşarken *Onu bir daha asla görmeyeceğim*, diye düşündü. Hasat zamanı geliyordu.

Köylüler yarın yağmur pek çok şey getirdiği için şaşıracaklardı.

Genç kız eve geldi, bir süre çatının saçağının altında, -sanki bu kadar kısa zamanda kurumak mümkünmüş gibi- bekledi. Odaya girmeye karar verdi. Oda karanlıktı, herkes uykuya dalmıştı. Sessizce olduğu gibi ıslak bir şekilde yattı, elbisesinin üzerinde kurumasına karar verdi ve hiç kıpırdamadı. Dışarıda yağmur yağmaya devam ediyordu...

Herkes Mendel'in Amerika'ya gideceğini biliyordu, o nedenle her gün dersten, birbiri ardına bir öğrenci eksiliyordu. Şimdi yalnızca beş oğlan kalmıştı, onlar da düzenli saatlerde gelmiyorlardı. Kapturak gerekli evrakı henüz getirmemiş, Sam de gemi biletlerini henüz göndermemişti. Ancak şimdiden Mendel Singer'nın evi çökmeye başlamıştı. Mendel, *Ne kadar çürümüş, diye düşündü. Çürümüşmüştü... Ancak biz bilememişiz. Dikkat etmeyen bir sağıra benzer ve bir sağırdan da kötü durumdadı.* Bu, bir yerde yazılıydı. Burada benim büyükbabam öğretmendi; burada benim babam öğretmendi, burada ben öğretmendir. Şimdi ben Amerika'ya gidiyorum. Oğlum Jonas'ı Kazaklar aldı, Mirjam'ı da elimden almak istiyorlar. Menuchim... Menuchim ne olacaktı?

O günün akşamında Bille ailesinin evine gitti. Mendel Singer mutlu bir aile olduklarını düşündü. Kendi evini teklif edeceği en küçük kıza kadar bütün kızlar evlenmişti. Üç oğlu da askere gitmeyip dünyaya açılmıştı; biri Hamburg'da, diğeri Kaliforniya'da, üçüncüsü ise Paris'te yaşıyordu. Neşeli, Tanrı'nın elinin üzerinde olduğu bir aile idi. Yaşlı Bille daima neşeli bir adamdı. Üç oğlunu da Mendel Singer eğitmişti. Yaşlı Bille de yaşlı Mendel'in öğrencisiydi. Birbirlerini bu kadar iyi tanıdıkları için Mendel, ailenin mutluluğunda bir parça yer alma hakkına sahip olduğunu düşünüyordu.

Mendel Singer'nın önerisi -zaten çok zengin olmayan- Bille ailesinin hoşuna gitmişti. "İyi!" Genç çift evin ve Menuchim'in sorumluluğunu üstlenecekti. "Hiçbir iş yapmaz." dedi Mendel Singer. "Her geçen yıl daha iyi oluyor. Tanrı'nın yardımı ile yakında sağlığına kavuşacak. Daha sonra büyük oğlum Schemarjah

ya kendi gelecek veya bir başkasını gönderecek ve Menuchim'i Amerika'ya getirecek."

Yaşlı Bille "Jonas'tan haber alıyor musunuz?" diye sordu. Mendel sessizce, kimseye belli etmeden ve herhangi bir aşağılama ya da gurur belirtisi göstermeden yanıt verdi: "Hep iyi şeyler, okuma yazma öğrenmiş ve terfi etmiş. Yahudi olmasaydı şimdiye belki subay olurdu!" "Benim Kazak'ım" diye adlandırdığı oğlundan uzun süreden beri haber almıyordu. Oysa Mendel için o anda bu mutlu ailenin karşısında büyük şanssızlığının ağırlığı altında durmak son derece zordu. Bu nedenle sırtını biraz dikleş-tirdi ve neşeli yalanlar söyledi.

Resmî tanıklarla yapılması paralı bir iş olduğundan sıradan tanıklar önünde, Mendel Singer'nın evini, Bille ailesine kullanılmak üzere vermesini kendi aralarında kararlaştırmışlardı. Namuslu üç dört Yahudi yeterli olacaktı. Bu arada Mendel, öğrencileri gelmediği ve parası da tükendiği için otuz ruble avans aldı.

Bir hafta sonra Kapturak yine sarı, hafif arabacığı ile şehirden geçti. Her şey gelmişti: gemi biletleri, pasaportlar, vize, adam başı istenen para ve hatta Kapturak'ın ücreti. "Düzgün bir ödeyici." dedi Kapturak. "Oğlunuz Schemarjah, diğer adı ile Sam, zamanında ödeyen bir şahıs. Orada böyle insanlara 'centilmen' denir."

Kapturak, Singer ailesine sınıra kadar eşlik edecekti. Dört hafta içinde "Neptun" isimli buharlı gemi, Bremen'den New York'a gidecekti.

Bille ailesi demirbaş kaydetmeye geldi. Deborah altı yastık, altı çarşaf ve altı kırmızı mavi kareli örtüyü aldı, saman yatakları ve Menuchim için az sayıda çarşafı bıraktı.

Aslında Deborah, toplayacak çok şeyi olmamasına ve elindeki malların hepsi aklında olmasına rağmen sürekli olarak hareket halindeydi. Paket yapıyor ve tekrar açıyordu. Çatal bıçağı sayıyor ve sonra tekrar sayıyordu. Menuchim iki tabak kırdı. Aptalca sakinliğini tamamıyla kaybetmiş görünüyordu. Annesine

eskisinden daha sık sesleniyor, yıllardan beri söyleyebildiği tek kelimeyi tekrarlıyor, hatta annesi yakınında olsa bile defalarca yineliyordu. Bu Menuchim bir aptaldı! Bir aptal! Bunu söylemek ne kadar kolaydı! Ancak, bu günlerde, Menuchim'in, Tanrı tarafından aptallık altında saklanan ruhunun, korku ve endişeden dolayı nasıl fırtınalar yaşadığını kim bilebilirdi ki? Evet, sakat Menuchim korkuyordu. Bazen kendiliğinden köşesinden çıkıyor, kapıya kadar emekliyor; kapının eşiğinde, güneşte, hasta bir köpek gibi oturuyor ve sadece çizmelerini, pantolonlarını, çoraplarla eteklerini gördüğü yoldan geçen insanlara kısık gözlerle bakıyordu. Bazen beklenmedik bir şekilde annesinin önlüğüne sarılıyor ve hırıliyordu. Oldukça kilo almış ve ağırlaşmış olmasına rağmen Deborah onu kucağına alıyor, sallıyor, kendinin de çoktan unuttuğu ancak şanssız oğlunu kucağına aldığı anda aklına gelmeye başlayan eski bir çocuk şarkısının birkaç kıtasını söylüyordu. Sonra onu yere oturtuyor ve günlerden beri yalnızca saymak ve paketlemekten oluşan işinin başına dönüyordu. Aniden yine işi bırakıyordu. Bir süre duruyor, düşünceli olarak Menuchim'in gözlerine, onunki gibi cansız gözlerle, beynin aklına getirmediği düşünceleri bilinmeyen bir uzaklıkta ararcasına bekliyordu. Aptalca bakışları, astarı dikilmesi gereken çuvalın üzerine kilitleniyordu. Belki de aklına Menuchim'i bir çuvalın içine koymanın olası olup olmadığı geliyordu. Hemen bunun üzerine gümrük görevlilerinin yolcuların çuvalarını keskin, uzun şişlerle kontrol edecekleri düşüncesiyle titriyordu. Sonra tekrar paketleri açıyor ve hahamın belirttiği gibi: "Sağlıklı bir çocukmuş gibi onu terk etme!" dediğini anımsıyor ve kalmaya karar veriyordu. İnanç için gerekli olan güce artık sahip değildi ve insanın çaresizliğe karşı durmasına yardımcı olacak güçleri de yavaş yavaş yitirmekteydi.

Sanki Mendel ve Deborah kendiliklerinden Amerika'ya gitmeye karar vermemişlerdi, aksine Amerika; Schemarjah, Mac ve Kapturak'la birlikte üstlerine gelmişti. Bunu fark ettikleri şu an, zaten iş işten geçmişti. Artık kendilerini Amerika'dan kurtaramıyorlardı. Evrak, gemi biletleri, adam başına ödenen paralar onlara geliyordu. Deborah bir keresinde "Menuchim bugün veya yarın bir sabah aniden iyileşirse ne olacak?" diye sordu. Mendel

bir süre başını salladı. Daha sonra şöyle dedi: "Menuchim iyileşirse onu yanımıza alırız!" Ve her ikisi de Menuchim'in yarın veya öbür gün tamamıyla iyileşip kendiliğinden yerinden kalkması ve düzgün bir şekilde konuşması ümidine sessizce bağlandılar.

Pazar günü yola çıkacaklardı. Bugün perşembe idi. Deborah son kez Şabat için yemek hazırlamak üzere ocağının önünde duruyordu. Otuz yıldan beri her perşembe olduğu gibi ateş açık bir şekilde yanmakta, cızırdamakta ve çıtırdamakta, odayı dumanla doldurmaktaydı. Dışarıda yağmur yağıyordu. Yağmur, dumanı tekrar bacadan aşağıya doğru itiyor, tavandaki kireçte oluşan eski leke, yeniden ıslak tazeliği ile kendini gösteriyordu. On yıldan beri çatıdaki deliğin onarılması gerekmekteydi, artık onarımı Bille ailesi yapacaktı. Kenarlarında demirler bulunan büyük kahverengi bavul, sağlam demir çubukları ve yeni, parlak iki demir kilidi ile toplanmış bir şekilde duruyordu. Bazen Menuchin emekleyerek yanına gidiyor ve bavulu sallıyordu. O anda büyük bir gürültü kopuyor, kilitler demir şeritlere çarpıyor, uzun süre titriyor ve susmak bilmiyordu ve ateş çıtırdıyor ve duman odaya doluyordu.

Şabat akşamı Mendel Singer komşularıyla vedalaştı. Kendi yaptıkları ve kuru mantarlarla oluşturdıkları sarımsı, yeşilimsi bir alkolü içtiler. İçki sadece keskin değil, aynı zamanda da acıydı. Vedalaşma bir saatten fazla bir süre boyunca devam etti. Herkes Mendel e şans dilemişti. Bazıları ona şüphe ile yaklaşmış, bazıları ise kıskanmışlardı. Ancak herkes Amerika'nın harika bir ülke olduğunu söylüyordu. Bir Yahudi Amerika'ya gitmekten daha iyi bir şey dileyemezdi.

O gece Deborah yataktan kalktı, elini bombeleştirerek mumun alevini söndürmeden Menuchim'in yattığı yere gitti. Oğlu sırtüstü yatıyordu, ağır başı katlanmış, gri örtüye dayanmış, göz kapakları yarı açık vaziyetteydi, gözlerinin akı görünüyordu. Her nefes alıp verişinde bedeni titriyor, gevşek parmakları sürekli olarak hareket ediyordu. Ellerini göğsünde tutuyordu. Yüzü gündüz görüldüğünden daha solgun ve bitkin görünüyordu. Mavimsi dudakları; dudak kenarlarında biriken beyaz, incimsi köpükle açık bir şekilde durmaktaydı. Deborah ışığı söndürdü.

Birkaç saniye oğlunun yanında oturdu ve tekrar kalkarak yatağına süzüldü. *Bundan hiçbir şey olmaz, hiçbir şey olmaz*, diye düşündü. Bir daha uykuya dalamadı.

Pazar günü sabah saat sekizde Kapturak'ın bir elçisi geldi. Gelen, Schemarjah'yı sınırdan geçiren mavi bereli adamdı. Adam bugün de içeri girmede, teklif edilen çayı içmeyi kabul etmedi, konuşmadan bavulları dışarı çıkarıp arabaya koymaya yardım etti. Dört kişinin oturabileceği rahat bir arabaydı. Ayaklar yumuşak samanın üzerinde duruyor, tüm araba yaz sonu gibi kokuyordu. Atların sırtları fırçalanmış ve temizlenmişti, parlıyordu; âdeta kavisli, kahverengi bir ayna gibiydiler. Çok sayıda gümüş çanla bezenmiş geniş bir boyunduruk, ince ve kibirli boyunlarından geçiyordu. Aydınlık bir gün olmasına rağmen, nalları ile kırma taştan çıkardıkları kıvılcımların yayıldığını görmek olasıydı.

Deborah bir kez daha Menuchim'i kucağına aldı. Bille ailesi çoktan gelmiş ve arabayı çevrelemişlerdi. Hiç susmadan konuşuyorlardı. Mendel Singer arabacının yanına oturdu, Mirjam sırtını babasının sırtına dayadı. Yalnızca Deborah, kapıda, kucağında sakat Menuchim ile duruyordu.

Aniden onu bıraktı. Yavaşça, cesedi tabuta koyarcasına kapının eşiğine oturttu, kendisi ayağa kalktı, çıplak yüzünden çıplak gözyaşlarının süzülmesine izin verdi. Karar vermişti. Oğlu kalacaktı. Deborah Amerika'ya gidecekti. Herhangi bir mucize gerçekleşmemiştir.

Ağlayarak arabaya bindi. Ellerini sıkıdığı insanların yüzlerini görmedi. Her iki gözü de iki deniz kadar gözyaşıyla doluydu. Atların nallarının şakırdadığını duydu. Yola çıkmıştı. Bağırıldığını bilmeden bağırды, aslında bağırты kalbinden geliyordu; kalbinin bir ağzı vardı ve o bağırıyordu. Araba durdu, kadın arabadan atladı, bir erkek çocuğu kadar hafif ayaklarla koştu. Menuchim hâlâ eşikte oturuyordu. Deborah, Menuchim'in ayakları önünde yere düştü. Menuchim "Anne, anne!" diye kekeledi. Annesi yerde yatıyordu.

Bille ailesi, Deborah'yı yerden kaldırdı. Bağırды, direndi ve

sonunda sustu. Tekrar arabaya götürdüler ve samanların üzerine yatırdılar. Araba çok hızlı bir şekilde Dubno'ya doğru yol aldı.

Altı saat sonra, çok sayıda tanımadık insanla birlikte ağır bir şekilde hareket eden yolcu treninde oturuyorlardı. Tren sakin bir şekilde ülkeden geçmekteydi; hasat yapılan çayırlar ve tarlalar, köylü erkekler ve kadınlar, kulübeler ve hayvan sürüleri treni selamlıyorlardı. Tekerleklerin yumuşak şarkıları yolcuları uyutuyordu. Deborah daha bir tek kelime bile söylememişti. Tatlı bir uykuya dalmıştı. Trenin tekerlekleri, durmaksızın tekrarlıyor tekrarlıyordu. "Onu terk etme! Onu terk etme! Onu terk etme!"

Mendel Singer, ezbere ve mekanik bir şekilde dua ediyordu. Kelimelerin anlamına dikkat etmiyor, sadece vurguları ona yetiyordu, zira Tanrı bunların ne anlama geldiğini biliyordu. Bu şekilde Mendel birkaç gün sonra içinde yüzleşmek zorunda kalacağı su korkusunu bastırmaktaydı. Zaman zaman düşünmeden Mirjam'a bakıyordu. Kızı, karşısında, mavi bereli adamın yanında oturuyordu. Mendel, kızın, adama nasıl sokulduğunu görmüyordu. Adam, genç kızla konuşmuyordu, akşamın çökmesiyle birlikte trencinin gaz lambasının minicik alevini yakması arasında geçen on beş dakikalık zaman dilimini bekliyordu. Mavi bereli adam, bu on beş dakikadan ve daha sonra gece gaz lambasının tekrar sönmesi ile oluşacak çeyrek dakikalık süreden büyük hazlar bekliyordu.

Ertesi sabah yaşlı Singer ile son derece ilgisiz bir şekilde vedalaştı, yalnızca Mirjam'ın elini suskun bir candanlıkla sıktı. Sınıra gelmişlerdi. Gümrük kontrolörleri pasaportlarını aldı. Mendel'in ismini söylediklerinde o titriyordu. Titremesi için bir neden yoktu. Her şey düzgündü, sınırı geçtiler.

Yeni bir trene bindiler; başka istasyonları, yeni çan sinyallerini duydular, yeni üniformalar gördüler. Üç gün boyunca trenle gidip iki kere aktarma yaptılar. Üçüncü günün öğleden sonrasında Bremen'e ulaştılar. Gemi şirketinden bir adam: "Mendel Singer!" diye bağıyordu. Singer ailesi adama ulaştı. Görevli en azından dokuz aileyi beklemekteydi. İnsanları sıraya dizdi, onları üç kere saydı, isimlerini okudu ve hepsine bir numara verdi. İnsanlar ayakta

duruyor ve ellerindeki teneke markalarla ne yapacaklarını bilmiyorlardı. Memur gitti. Gitmeden önce de hemen döneceğine dair söz verdi. Ancak, yirmi beş kişiden oluşan dokuz aile yerlerinden kıpırdamıyordu. Peronda tek sıra hâlinde, ellerinde teneke numaralar ve ayaklarının önünde bohçalarıyla beklemekteydiler. Mendel Singer çok geç baş vurduğu için en son sol köşede durmaktaydı.

Bütün yolculuk boyunca karısı ve kızıyla hemen hemen hiç konuşmamıştı. Kadınlar da suskun kalmışlardı. Ancak şimdi Deborah suskunluğa dayanamıyor gibiydi: "Neden hareket etmiyorsun?" dedi. Mendel ise "Kimse kıpırdamıyor." diye yanıtladı. "Neden insanlara sormuyorsun?"

"Hiç kimse sormuyor."

"Neyi bekliyoruz?"

"Neyi beklediğimizi bilmiyorum."

"Bavulun üzerine oturabilir miyim?"

"Bavulun üzerine otur."

Deborah tam eteklerini altında gerip oturmaya hazırlanırken gemi şirketinin memuru geldi ve Rusça, Lehçe, Almanca ve İbranice; dokuz aileyi limana götürmeyi düşündüğünü, onları bir geceliğine bir barakaya yerleştireceğini ve ertesi sabah saat yedi-de "Neptun" isimli geminin demir alacağını belirtti.

Bremenhaven'da bulunan barakada teneke markalar, uyurken de avuçlarının içinde sıkıca duruyordu. Yirmi beş kişinin horultusu ve her birinin sert yataklardaki hareketlerinden dolayı kalaslar titriyor, küçük sarı ampuller yavaşça sallanıyordu. Çay pişirmek yasaklanmıştı. Kurumuş gırtlakla yatmışlardı. Yalnızca Mirjam, Polonyalı bir kuaföre kırmızı şeker ikram etmişti. Mirjam ağzında büyük yapışkan bir şekerle uyudu.

Mendel sabah saat beşte uyandı. Büyük bir eziyetle yattığı tah-tadan kalktı, bir su borusu aradı, doğunun ne tarafta olduğunu görmek için dışarı çıktı. Daha sonra geri döndü, bir köşede durup dua etti. Kendi kendine fısıldıyordu, ancak fısıldarken ani

bir sancı tuttu, kalbini o denli sert bir şekilde kopardı ki Mendel fısıldamanın ortasında yüksek sesle inledi. Uyuyanlardan bazıları uyandı, aşağıya baktılar ve köşede bedeninin üst kısmını bir öne, bir arkaya sallayarak zıplayan ve hareket eden, Tanrı'yı yüceltmek için kötü bir dans sergileyen Yahudi'ye baktılar ve gülümsediler.

Mendel henüz duasını bitirmemişti ki bir görevli aniden kapıyı açtı, bir deniz rüzgârı barakanın içine esti. "Güle güle!" diye dünyadaki tüm dillerde birkaç kez tekrarladı.

Gemiye ulaştıklarında henüz erkendi. Onları ara güverteye sokmadan önce birinci ve ikinci mevkinin yemek salonlarına bir göz atmalarına izin verildi. Mendel Singer yerinden kıpırdamadı. O, demirden ince bir merdivenin en üst basamağında sırtı; liman, ülke, kıta, vatan ve geçmişe dönük bir şekilde durmaktaydı. Sol tarafından güneş parlıyordu. Gökyüzü mavi; gemi beyaz, su ise yeşildi. Bir tayfa geldi ve Mendel Singer'ya merdivenden çekilmesini emretti. Tayfaya bir el işaretiyle "Tamam. dedi. Çok sakindi ve korkmuyordu. Denize kaçamak bir göz attıktan sonra hareketli suyun sonsuzluğunu düşünerek kendisini teselli etti. Mendel denizin ezelden beri var olduğunu, onu Tanrı'nın yarattığını anımsadı. Tanrı, gizli ve sonsuz bir kaynaktan boşaltmıştı onu. Şimdi sabit kıtalar arasında çalkalanmaktaydı. Ta derinlerinde, kıyamet günü inançlılar ile haksızlık yapmaktan kaçınanların yiyecekleri kutsal balık Leviathan bulunmaktaydı. Mendel'in bindiği geminin adı "Neptun"du. Büyük bir gemiydi. Ancak Leviathan, deniz, gökyüzü ve sonsuz bilgelikle karşılaştırıldığında minicik kalıyordu. Hayır, Mendel herhangi bir korku duymuyordu. Sonsuz okyanusun önündeki devasa gemide duran küçük kara Yahudi; tayfayı sakinleştirdi, bir kez daha dönerek deniz görüldüğünde okunan duayı etti. Yarım bir dönüşle duadaki kelimeleri, yeşil dalgaların üzerine doğru teker teker saçtı: "Denizleri yaratan ve kıtaları bu şekilde ayıran ey Ulu Tanrı m sana şükürler olsun!"

O anda gemi sirenleri çalmaya, makineler çalışmaya başladı. Ve hava, gemi ve insanlar titrediler. Yalnızca gökyüzü mavi ve sessiz kalmıştı. Mavi ve sessiz...

Deniz seyahatinin on dördüncü gecesi; aydınlatma gemilerinden atılan, büyük, ateşli güller sayesinde ortalık aydınlandı. Bu seyahati daha önce iki kez yapan bir Yahudi, Mendel Singer'ya "Birazdan hürriyet heykeli görünür." dedi. "Heykel, yüz elli bir ayak yüksekliğinde, içi boş, içinden yukarı çıkılabilir. Başının etrafında ışıklardan oluşmuş bir taç var. Sağ elinde bir meşale tutuyor. Ve en güzeli; bu meşale, gece yanıyor ve yine de asla tam olarak sönmüyor. Zira elektrik ile aydınlanıyor. Bu tür sanat eserleri Amerika'da yapılıyor."

On beşinci günün öğle öncesi gemiden indiler. Deborah, Mirjam ve Mendel sıkı sıkıya yan yana duruyorlar, birbirlerini kaybetmekten korkuyorlardı.

Üniformalı adamlar geldiler, kılıçları olmamasına rağmen Mendel onları biraz tehlikeli buldu. Bazıları bembeyaz giysiler içindeydiler; yarı jandarma, yarı meleğe benziyorlardı. *Bunlar Amerika'nın Kazakları.* diye düşündü Mendel ve kızı Mirjam'ı izlemeye başladı.

Alfabeye göre çağrılıyorlardı, herkes bavullarının başına gidiyordu, bavulları sivri mızraklarla delmiyorlardı. *Belki de Menuchim'i yanımızda getirebilirdik,* diye düşündü Deborah.

Bir anda karşılarında Schemarjah'yı gördüler.

Üçü de aynı şekilde şaşırdı.

Eski evlerini, eski Schemarjah'yı ve yeni Schemarjah'yı; diğer ismiyle Sam'i gördüler.

Schemarjah ile Sam'i aynı anda gördüler. Sanki Sam'in üzerine bir Schemarjah geçirilmişti, Sam şeffaftı.

Aslında Schemarjah'ydı ama Sam'di.

İki kişiydiler. Bir tanesi siyah bir kep, siyah bir giysi ve uzun çizmeler giyiyordu ve ilk sakallarının siyah tüyleri yanaklarından fışkırmaktaydı.

İkinci şahıs gri bir ceket; geniş sarı bir pantolon, yeşil ipekten parlak bir gömlek giyiyor, kaptan gibi kar beyazı bir şapka takıyordu; yüzü, pürüzsüz, saygın bir mezar taşı gibiydi.

İkincisi kişi nerdeyse Mac'ti.

İlk şahıs eski sesi ile konuşuyordu. Yalnızca sesini duyuyor, kelimeleri duymuyorlardı.

İkincisi, güçlü eliyle babasının omzuna vurdu ve hiçbir şey anlamadıkları bazı kelimeleri: "Halloh, old chap!"⁸ duyular.

İlki Schemarjah'ydı. İkincisi ise Sam'di.

Sam önce babasını, sonra annesini ve sonra da Mirjam'ı öptü. Her üçü de Sam'in tıraş sabunundan yayılan kardelen çiçekleri ile birazcık fenol kokusunu aldılar. Bu, onlara hem bir bahçe ve hem de bir hastane kokusu anımsattı.

İçlerinden birkaç kez Sam'in Schemarjah olduğunu tekrarladılar. Daha sonra sevindiler. "Diğer hepsi karantinaya alınacak, sizler girmeyeceksiniz, Mac ayarladı. Burada çalışan iki kuzeni var."

8) "Merhaba babalık!" (ç.n.)

Yarım saat sonra Mac ortaya çıktı.

Aynen onlara geldiği günkü gibiydi. Gürültülü, anlaşılmaz bir dilde patırtı yaparak konuşan bir adam. Cepleri, kendisinin de yemeye başladığı tatlılarla kabarmıştı. Göğsünün üzerinde kıpkırmızı bir kravat, bayrak gibi dalgalanıyordu.

"Sizlerin karantinaya girmesi gerek. dedi Mac. Zira abartmıştı. Kuzenleri burada yalnızca gümrük bölgesinde hizmetlilerdi. "Ben size eşlik edeceğim, korkmayın!"

Gerçekten korkacak herhangi bir şey yoktu. Mac, tüm memurlara bağırarak Mirjam'ın nişanlısı, Mendel ve Deborah'nın da kayınpederi ve kayınvalidesi olduğunu söyledi.

Her öğleden sonra saat üçte Mac, kampın demir parmaklıklarının oraya gitmekteydi. Yasak olmasına rağmen elini tellerden geçirip hepsinin ellerini teker teker sıkarak onları selamlamaktaydı. Dört gün sonra Singer ailesini kurtarmayı başardı. Nasıl başardığını söylemedi. Zira, uydurduğu şeyleri büyük bir gayretle anlatmak ve gerçekten oluşan olayları gizlemek Mac'in özelliklerinden biriydi.

Eve gitmeden önce kendi firmasına ait parmaklıklı bir araç ile iyice gezerek Amerika'yı görmeleri için ısrar etti.

Mendel Singer, Deborah ve Mirjam'ı bindirip gezdirdiler.

Aydınlık ve sıcak bir gündü. Mendel ve Deborah gidiş yönündeydi, onların karşısında Mirjam, Mac ve Sam oturuyordu. Mendel Singer'ya ağır arabanın sokaklardan büyük bir gürültü ile geçmesi sanki arabanın amacı taşları ve asfaltları ebediyen söküp atmak ve binaların temellerini sarsmakmış gibi geldi. Deri koltuk Mendel'in bedeninin altında sıcak bir soba gibi yanıyordu. Yüksek duvarların karanlık gölgelerinde durmalarına rağmen aşırı sıcak; eriyen, gri, kurşun gibi ipek bir bant ile çevreli siyah şapkadan Mendel'in başına ve beynine akıyor; nemli, yapışkan ve acı veren bir korla lehimliyordu. Amerika'ya geldiğinden beri hemen hemen hiç uyumamış, çok az yemek yemiş ve neredeyse hiçbir şey içmemişti. Ağır çizmelerine evden getirdiği lastik

galoşları takmıştı ve bu nedenle ayakları ateşte yanar gibiydi. Kramp girmiş gibi şemsiyesini dizlerinin arasına sıkıştırmıştı, kırmızı demirden yapılmış gibi ısınmış olduğundan şemsiyenin tahta sapına el değmemektedir. Mendel'in gözlerinin önünden is, toz ve sıcaktan yoğun bir şekilde oluşan bir peçe geçti. Atalarının kırk yılda geçtikleri çölü düşündü. *En azından onlar yürüdüler*, diye düşündü. İçine girdikleri korkunç telaş, -gerçi biraz rüzgâr yaratmaktaydı- cehennemden ateşli nefesiydi. Bu rüzgâr serinleteceğine daha beter ısıtıyordu. Rüzgâr da rüzgâr değildi. Gürültü ve bağırıktan oluşan, esen bir gürültüydü. Yüzlerce görünmeyen çanın çınlaması, tramvayın metal yollarının tehlikeli bir şekilde sarsılması, sayısız trompetin gürültüsü, sokakların dönüşlerinde rayların yalvararak bağrırmaları, yolcularına kocaman bir megafonla Amerika'yı anlatmaya çalışan Mac'in güm-bürtüsü, Mendel'in arkasında oturan ve yolculuğa katılmış olan yabancı birinin çınlayan kahkahaları, etraftaki insanların mırıldanmaları, Sam'in anlaşılmasız konuşmalarından, Mendel'in dudaklarının çevresinde demirden bir mengene varmış gibi sürekli ürkek ve aynı zamanda dostane bir şekilde gülümsemesinden ve başını sallamasından oluşan bir rüzgârdı.

Durumunun gerektirdiği gibi ciddi durmaya cesaret edebilseydi bile gülümsemeyi elden bırakması olası değildi. Yüzündeki mimiği değiştirmeye gücü yoktu. Yüzündeki kaslar kasılıp kalmıştı. Aslında küçük bir çocuk gibi ağlamak istiyordu. Eriyen asfaltın keskin katran kokusunu, havadaki kuru toz kokusunu, kanallardan ve peynir imalathanelerinden gelen yağlı pis kokuyu, soğanların ısırın kokusu ile arabaların tatlımsı benzin dumanını, balıkxanelerden dışarı taşan çürümüş bataklık kokusunu; inci çiçeklerinin, oğlunun arabasının kokusunu almaktaydı. Tüm bu kokular, Mendel'in yüzüne doğru vuran, sıcak buhar içinde birbirine karışmakta ve kulaklarına dolan, kafatasını çatlatacak gibi bir gürültüyle birlikte gelmekteydi. Kısa süre sonra ne duyacağını ne göreceğini ve hangi kokuyu alacağını bilemez bir hâldeydi. Hâlâ gülümsüyor ve başıyla onaylıyordu. Amerika üzerine doğru geliyor, Amerika onu parçalıyor, Amerika onu eziyordu. Birkaç dakika sonra bayıldı.

Onu canlandırmak için telaşla götürdükleri küçük bir lokanta-

da kendine geldi. Yuvarlak, yüzlerce küçük elektrikli ampulün çevrelediği bir aynada, beyaz sakalını ve kemikli burnunu gördü ve ilk anda sakal ile burnun kendine ait olmadığını düşündü. Etrafında, yakınlarını görünce kendini yeniden algıladı. Birazcık utandı. Zorla dudaklarını kıpırdatarak oğlundan özür diledi. Mac elini sıkarak Mendel Singer'nın yaptığı bir sanat eserini veya kazandığı bir bahsi kutlar gibi yaptı. Yaşlı adamın ağzının çevresine yeniden demir kancalı gülümseme ve bilinmeyen bir güç tarafından sallanan onu onaylıyor gibi yaptığını gösteren baş hareketi yerleşti. Mirjam'ı gördü. Dağınık siyah saçları sarı şalın altındaydı, solgun yanaklarında biraz is ve dişlerinin arasında uzun bir saman çöpü vardı. Deborah arkalıksız yuvarlak bir koltukta, geniş, suskun, burun kanatları açık ve arada inip kalkan göğüslerle oturmaktaydı. Sanki her an koltuktan düşecek gibiydi.

Mendel, *Bu insanlardan bana ne?* diye düşündü. *Bütün Amerika'dan bana ne? Oğlum, karım, kızım, bu Mac? Ben hâlâ Mendel Singer mıyım? Bu hâlâ benim ailem mi? Oğlum Menuchim nerede?* Mendel sanki kendi kendisinden koparılmış gibiydi, o andan itibaren artık bu şekilde yaşamak zorundaydı. Zuchnow'ta sanki kendisini, Menuchim'in yakınında bırakmıştı. Dudaklarının kenarında bir gülümseme olmasına ve başını sallamasına rağmen kalbi yavaşça buzlaşmaya başladı ve metal bir topuzun soğuk cama çarpması gibi atmaya başladı. Mendel Singer, şimdiden yalnız kalmıştı; şimdiden Amerika'daydı...

İKİNCİ BÖLÜM

10

Mendel Singer'nın bir atası, muhtemelen birkaç yüzyıl önce İspanya'dan Wolhynien'a gelmişti. Kendisinden sonra gelenlerden daha mutlu, daha sıradan, en azından daha az dikkat çekici bir kaderi varmış. Bunun sonucunda yabancı ülkeye alışmak için çok uzun senelere mi ihtiyaç duymuş, yoksa kısa zamanda mı adapte olmuş bilemiyoruz. Ancak Mendel Singer'nın birkaç ay sonra New York'a alıştığını bilmekteyiz.

Evet, neredeyse Amerika'nın yerlisi gibiydi. Old chap'in Amerikan dilinde "baba" anlamına ve *old fool*'un⁹ ise "anne" anlamına geldiğini biliyordu; veya tersinin. Bowery'den oğlunun iş yaptığı birkaç tüccarı tanıyor, oturduğu Essex Sokağı'nı ve oğlunun, -oğlu Sam'in- dükkânının bulunduğu Houston Street'i biliyordu. Sam'in, *American boy* olduğunu, insanların "Good bye." dediklerini, kibar bir insan olmak istediklerinde *How do you do?* ve *please* gibi ifadeler kullandıklarını, Grand Street'ten bir tüccarın saygınlık isteyebileceğini ve bazen River'da -Schemarjah'nın da taşınmak istediği şu River'da- ikamet etmesine izin verilebileceğini öğrenmişti. Ona, Amerika'nın adının "God's own country" (Tanrı'nın kendi ülkesi) olduğu, bir zamanlar Filistin, gibi buranın da Tanrı'nın ülkesi olduğu ve New York'un aslında *the won-*

9) Merhaba kocakarı (ç.n.)

der city (mucize şehir) -Kudüs gibi- olduğu söylenmişti. Buna karşılık dua etmek ile hayır işleri yapmaya *service* (hizmet etmek) deniliyordu. Büyükbabasının Amerika'ya varışından yaklaşık bir hafta sonra dünyaya gelen Sam'in küçük oğlunun adı, MacLincoln'dan başka bir şey değildi ve birkaç yıl içinde -Amerika'da zaman hızla akıp gitmekteydi- bir *college boy* olacaktı. Gelinleri, küçük bebeğe "My dear boy!" (Canım oğlum!) diye hitap etmekteydi. Garip bir şekilde, gelininin adı, hâlâ Vega idi. Sarışın ve yumuşak huyluydu, mavi gözleri Mendel Singer'ya zeki olmak yerine, iyi niyetli olduğunu söylüyordu. *İsterse aptal olsun!* Kadınların akla gereksinimleri yoktu; Tanrı o zavallılara yardım ederdi! *Lunch* (öğle yemeği) on iki ve iki arasında, *dinner* (akşam yemeği) ise altı ile sekiz arasında yenmeliydi. Mendel bu saatlere uymuyordu. O, eskiden evde olduğu gibi, akşam yemeğine oturduğunda kendi ülkesinde gündüz olmasına veya sabah erken olmasına rağmen, öğleden sonra üçte ve akşam saat onda yemek yiyordu, bunu kim bilebilirdi? *All right*'ın anlamı: "anlaştık" ve "evet" yerine *yes* denilmekteydi! Birisine iyi dileklerde bulunmak için, şans ve sağlık yerine: *prosperity* dlenilmekteydi. Sam yakın gelecekte, River kenarında *parlour* olan (salonu olan) bir ev kiralamayı düşünmekteydi. Şimdiden bir gramofonu vardı, Mirjam bazen gelinlerinden onu ödünç alıyor ve hasta bir çocuk taşır gibi kucağında, sokakların arasından taşıyarak getiriyordu. Gramofon çok sayıda vals bildiği gibi, ilahi de çalıyordu. Sam günde iki kez yıkanıyordu; bazen akşamları giydiği takım elbiseye *dress* (kıyafet) diyordu. Deborah şimdiye kadar on kez sinemaya ve üç kez de tiyatroya gitmişti. Koyu gri ipek bir elbisesi vardı. Elbiseyi annesine Sam hediye etmişti. Boynunda büyük altın bir kolye taşıyor, kutsal yazılarda adı geçen kötü kadınları anımsatıyordu. Mirjam, Sam'in dükkânında tezgâhtar olarak çalışmaktaydı. Gece yarısından sonra eve gelmekte ve sabah saat yedide evden çıkmaktaydı. Mirjam'ın bütün söylediği; "Günaydın baba. ve "İyi akşamlar baba." idi. Başka hiçbir şey söylemiyordu. Şurada veya burada konuşulanlar, kıyıda duran yaşlı bir adamın ayaklarının önünden akıp giden bir nehir gibi, Mendel Singer'nın kulaklarına -Mirjam'ın Mac ile gezmeye, dansa, yüzmeye, spora gittiği- gelmekteydi. Mendel Singer, Mac'in Yahudi olmadığını bilmekte, Kazakların da Yahudi

olmadığı gibi; henüz işlerin o boyuta ulaşmadığını, Tanrı'nın yardım edeceğini ve her şeyi zamanın göstereceğini düşünmekteydi. Deborah ve Mirjam iyi geçiniyorlardı. Evde barış vardı. Anne kız, gece yarısından sonra sık sık fısıldayarak konuşuyorlardı. Mendel ise uyuyormuş gibi yapıyordu. Mendel'in işi kolaydı, kendisi mutfakta yatıyor, karısı ile kızı ise evin tek oturma odasında kalıyorlardı. Amerika'da da saraylarda yaşanmıyordu. Büyük bir şans eseri olarak birinci katta oturuyorlardı! İkinci, üçüncü ve dördüncü katta da oturmak çok olasıydı. Merdivenler eğri, pis ve hep karanlıktı. Basamakları gündüzleri de kibrit ile aydınlatmak gerekiyordu. Sıcak, nemli ve yapışkan bir şekilde kedi kokmaktaydı. Ancak, her akşam yine de fare zehri ve ekşimiş hamur içine karıştırılmış cam parçacıklarını etrafa koymak gerekmekteydi. Deborah her hafta yerleri fırçalamakta, ancak asla evdeki gibi safran sarısı olmamaktaydı. Bu neden kaynaklanmaktaydı? Deborah çok mu güçsüzdü. Yoksa çok mu tembeldi? Çok mu yaşlıydı? Mendel odada yürüdüğünde bütün tahtalar gıcırıyordu. Deborah'nın şimdi parayı nerede sakladığını bulmak mümkün değildi. Sam onlara, haftada on dolar veriyordu. Yine de Deborah kızgındı. Deborah bir kadındı ve bazen şeytana uyardı. İyi, yumuşak başlı bir gelini vardı, ancak Deborah, Vega'nın lüksü sevdiğini iddia ediyordu. Mendel bu tarz konuşmalar duyduğunda: "Sus Deborah! Çocuklarından memnun ol! Susmak için hâlâ yeterince yaşlanmadın mı? Benim az kazandığımı iddia edemediğin ve benimle kavga edemediğin için rahatsız mısın? Schemarjah bizi yaşlanmamız ve kendi yakınında ölmemiz için buraya getirdi. Karısı, bize gereken saygıyı gösteriyor. Deborah, daha başka ne istiyorsun?"

Karısı neyin eksikliğini hissettiğini bilmiyordu. Belki Deborah, Amerika'da, eski yaşamı ve Menuchim'i derhâl unutabileceği çok farklı bir yaşam beklemişti. Ancak bu Amerika yeni bir dünya değildi. Kluczyk'ta olduğundan daha fazla Yahudi vardı, aslında Kluczyk'ın biraz büyüğü idi. Sameschkin'in atlı arabasıyla ulaşılabilir bir yer için büyük sulardan geçerek o kadar uzun yolları geride bırakıp gelmeye ne gerek vardı? Camlar; kedilerin, büyük farelerin ve çocukların boğuştuğu karanlık bir avluya açılıyordu. Öğleden sonra saat üçte -ilkbaharda bile- gaz lambası-

nı yakmak gerekiyordu, elektrik bile yoktu, henüz kendilerine ait bir gramofon edinememişlerdi. Eskiden Deborah'nın evinde en azından ışık ve güneş vardı. Şüphesiz! Zaman zaman gelini ile sinemaya gidiyordu, iki kez yer altında metroya binmişti, Mirjam şapkası ve ipek çoraplarıyla asil bir genç kız olmuştu. Üslanmıştı. Para da kazanıyordu. Mac onunla çıkıyordu, Kazaklardansa Mac ile olması daha iyiydi. Schemarjah'nın en iyi arkadaşıydı. Sürekli olarak konuşmalar da bir şey anlaşılmıyordu, ancak zamanla buna da alışılırdı. On tane Yahudi'den daha becerikliydі ve drahoma¹⁰ talep etmeme gibi bir avantajı vardı. Sonuçta burası farklı bir dünya idi. Amerikalı bir Mac, Rus bir Mac değildi. Deborah, burada da geçinmiyordu. Yaşam belirgin bir şekilde pahalılaşıyor, Deborah biriktirmekten vazgeçemiyordu. Alışlagelmiş döşeme tahtası altındaki yerde on sekiz buçuk dolar vardı. Havuçlar azalıyordu; yumurtaların içleri boşalıyor, patatesler don yemiş oluyor, çorbalar daha sulu yapılıyor, sazan balıkları inceliyor ve turna balıkları kısalıyordu; ördekler zayıf, kazlar sertti ve tavuklar zaten bir şeye benzemiyordu.

Hayır, Deborah neyi özlediğini biliyordu. Menuchim'i özlüyordu. Sık sık uykusunda, uyanırken, alışverişte, sinemada, ortalık toplarken, hamur yoğururken onun sesini duyuyordu. "Anne! Anne!" diye sesleniyordu. Söylemeyi öğrendiği tek kelimeyi şimdi unutmuş olmalıydı. Yabancı çocukların anne diye seslendiklerini duyuyordu, anneler yanıt veriyorlardı, hiçbir anne kendiliğinden çocuğunu bırakmazdı. Amerika'ya gelmemelilerdi. Ancak, hâlâ eve dönme olasılıkları vardı.

"Mendel... diyordu karısı bazen. "Geri dönüp Menuchim'i görelim mi?"

"Ya para? Yol? Ne ile geçineceğiz? Schemarjah'nın o kadar para verebileceğini mi sanıyorsun? O iyi bir çocuk ancak bir Vanderbilt¹¹ değil. Belki kaderimiz bu. Şimdilik, geçici olarak kalalım! Eğer iyileşirse Menuchim'i burada tekrar görebiliriz."

10) Hristiyanlarda ve Musevilerde gelinin damada verdiği para veya mal. (ç.n.)

11) Vanderbilt: Amerikalı bir zengin (ç.n.)

Yine de buradan ayrılma fikri Mendel Singer'nın içinde hep kalmış ve asla onu terk etmemişti. Bir keresinde, oğlunu dükkânda ziyaret ettiğinde (Büroda oturuyor, cam kapının arkasından giren ve çıkan müşterileri görüyor, dükkâna giren herkese sessizce hayır duası ediyordu.) Schemarjah'ya: "Menuchim hakkında hâlâ haber alamadık. Bille'nin son mektubunda onunla ilgili tek bir kelime yoktu. Onu görmek için oraya gitmem konusunda ne düşünüyorsun?" dedi. Sam adını almış olan Schemarjah, bir *American boy* idi, soruyu şu şekilde yanıtladı: "Bu pratik bir çözüm değil baba. Menuchim'i buraya getirmek mümkün olsaydı burada derhâl iyileşirdi. Biraz önce gazetede okudum, Amerika'daki tıp, dünyadakinin en iyisi. Bu tür hastalıkları burada iğnelerle -yalnızca iğnelerle- iyileştiriyorlar! Zavallı Menuchim'i buraya getiremediğimiz için boşuna para harcamış olmayacak mıyız? Tamamıyla olanaksız olduğunu söylemek istemiyorum! Ancak şu anda benle Mac yeni, çok büyük bir mağaza açmak üzere hazırlık yapıyoruz ve para açısından biraz sıkışık durumdayız, o nedenle bu konuyu açmayalım. Birkaç hafta daha bekle. Aramızda kalması kaydıyla; ben ve Mac şimdi inşaat alanlarına yatırım yapıyoruz. Daha kısa bir süre önce Delancy Street'te eski bir evi yıktırdık. Sana söyleyeyim baba, yıktırmak neredeyse yaptırmak kadar pahalı. Ancak, yakınmamam gerekir. İşlerim iyiye gidiyor. Sigorta işiyle nasıl başladığımızı düşündüğümde... Bir basamak çıkıp bir basamak iniyorduk! Şimdi bu dükkâna, hatta şimdiden büyük bir mağazaya sahibiz! Şimdi sigorta görevlileri benim ayağıma geliyorlar. Onlara bakıyor, şöyle düşünüyorum: *Ben işi biliyorum ve onları kapı dışarı ediyorum, kendi elimle. Hepsini kapı dışarı ediyorum!*"

Mendel Singer oğlunun neden adamları kapı dışarı ettiğini ve bundan neden mutluluk duyduğunu anlayamadı. Sam bunu hissetti ve "Benimle kahvaltı etmek ister misin baba?" diye sordu. Babasının yalnızca evde yemek yediğini unutmuş gibi yaptı, vatanının adetlerinden uzaklaştığını vurgulamak için her türlü olasılığı kullanıyordu, sanki kendisi Mac'miş gibi alnına vurdu ve şöyle söyledi:

"Evet, ya! Unuttum! Ama bir muz yersin, baba. dedi ve babasına bir muz getirtti. "Bu arada Mirjam..." diye yemeğin ortasını-

da konuşmaya başladı. “İşi öğreniyor. Dükkândaki en güzel kız. Bir yabancının yanında çalışsaydı, şimdiye kadar ona modellik teklifi edilmişti bile. Ancak ben, kız kardeşimin, bedenini yabancı elbiseler için sergilemesini istemiyorum. Mac de istemiyor!” Babasının Mac ile ilgili bir şey söyleyip söylemeyeceğini bekledi. Ancak, Mendel Singer sustu. Kuşkulu değildi. Son cümleyi hemen hemen hiç duymamıştı. İçinden çocuklarına -özellikle Schemarjah’ya- duyduğu hayranlığı düşünmekteydi. Ne kadar akıllıydı, ne denli hızlı düşünebiliyor, nasıl akıcı bir şekilde İngilizce konuşuyor, zillere nasıl basabiliyor, ayak işlerini yapan çocukları nasıl azarlıyordu, o patrondur.

Kızını görmek için gömlekler ve kravatlar bölümüne gitti. Mirjam tam müşteriye hizmet ederken “İyi günler baba!” diye seslendi. Kızı, ona saygı gösteriyordu, evde farklıydı. Genç kız muhtemelen babasını sevmiyordu, ancak kutsal kitapta da: “Babanı ve anneni sev.” yazmıyordu! Aksine: “Babanı ve anneni say.” yazıyordu! Babası başıyla selam verdi ve oradan uzaklaştı. Mendel eve gitti. Teselli olmuştu, sokağın ortasında yürüyordu; komşulara selam veriyor, çocuklara baktıkça mutluluk duyuyordu. Hâlâ kenarları ipek bantlı siyah şapkeyi, dörte üç uzunluktaki kaftanı ve yüksek çizmeleri giyiyordu. Ancak ceketinin uçları, yüksek çizmelerinin konçlarına eskisi gibi çarpmamaktaydı. Zira Mendel Singer, her şeyin telaşla yapıldığı Amerika’da yavaş yavaş yürümeyi yeni öğrenmişti. Sabah duasından akşam duasına, kahvaltıdan akşam yemeğine, kalkmaktan yatmaya kadar, zamanın içerisinde yaşlılığa doğru yavaşça ilerlemekteydi. Öğleden sonra -eski evde çocukların öğrenmek için geldikleri saatte-at kılından yapılmış kanepeye uzanıyor ve bir saat uyuyor, rüyasında Menuchim’i görüyordu. Sonra biraz gazete okuyordu. Sonra da Skowronek ailesinin gramofon, plak, nota defterleri ve şarkı metinlerinin satıldığı, çalındığı ve söylendiği dükkânına gitmekteydi. Orada bölgenin tüm yaşlı insanları toplanıyordu. Politikadan konuşulmakta ve vatanlarında yaşadıkları hikâyeleri anlatmaktaydılar. Bazen geç kaldıklarında Skowronnek’lerin evlerine gidiliyor ve çok hızlı bir şekilde akşam duası ediliyordu.

Biraz uzatmaya çalıştığı dönüş yolunda, Mendel, kendisini, evde bir mektubun beklediği hayaline kaptırmaktaydı. Bahse

konu mektupta çok açık ve belirgin bir şekilde birincisi; Menuchim'in tam olarak iyileştiği ve aklının başına geldiği, ikinci olarak ise çok küçük bir sakatlık nedeniyle Jonas'ın askerden ayrıldığı ve Amerika'ya gelmek istediği yazılıydı. Mendel Singer bu mektubun henüz gelmediğini biliyordu. Ancak, aynı zamanda mektubun gelmek için keyfinin oluşmasına uygun bir fırsat sağlama-ya çalışıyordu. Hafif bir kalp çarpıntısı ile zile basıyordu. Deborah'ı gördüğü anda her şey bitiyordu. Henüz mektup gelmemişti. Mektubun geldiği akşam, diğerleri gibi bir akşam olacaktı.

Eve gitmek üzere yolu uzattığı bir akşam sokağın köşesinde, ona uzaktan yabancı gelmeyen, gelişmemiş bir erkek çocuğu gördü. Çocuk bir kapıya dayanmış ağlıyordu. Mendel, çok hafif olmasına rağmen, karşı kaldırımdan bir sızlanma duydu. Bu sesi çok iyi biliyordu. Yürümeyi bırakıp durdu. Çocuğun yanına gide- rek ne olduğunu sorup onu teselli etmek istedi. Yürümeye başladı. Birden sızlanma sesi yükseldi, Mendel'i sokağın ortasında durdurdu. Gecenin ve durduğu evin gölgesinde, çocuk aniden Menuchim'in görüntüsüne ve davranışlarına bürünmeye başladı. Evet, Zuchnow'taki evin eşiğinde Menuchim bu şekilde kıvrılıp sızlanmaktaydı. Mendel birkaç adım daha attı. O anda erkek çocuğu hızla eve girdi. Mendel kapıya kadar gitti. Kapıya ulaştığında evin karanlık girişi çocuğu içine almıştı bile.

Mendel daha önce olduğundan daha da yavaş yavaş yürüyerek eve gitti.

Eve geldiğinde kapıyı Deborah değil, oğlu Sam açtı. Mendel bir saniyeliğine eşikte durdu. Sürpriz bir mutluluğa hazırlıklı olmasına rağmen, herhangi bir felaket olabileceğini düşününce onu korku sardı. Evet, kalbi o denli felaketlere alışkındı ki mutluluk konusunda uzun bir ön hazırlık yapmış olmasına rağmen, yine de korktu. *Benim gibi bir adama beklenmedik bir mutluluk nasıl gelir?* diye düşündü. Ani olan her şey kötüydü ve iyi şeyler yavaşça süzülmekteydi.

Schemarjah'nın sesi onu sakinleştirdi. "Sen sadece gel!" dedi Sam. Babasını elinden tutarak odaya çekti. Deborah iki lamba

yakmıştı. Gelini Vega, Mirjam ve Mac masanın çevresinde oturuyorlardı. Ev, Mendel'e bütünüyle değişik göründü. Söz konusu iki lamba -her ikisi de aynı türdendi- ikizlere benziyordu ve odadan çok karşılıklı olarak birbirlerini aydınlatmaktaydı. Sanki her iki lamba birbirine gülümsüyor gibiydi, bu durum Mendel'i daha da neşelendirdi. Sam "Otur baba!" dedi. Mendel meraklanmıyordu, Amerikalıların, tüm dünyanın neşelenmesini sağlayan fakat kendisini mutlu etmeyen olaylarından birinin başlamasından endişe ediyordu. *Ne olmuş olabilir ki?* diye düşündü. Bana bir gramofon hediye etmiş olabilirler. Veya evlilik yıl dönümü kutlamaya karar verdiler. Rahatsız bir şekilde oturdu. Herkes susuyordu. Daha sonra Sam, sanki odada bir üçüncü lambayı yakmış gibi "Baba, biz, tek seferde on beş bin dolar kazandık." dedi.

Mendel ayağa kalktı ve orada bulunanların tek tek ellerini sıktı. Son olarak Mac'e geldi. Mendel "Size teşekkür ederim." dedi. Sam bu üç kelimeyi hemen İngilizce'ye çevirdi. Mac de ayağa kalktı ve Mendel'e sarıldı. Sonra konuşmaya başladı. Bir daha da susmadı. O akşam, Mac'ten başka kimse konuşmadı. Deborah bahsedilen miktarı rubleye çevirmeye çalıştı ve bir türlü bitiremedi. Vega yeni apartman dairesindeki yeni mobilyaları, özellikle piyanoyu düşünüyordu. Oğlu piyano dersi almalıydı. Mendel kısa süreliğine ülkesine gitmeyi düşündü. Mirjam sadece Mac'in konuştuğunu duyuyor ve her şeyi anlamaya çalışıyordu. Genç kız adamın dilini tam olarak anlamadığı için Mac'in anlaşılamayacak kadar akıllıca konuştuğunu zannetmekteydi. Sam tüm parayı yeni yaptırdığı büyük mağazaya yatırıp yatırmamayı düşünüyordu. Yalnızca Mac az düşünüyor, kendine hiçbir şeyi dert etmiyor, plan yapmıyordu. Aklına ne gelirse onu söylüyordu.

Ertesi gün Atlantic City'ye gittiler. "Güzel bir doğa!" dedi Deborah. Mendel sadece suyu gördü. Sameschkin ile sokağın kenarındaki hendekte yattığı geceyi anımsadı ve ağustos böceklerinin cırlamaları ile kurbağaların seslerini duydu. Aniden, "Bizde topraklar, Amerika'daki sular kadar geniş." dedi. Aslında böyle bir şey söylemek istemiyordu. "Babanın ne söylediğini duyuyor musun?" dedi Deborah. "Babam yaşılanıyor!" dedi Mirjam da.

Evet, evet ben yaşılanıyorum, diye düşündü Mendel.

Eve geldiklerinde postacının kapının altından sığdıramadığı kalın bir mektup, kapı aralığına sokulmuş bir şekilde durmaktaydı. “Gördün mü?” dedi Mendel ve eğilerek mektubu aldı. “Bu iyi bir mektup. Şans döndü. Tanrı’ya şükür! Bir mutluluk, diğerini getirir. Tanrı bize yardım etmeye devam eder.”

Bille ailesinden gelen bir mektuptu. Gerçekten de iyi bir mektuptu. Menuchim’in aniden konuşmaya başladığını yazıyordu.

Bille ailesi Doktor Soltysiuk’un Menuchim’i gördüğünü yazıyordu.

Doktor gördüklerine inanamadı. Menuchim’i Leningrad’a ünlü doktorlara göndermek istiyorlar, onlar bu konuda araştırma yapmalılarmış. Günün birinde, bir perşembe öğleden sonra evde yalnızdı. Her perşembe olduğu gibi ocakta ateş yanıyor. Yanan bir odun parçası yere düştü; şimdi bütün yer yanmış vaziyette ve duvarların da boyanması gerekiyor. Oldukça büyük bir miktar para harcamak lazım. Menuchim sokağa çıktı, şimdi yürümesi de düzeldi ve “Yangın var!” diye bağırırdı. Bu olaydan beri birkaç kelime söylüyor.

Ne yazık ki bu olay Jonas’ın dönüşünden bir hafta sonra oldu. Zira oğlunuz Jonas, izinli olarak bir haftalığına buraya geldi. O büyük bir asker olmuş ve sizin Amerika’ya gittiğinizi bile bilmiyor. Sayfanın diğer tarafına ise o yazıyor.

Mendel kâğıdı ters çevirdi ve okudu:

Sevgili Baba, Sevgili Anne, Sevgili Erkek ve Kız Kardeşim!

Yani şimdi Amerika’dasınız, bu haberi duyduğumda yıldırım çarpmışa döndüm. Aslında benim suçumdü, size hiç veya anımsadığım kadarıyla bir kez mektup yazdım ama yine de yıldırım çarpmışa döndüm. Siz bu konuyu dert etmeyin. Ben çok iyiyim. Herkes bana çok iyi davranıyor, ben de herkese iyi davranıyorum. Özellikle atlara karşı çok iyi davranıyorum. En iyi Kazak gibi ata biniyor ve at ile dörtnala giderken yerden bir mendili dişlerimle alabiliyorum. Ben bu tarz şeyleri ve askerliği seviyorum.

Askerlik hizmeti süresi dolduğunda da burada kalacağım. Burada insana iyi bakılıyor, her zaman yemek var, yapılması gereken her şey yukardan emrediliyor, kendi kendine bir şey düşünmene gerek kalmıyor. İyice anlayacağınız şekilde yazıp yazmadığımı bilmiyorum. Belki de bu yazdıklarımın bir şey anlamıyorsunuz. Ahır çok sıcak oluyor ve ben atları seviyorum. İçinizden biri buraya gelirse beni görebilir. Yüzbaşım böyle iyi bir asker olmaya devam edersem saygıdeğer majestelerine -yani çara- bir dilekçe yazarak kardeşimi asker kaçağı olmaktan kurtarabileceğimi, onu çarın affedebileceğini söyledi. Schemarjah'yı yaşarken bir kere daha görmek benim için büyük bir mutluluk olur, biz birlikte büyüdük.

Sameschkin'in selamları var, kendisi iyi. Bazıları burada savaş çıkacağından söz ediyor. Gerçekten savaş çıkarsa öleceğimi düşünerek hazırlıklı olun, zira ben bir askerim ve buna hazırım.

Böyle bir durum karşısında hepinizi ebediyen kucaklıyorum. Ama üzülmeğin, belki de ölmem.

Oğlunuz Jonas

Mendel Singer gözlüklerini çıkardı, Deborah'nın ağladığını gördü ve yıllar sonra ilk kez onun iki elini avuçlarına aldı. Ellerini, ağlamış yüzünden çekerek neredeyse resmî bir tonda şöyle dedi: "Deborah şimdi Tanrı bize yardım etti. Şalını al, aşağıya in ve bize bir şişe met¹² getir."

Masada oturuyorlar, çay bardaklarından met içiyorlar birbirlerine bakıp aynı şeyi düşünüyorlardı. "Haham haklıydı. dedi Deborah. Anıları, içinde uzun bir süreden beri uyumakta olan sözleri dikte ettiriyordu: "Acı, onu bilge; çirkinliği, iyi kalpli yapacak ve hastalık onu güçlü kılacak."

Mendel, "Bana, bunu hiç söylememiştin. dedi.

"Unutmuştum."

"Jonas'ı da Kluczysk'a götürmeliymişiz, atları bizden daha çok seviyor."

12) Met: İçki. (ç.n.)

“O daha çok genç.” diye teselli etti Deborah. “Belki de atları bu kadar çok sevmesi iyidir.” Ve karısı kırıncı olma fırsatını hiçbir zaman kaçırmadığı için: “Bu at sevgisini senden almadığı kesin.” dedi.

Mendel “Hayır.” dedi ve uysal bir biçimde gülümsedi.

Kocası, yeniden eve dönme konusunu ciddi bir şekilde düşünmeye başladı. Şimdi belki de yakın bir zamanda Menuchim'i Amerika'ya getirebilirlerdi. Lambayı söndürdü, bir mum yaktı ve “Git yat Deborah! Mirjam eve geldiğinde ben ona mektubu gösteririm. Ben bu gece uyumayacağım.” dedi. Bavuldan eski dua kitabını çıkardı, elleri alışkın bir şekilde kitabı açtı ve birbiri ardına duaları söylemeye başladı. Şarkılar içinden geliyordu. Kendisine merhamet edildiğini ve sevinci hissetmişti. Üzerinde Tanrı'nın geniş, uzak ve merhametli eli durmaktaydı. Tanrı tarafından korunarak -ve ona olan saygısını belirtmek için- duaları ardı ardına sıralıyordu. Mendel'in sallanan üst bedeninin neden olduğu rüzgârda, mum alevi titreyerek yanıyordu. Ayaklarıyla bir taraftan da tempo tutuyordu. Kalbinden sevinç taşıyordu, bedeni de dans etmek zorundaydı.

Sorunlar, ilk kez Mendel Singer'nın evini terk ediyorlardı. Birbirlerinden nefret eden kardeşler gibi birbirlerine aşına idiler. Mendel şimdi elli dokuz yaşına basıyordu. O elli sekiz yıldır, sorunlarla yaşamıştı. Sorunlar onu terk ediyor, ölüm ise ona yaklaşıyordu. Sakalı beyazlamıştı, gözü az görüyordu. Sırtı kamburlaşıyor, elleri titriyordu. Uykusu hafif, gece ise uzundu. Hoşnut olma duygusunu, başkasından aldığı bir elbise gibi taşıyordu. Oğlu zenginlerin bölgesine taşındı; Mendel kendi sokağında, kendi evinde, mavi gaz lambasının yanında; fakir komşuları, kediler ve farelerle kaldı. Kendisi dindar, Tanrı korkusu olan ve çok sıradan, alışlagelmiş bir Yahudi idi. Onu dikkate alan çok az kişi vardı. Bazıları onu fark etmiyorlardı bile. Mendel gündüzleri bazı eski dostlarını ziyaret ediyordu: Meyve toptancısı Menkes, müzik dükkânının sahibi Skowronnek, Tevrat yazıcısı Rottenberg ve ayakkabı tamircisi Groschel. Haftada bir kez Sam ve Mac geliyordu. Mendel'in onlara anlatacak hiçbir şeyi yoktu. Tiyatro, toplum ve politika ile ilgili hikâyeler anlatıyorlardı, dinlerken uyuyakalıyordu. Deborah onu uyandırdığında gözlerini açıyordu. "Uyumadım!" diyordu. Mac gülüyor. Sam ise gülümsüyordu. Mirjam, Deborah ile fısıldaşıyordu. Mendel bir süre uyanık kalıyor ve sonra tekrar uykuya dalıyordu. Uyurken rüyalar görüyordu. Vatanında yaşadığı olayları, Amerika'da yalnızca duyduğu ancak görmediği tiyatroyu, akrobatları, altın rengi ve sarı renk kıyafetli

dansçı kızları, Amerika Birleşik Devletleri başkanını, başkanın konutu Beyaz Saray'ı, asker Vanderbilt'i ve tekrar tekrar Menuchim'i görüyordu. Sakat küçük çocuk, şarkıcıların altın ve kırmızı giysileri arasına karışıyor, Beyaz Saray'ın solgun ışınları üzerinde zavallı, gri bir leke gibi duruyordu. Mendel şunu veya bunu açık gözlerle görmek için çok yaşlıydı. Çocuklarının, Amerika'nın Tanrı'nın ülkesi olduğu, New York'un mucizeler şehri ve İngilizce'nin en güzel dil olduğu konusundaki sözlerine kesinlikle inanmaktaydı. Amerikalılar sağlıklı ve güzeldi; onlar için spor önemli, zaman değerli, fakirlik bir yük, zenginlik bir kazanç, erdem başarının yarısı, kendi kendine inanmak olayın ta kendisi, dans etmek hijyenik, paten kaymak bir mecburiyet, iyilik yapmak kapital bir yatırım, anarşizm bir suç, grev yapanlar insanlığın düşmanları, kışkırtanlar şeytanın iş birlikçisi, modern makineler Tanrı'nın hediyesi, Edison en büyük dâhiydi. Yakında insanlar kuşlar gibi uçacak, balıklar gibi yüzecek, gelecekte daimî barış ve mükemmel bir uyum içinde yaşayacaklardı ve geleceği görenler, onun yıldızlara uzanan gökdelenlerde olduğuna inanmaktaydı. *Dünya güzel olacak*, diye düşündü Mendel. *Ne mutlu torunuma! O, her şeyi yaşayıp görecek!* Yine de geleceğe duyduğu hayranlığa, Rusya'ya duyduğu özlem karışıyordu ve yaşayanların başarıları karşısında kendisinin ölü olacağını bilmek onu rahatlatıyordu. Mendel, bunun nedenini bilmiyordu. Yeni bir şey için yaşlı, zaferler için güçsüzdü. Artık yalnızca tek bir ümidi kalmıştı: Menuchim'i görmek. Sam veya Mac oraya gidecek ve onu getirecekti. Belki Deborah da giderdi.

Yaz gelmişti. Yatakların ayaklarındaki küçük pirinç tekerleklerin gece ve gündüz petrol dolu kaplar içinde durmasına ve Deborah ince bir tavuk tüyünü terebentine batırıp mobilyaların tüm aralıklarına sürmesine rağmen, Mendel Singer'nın evindeki böcekler durdurulamaz bir hızla artmaktaydı. Tahtakuruları düzenli, uzun sıralar hâlinde duvarlardan aşağıya iniyor, tavanda dolaşıyor, kan coşkusuyla karanlığın çökmesini bekliyor ve uyanların üzerine hücum ediyorlardı. Pireler, yerdeki tahtaların arasından zıplayıp elbiselere, yastıklara, örtülerin üzerine yerleşiyorlardı. Geceler sıcak ve ağırdı. Açık camlardan uzaktaki yabancı trenlerin düdük sesleri gelmekteydi. Millerce uzaklıkta, yoğun

bir dünyanın kısa, düzenli gürültüsü ve komşu evlerin gübre yığınlarının ve açık kanalların kötü kokusu içeri giriyordu. Kediler gürültü yapıyor, sahipsiz köpekler uluyor, bebekler geceler boyunca bağırıyorlardı ve Mendel'in başının üzerinde uykusuzlar ayaklarını sürüyerek yürüyorlardı. Üşütmüş olanlar hapsiriyor ve yorgunlar acı dolu bir esneme ile yatıyorlardı. Mendel Singer yatağın yanındaki yeşil şişede duran mumu yaktı ve pencereye gitti. Orada, herhangi bir yerde yaşanan canlı Amerikan gecesinin yansımasını ve gece vakti gökyüzünde çaresiz bir şekilde Tanrı'yı arayan bir projektörün gümüş, düzenli parlaklığını gördü. Evet, Mendel gökyüzünde birkaç tane acınası yıldız da gördü. Mendel, ülkesindeki yıldızlarla aydınlatılmış geniş gökyüzünün koyu mavisini, ayın yumuşak eğimli hilal hâlini, ormandaki çam ağaçlarının ürkütücü hışırtısını; cırcır böcekleriyle, kurbağaların seslerini anımsadı. Birden, evi terk etmek ve bütün gece boyunca açık gökyüzü altında yürüyerek kurbağaların, cırcır böceklerinin ve Menuchim'in bulunduğu yere gitmek çok kolay geldi. Burada, Amerika'da kurbağalar ile cırcır böceklerinin seslerine daha birçok farklı ses katılmaktaydı. Mendel vatanı ile burası arasında okyanus bulunduğunu düşündü. Eve gitmek için bir kez daha bir gemiye binip yirmi gün ve gece gitmek gerekirdi. Ancak ondan sonra eve Menuchim'in yanına varabilirdi.

Çocuklar nihayet bu bölgeden ayrılması gerektiğini söylediler. Mendel korkuyordu. Küstah olmak istemiyordu. Her şey yoluna girmişken Tanrı'nın gazabını üzerine çekmek istemiyordu. Ne zaman daha iyi bir durumda olmuştu ki? Başka bir bölgeye neden taşınacaktı? Eline ne geçecekti? Yaşamayı düşündüğü şu birkaç yılı da böceklerle birlikte geçirebilirdi.

Döndü ve baktı. Deborah uyuyordu. Daha önceleri bu odada Mirjam'la beraber uyuyordu. Şimdi Mirjam ağabeyinin evinde kalıyordu. *Belki de Mac'in yanında kalıyordur*, diye aniden ve gizlice düşündü Mendel. Deborah sakın, yarı örtülü bir şekilde; geniş yüzünde, geniş bir gülümsemeyle uyuyordu. Mendel, *Deborah'dan bana ne? diye düşündü. Neden hâlâ birlikte yaşıyoruz? Artık birbirimizi arzulamıyoruz, çocuklarımız büyüdüler ve kendi geçimlerini sağlıyorlar. Karımın yanında neden kalayım? Yemek pişiriyor diye mi? İnsanın yalnız olmasının*

iyi olmadığı söyleniyor. Yani bu nedenle birlikte yaşıyoruz. Çok uzun süre birlikte yaşamışlardı, şimdi söz konusu olan kimin daha önce öleceğiydi. *Muhtemelen ben,* diye düşündü Mendel. Karısının sağlıklı ve dertlerinin daha az olduğunu düşündü. Hâlâ herhangi bir taban tahtasının altına para saklıyor. Bunun günah olduğunu bilmiyor. İsterse saklasın!

Şişenin ağzındaki mum yanıp bitmişti. Gece de geçmişti. Güneşi görmeden sabahın ilk sesleri duyulmaya başladı. Herhangi bir yerde gıcırdayan kapılar açılıyor, merdivenlerde ayak sesleri duyuluyordu. Gökyüzü gri renkteydi ve yerden sarımsı bir buhar, toz ve kanallardan kükürt yükselmekteydi.

Deborah uyandı, iç geçirdi ve şöyle dedi: “Yağmur yağacak! Kanal kötü kokuyor, pencereyi kapat!”

Yaz günleri böyle başlıyordu. Öğlenden sonra Mendel uyumak için eve gitmiyordu. Çocukların oyun parklarına gidiyordu. Değişik serçelerin şarkılarını dinliyor, uzun süre bir bankta oturuyor, şemsiyesi ile kumda karışık çizgiler çiziyordu. Uzun, lastik bir hortum ile küçük çim bölgesini sulayan suyun sesi Mendel Singer'nın yüzünü serinletiyor, suyu hissettiğini zannediyor ve uykuya dalıyordu. Rüyasında tiyatroyu, kırmızı ve altın rengi giysili akrobatları, Beyaz Saray'ı, Amerika Birleşik Devletleri başkanını, milyarder Vanderbilt'i ve Menuchim'i görüyordu.

Günün birinde Mac geldi. Temmuz sonu veya ağustosta Rusya'ya gideceğini (Yanında Mirjam vardı ve tercüme ediyordu.) Menuchim'i getireceğini söyledi.

Mendel ,Mac'in neden gitmek istediğini tahmin etti. Muhtemelen Mirjam ile evlenmek istiyordu, Singer ailesi için elinden gelen her şeyi yapmaktaydı.

Ölürsem, diye düşündü Mendel. *Mac, Mirjam'la evlenir. Her ikisi de benim ölmemi bekliyor. Vaktim var. Ben Menuchim'i bekliyorum.*

Şimdi aylardan haziran; çok sıcak ve çok uzun bir ay.

Temmuz ayı ne zaman gelecek?

Temmuz ayının sonunda Mac bir gemi bileti ismarladı. Bille ailesine bir mektup yazıldı. Mendel, Skowronnek'in dükkânına en küçük oğlunun da geleceğinin haberini bildirmek için gitti.

Skowronnek ailesinin dükkânında her günkünden daha fazla insan toplanmıştı. Herkesin elinde bir gazete vardı. Avrupa da savaş çıkmıştı.

Dertler Mendel'i daha yeni terk etmemiş miydi? Dertler gitmiş, savaş çıkmıştı.

Jonas savaştaydı, Menuchim de Rusya'daydı.

Haftanın iki günü akşamleyin Sam, Mirjam, Vega ve Mac, Mendel'i ziyarete geliyordu. Jonas'ın kesin olan batışını ve Menuchim'in yaşamının tehdit altında olduğunu saklamaya çalışıyorlardı. Mendel'in Avrupa'ya yönelik bakışını, kendi büyük başarılarına ve güvenliklerine çevirebileceklerine inanıyor gibilerdi. Mendel Singer ile savaş arasına girmeye çalışıyorlardı. Ve Mendel onların sözlerini dinlemiş; Jonas'ın bir büroda çalıştığı, Menuchim'in de özel rahatsızlığı nedeniyle Leningrad'da bir hastanede güvende olduğu yönündeki tahminlerine hak vermiş gibi görünürken; Jonas'ın savaş muhabirleri tarafından son derece canlı bir şekilde tasvir edilen dikenli tellerden birinin önünde atından düştüğünü ve bu tellere asılı kaldığını görüyordu. Ve Zuchnow'taki evciği -bir köşede yatan Menuchim ile birlikte- yanıyordu. Zaman zaman kısa bir cümle söylemeye cesaret ediyordu: "Bir yıl önce, mektup geldiğinde kendim gidip Menuchim'i getirmeliydim." diyordu Mendel.

Hiç kimse buna karşılık söyleyecek bir söz bulamıyordu. Mendel, şimdiye kadar bu cümleyi birkaç kez tekrarlamıştı ve her seferinde odaya aynı sessizlik hâkim olmuştu. Sanki yaşlı adam bir cümle ile odadaki ışığı kapatıyor, her taraf kapkaranlık oluyor ve kimse parmağı ile nereye işaret edeceğini bilmiyordu. Uzun bir süre sustuktan sonra ayağa kalkıp ve gidiyorlardı.

Mendel Singer arkalarından kapıyı kapatıyor, Deborah'yı uyuması için içeriye gönderiyor, bir mum yakıyor ve arka arkaya şarkı söyleyerek dua ediyordu. Bu duaları iyi saatlerde ettiği gibi,

kötü saatlerde de ediyordu. Tanrı'ya şükrettiği zaman veya ondan çekindiğinde de bu duaları söylüyordu. Mendel'in sallanan hareketleri hep aynıydı. Ancak dikkatli dinleyen bir şahıs, Mendel'in sesinde minnettarlık mı yoksa korku mu olduğunu anlayabilirdi. Bu tür gecelerde korku, onu rüzgârın zayıf bir ağacı salladığı gibi sarsıyordu. Ve endişe ona kendi sesini ödünç veriyor, yabancı bir sesle duaları okuyordu. Dua etmeyi bitirmişti. Dua kitabını kapatmış, öpmüş ve mumu söndürmüştü. Ancak, sakinleşemiyordu. "Çok az, çok az yaptım." dedi kendi kendine. Bazen, Jonas ve Menuchim'in battığı büyük fırtınada, kendi aracı olan dualarının yetersiz kalacağı gerçeği karşısında şaşıyordu. Toplar gürültülü, alevler güçlü; *Benim çocuklarım yanıyorlar, benim suçum, benim suçum*, diye düşünüyordu. *Ve ben dua ediyorum. Bu yeterli değil! Bu yeterli değil!*

Skowronnek'in politik öğleden sonralarında Amerika'nın tarafsız kalacağı konusunda iddiaya giren bütün insanlar yanılmışlardı.

Aylardan sonbahardı. Mendel Singer sabahın yedisinde uyan-
dı. Saat sekizde ise evin önündeki sokakta duruyordu. Kar -Zuch-
now'ta olduğu gibi- henüz beyaz ve sertti. Ancak burada hemen
erimekteydi. Kar, Amerika'da bir geceden fazla yerde kalmıyor-
du. Sabah erken saatlerde gazete dağıtan çocukların hızlı adımları,
onu çiğniyordu. Mendel Singer bunlardan birinin gelmesini
bekledi. Bir gazete satın aldı ve tekrar eve girdi. Mavi gaz lamba-
sı yanıyor, gece gibi karanlık olan sabahı aydınlatıyordu. Mendel
Singer gazeteyi açtı; gazete yağlı, yapışkan ve ıslaktı, lamba gibi
kokuyordu. Savaş alanından bildirilen yazıları iki, üç, dört kez
okudu. Bir seferinde on beş bin Alman'ın esir alındığını ve Rus-
ların Bukowina'daki taarruzlarını yeniden başlattıklarını öğrendi.

Bunlar onun için yeterli değildi. Gözlüklerini çıkardı, temizledi
ve tekrar taktı ve savaş haberlerini bir kez daha okudu. Gözleri
satırları eliyordu. Burada Sam Singer, Menuchim, Jonas isimle-
rine rastlanılıyor muydu? Her sabah olduğu gibi Deborah bu
sabah da "Gazetede yeni bir şey var mı?" diye sordu. "Yok bir
şey." diye yanıtladı Mendel. "Ruslar yeniyorlar, Almanlar da esir
oluyorlar." Sessizlik çöktü. İspirto ocağında çay demleniyordu.

Evdeki semaver gibi bir ses çıkarıyordu. Yalnızca çayın tadı farklıydı; Çin kâğıtlarına sarılmış olsa da acı Amerikan çayı idi. “Doğru dürüst çay bile içilemiyor!” dedi Mendel ve bu kadar basit bir şeyden söz ettiği için kendi kendine şaşırdı. Belki de başka bir şey söylemek istiyordu? Dünyada o kadar önemli şeyler varken Mendel çaydan şikâyet etmekteydi. Ruslar zafer kazanıyor ve Almanlar esir oluyorlardı. Yalnızca Sam’den ve Menuchim’den haber alınamıyordu. Mendel iki hafta önce bir mektup yazmıştı. Kızılhaç da Jonas’ın kaybolduğunu bildirmişti. Deborah kendi kendine *Muhtemelen öldü*, diye düşündü. Mendel’de aynı şeyi düşündü. Ancak “kaybolmak” kelimesinin anlamı üzerine uzun konuşmalar yaptılar ve ölme olasılığını tamamıyla ortadan kaldırdığı, esir alındı anlamına veya askerden kaçtı veya esaret sırasında yaralandı anlamına gelebileceği konusunda hemfikir oldular.

Neden Sam uzun süreden beri mektup yazmıyordu? Belki de uzun bir devriye görevine çıkmıştı veya şu sırada bir “grup değişikliği” mi yaşamaktaydı, hani önemi ve anlamı öğleden sonra Skowronnek’in dükkânında tartışılan değişikliklerden birinde miydi.

Mendel, yüksek sesle söyleyemiyordu ancak *Sam hiç gitmemeliydi*, diye düşünüyordu.

Cümlelerin ikinci kısmını yine de yüksek sesle söylemişti, Deborah da duymuştu. Deborah “Sen bunu anlamıyorsun Mendel. dedi. Deborah, Sam’in Amerika’nın savaşına katılması ile ilgili tüm gerekçeleri kızı Mirjam’dan öğrenmişti. “Amerika, Rusya değil. Amerika bir vatan. Dürüst ve doğru olan herkes vatani için savaşa gitmek zorunda. Mac gitti, Sam’in kalması olmazdı. Ayrıca Sam, Tanrı’ya şükür, alay karargâhında. Orada şehit olunmuyor. Zira bütün yüksek rütbeli askerlerin ölmesine izin verilse zafer kazanmak mümkün olmazdı. Ve, Tanrı’ya şükür, Sam bu yüksek rütbeli subayların yanında.

“Oğullarımdan birini çara verdim; bu yeter herhâlde!”

“Çar başka bir şey, Amerika başka bir şey!”

Mendel lafı daha fazla uzatmadı. Duyması gereken her şeyi duymuştu. Her ikisinin birlikte gittikleri günü anımsadı; Mac ve Sam. Her ikisi de sokağın ortasında bir Amerikan şarkısı söylemişlerdi. Akşam Skowronnek'in orada: Sam'in -nazar değmesin- güzel bir asker olduğu söylenmişti.

Belki de Amerika bir vatan, savaş bir görev, korkaklık bir utanç vesilesi, alay karargâhında ölüm söz konusu değildi! *Yine de*, diye düşündü Mendel. *Ben babayım ve bir söz söylemeliydim. "Kal Sam!" demem gerekirdi. "Mutluluğun bir parçasını görmek için yıllarca bekledim. Şimdi Jonas askerde, Menuchim'e ne olacağını kim bilir? Senin bir karın, bir çocuğun ve bir dükkânın var. Kal Sam!" Belki de kalırdı.*

Mendel, her zamanki alışkanlığı doğrultusunda pencereye gitti, sırtını odaya döndü. Dümdüz karşıya, Lemmel'lerin birinci kattaki evlerinin kırılmış ve kahverengi kartonla kapatılmış camlarına baktı. Aşağıda Yahudi Selcher'in açık mavi fon üzerine kirli beyaz İbrani harfleriyle yazılı tabelası vardı. Lemmel'lerin oğlu da askere gitmişti. Lemmel ailesi akşamları küçük çocuklar gibi ellerinde defterlerle okula gidip İngilizce öğreniyordu. Muhtemelen doğrusunu yapıyorlardı. Belki de Mendel ve Deborah'nın da okula gitmeleri gerekiyordu. Amerika bir vatandı.

Biraz daha kar yağdı; bunlar yavaş, tembel ve nemli kar taneleriydi. Başlarının üzerinde siyah şemsiyeler açılmış olan Yahudiler bir aşağı, bir yukarı dolaşmaya başlamışlardı. Sayıları giderek fazlalaşıyor, sokağın ortasında yürüyorlardı, son beyaz kar taneleri ayaklarının altında eriyordu, sanki resmî makamlar, kar tamamıyla yok oluncaya kadar yürümelerini emretmiş gibi davranıyorlardı. Mendel penceresinden gökyüzünü göremiyordu. Ancak, karanlık bir gökyüzü olduğunu biliyordu. Karşı binaların tüm pencerelerinde lambaların sarımsı kırmızı yansımasını görüyordu. Gökyüzü karanlıktı, evler de karanlıktı.

Kısa bir süre sonra şurada veya burada pencereler açıldı, komşu kadınların göğüsleri görüldü, kırmızı ve beyaz yatak çarşafalarını pencerelere astılar ve çıplak, sarımsı yastıkları koydular. Bir anda bütün sokak neşeli ve renkli bir hâle bürünmüştü.

Komşu kadınlar birbirlerine yüksek sesle selam veriyordu. Evlerden tabak tıkırtıları ile çocuk bağırıltıları duyulmaktaydı. Skowronek'in dükkânındaki gramofondan sokağa marş sesleri gelmeseydi barış zamanı olduğu düşünülebilirdi. *Pazar günü ne zaman?* diye düşündü Mendel. Eskiden bir cumartesinden diğerine yaşırdı; şimdi ise bir pazardan diğerine yaşamaktaydı. Pazar günü Mirjam, Vega ve torunu misafirlğe geliyordu. Sam'den mektup getiriyorlar veya en azından genel olarak yeniliklerden söz ediyorlardı. Her şeyi biliyorlar, bütün gazeteleri okuyorlardı. Birlikte dükkânı işletiyorlardı. İşler hep iyi idi, para biriktiriyor ve Sam'in geri dönüşünü bekliyorlardı.

Mirjam bazen birinci yönetici olan Bay Glück'ü getiriyordu. Genç kız, Glück ile dansa, yüzmeye gidiyordu. *Yeni bir Kazak*, diye düşündü Mendel. Ancak, hiçbir şey söylemedi.

Bay Glück "Ne yazık ki ben savaşa gidemiyorum!" diye iç geçirdi. "Ölmüş olan babamdan bana kalan tek miras bir kalp kapakçığı hastalığı. Mendel, Glück'ün pembe yanaklarına, küçük kahverengi gözlerine ve moda olmamasına rağmen bıraktığı ve sürekli olarak oynadığı seyrek bıyıklarına baktı. Mirjam ve Vega arasında oturuyordu. Mendel bir keresinde konuşmanın ortasında ayağa kalktığında Bay Glück'ün sağ elini Vega'nın kucığına koyduğunu, diğer eli ile Mirjam'ın bacağının üst kısmını tuttuğunu gördüğüne inandı. Mendel dışarı çıktı, evin önünde bir aşağı bir yukarı yürümeye başladı ve misafirlerin gitmesini bekledi. Eve döndüğünde Deborah "Sen bir Rus Yahudi'si gibi davranıyorsun. dedi.

Mendel "Ben bir Rus Yahudi'siyim" diye yanıtladı.

Günün birinde, aylardan şubat ayı idi, hafta içinde bir gün Mendel ve Deborah öğle yemeği yerken Mirjam içeri girdi.

"İyi günler anne!" ve "İyi günler baba!" dedi. Sonra olduğu yerde, ayakta durdu. Deborah, elinden kaşığı bıraktı ve tabağı önünden itti. Mendel her iki kadına baktı. Alışılmışın dışında bir şey olduğunu biliyordu. Mirjam hiç hafta içinde bir gün, aslında dükkânda olması gereken bir saatte gelmemişti. Mendel'in kalbi yüksek sesli bir şekilde çarpıyordu. Yine de sakindi. Bu sahneyi

anımsadığını sanıyordu. Bir kez daha yaşanmıştı. O zaman Mirjam siyah yağmurluğu ile duruyor ve konuşmuyordu. Deborah oturuyordu, tabağı kendinden çok uzağa itmişti; tabak neredeyse masanın ortasında duruyor, dışarıda yumuşak, tembel ve taneli bir kar yağıyordu. Lambanın sarımsı ışığı, kokusu gibi yağlıydı. Lamba, güçsüz ve solgun ancak, açık gri rengi ile tüm odayı doldurmayı başaran karanlık güne karşı mücadele ediyordu. Mendel bu ışığı da tam olarak anımsıyordu. Bu sahneyi rüyasında görmüştü. Bundan sonra ne geleceğini hissediyordu. Mendel her şeyi, sanki çoktan olup bitmiş gibi biliyordu, sanki acı yıllar önce bir kedere dönüşmüştü. Sakindi.

Birkaç saniyelik bir sessizlik oldu. Mirjam konuşmuyordu, babası veya annesinin soracağı bir soru ile bildirmek zorunda olduğu haberden kurtulmayı ümit ediyor gibiydi. Kızları ayakta duruyor ve susuyordu. Her üçü de kıpırdamıyordu. Mendel ayağa kalktı ve "Başımıza bir felaket geldi!"

Mirjam: "Mac geri geldi. Sam'in saatini ve son selamlarını getirdi."

Deborah sanki hiçbir şey olmamış gibi koltukta oturuyordu. Gözleri, koyu renk iki cam gibi kuru ve boştu. Pencerenin karşısında oturuyordu ve sanki kar tanelerini sayar gibi bir hâli vardı.

Sessizlik hüküm sürmekteydi ve saatin tik takları duyulmaktaydı. Aniden Deborah çok yavaş bir şekilde, parmaklarıyla saçlarını yolmaya başladı. Solgun ve herhangi bir hareketi olmayan, alçıdan yapılmış gibi duran yüzüyle, saç tutamlarını birer birer çekmekteydi. Sonra dışarıda yağın kar taneleri ile aynı hızda ardı ardına bir tutam saç koparmaya başladı. Saçın ortasında iki üç beyaz adacık görünmeye başladı. Bunlar, çıplak kafa derisinin gümüş para büyüklüğünde olan lekeleri ve birkaç damla kandı. Kimse kıılmıyordu. Saat tıkır tıkır çalışıyor, kar yağıyor ve Deborah yavaşça saçlarını yoluyordu.

Mirjam dizlerinin üzerine çöktü, başını Deborah'nın kucağına gömdü ve hiç hareket etmedi. Deborah'nın yüzünde en ufak bir değişiklik olmuyordu. İki eliyle saçlarını yolmaktaydı. Elleri; etli, solgun, saçlarla beslenen, beş ayaklı hayvanlar gibiydi.

Mendel, ellerini koltuğun arkasına koymuş bir şekilde ayakta duruyordu.

Deborah şarkı söylemeye başladı. Kalın, erkek sesine benzer bir sesle söylüyordu, sanki odada görünmez bir erkek şarkıcı varmış gibiydi. Yabancı ses, sözleri olmayan eski bir Yahudi şarkısını söylüyordu, bu, ölü çocuklar için bestelenmiş bir ninniydi.

Mirjam ayağa kalktı, şapkasını düzeltti, kapıya gitti ve Mac'i içeri soktu. Üniformalı hâli, sivil hâlinden daha da uzun boylu görünüyordu. Tabak taşır gibi tuttuğu her iki elinde Sam'in saati, cüzdanı ve portföyü bulunmaktaydı.

Mac bunları yavaşça masanın üzerine, doğrudan Deborah'nın önüne bıraktı. Bir süre saçlarını yoluşunu izledi, daha sonra Mendel'e doğru gitti, kocaman ellerini onun omuzlarına koydu ve sessizce ağladı. Gözyaşları üniformasının üzerine yağmur gibi inmekteydi. Birden sessizleşmişti, Deborah'nın şarkısı bitmişti; saatin tik takları duyuluyordu, akşam aniden dünyanın üzerine çökmüştü. Lamba artık sarı değil, beyaz ışık veriyordu; pencere camlarının arkasındaki dünya siyahtı, kar taneleri görünmüyordu. Bir anda Deborah'nın göğsünden bir haykırış koptu. Biraz önce söylediği melodinin devamı gibi, patlak ve haşın bir tondaydı.

Sonra Deborah koltuktan düştü. Bükülmüş yumuşak bir madde gibi yerde yatıyordu.

Mac kapıyı açtı ve açık bıraktı, oda soğudu.

Mac geri geldi; yanında kısa boylu, becerikli, gri saçlı bir adam olan doktor ona eşlik ediyordu.

Mirjam, babasının karşısında duruyordu.

Mac ve doktor Deborah'yı yatağa taşıdılar.

Doktor, yatağın yanına oturdu ve "Ölmüş. dedi.

Mendel Singer, *Menuchim de yabancılardan yanında, tek başına öldü*, diye düşündü.

Yedi gün boyunca Mendel Singer gardırobun yanındaki bir taburede oturdu ve yas tutulduğunu belirtmek için camına küçücük, beyaz bir keten bezin asıldığı ve gece gündüz her iki mavi lambadan birinin yandığı pencereye baktı. Yedi gün ve gece; başı ve sonu olmayan büyük, siyah, yavaş tekerlekler gibi, yas gibi yuvarlak bir şekilde, arka arkaya yuvarlanıp geçip gitti. Sırayla komşular geldi: Menke'ler, Skokwronek, Rottenberg ve Groschel, Mendel Singer için yedi gün, yumurta ve yuvarlak yiyecekler, yas gibi başı sonu olmayan yuvarlak yemekler getirdiler. Mendel ziyaretçilerle az konuştu. Gelip gittiklerini dahi fark etmedi. Kapısı, gereksiz bir şekilde geri çekilmiş olarak duran sürgüyle gece gündüz açık kaldı. Gelmek isteyen geliyor, gitmek isteyen de gidiyordu. Gelenlerden bazıları bir konu açmaya çalışıyordu. Ancak, Mendel Singer sohbetten kaçınıyordu. Başkaları canlı bir şeyler anlatırken o, ölmüş olan karısı ile konuşuyordu. "Senin durumun iyi Deborah!" diyordu karısına. "Yalnız, arkada bir oğul bırakmaman çok yazık, ölüm duanı ben yapmak zorundayım, ben de yakında öleceğim ve arkamızdan kimse ağlamayacak. İki küçük toz tanesi gibi rüzgârda savrulacağız. İki küçük parlaklık gibi yok olacağız. Ben çocuk yaptım, senin kucağın bunları doğurdu, ölüm onları aldı. Yaşantın yokluk içinde ve anlamsız geçti. Gençlik yıllarında etinden yararlandım, yaşlılıkta ise seni hor gördüm. Belki günahımız buydu. Sevginin sıcaklığı

içimizde olmadığı, aksine alışkanlığın soğukluğu olduğu için... Çevremizdeki her şey öldü, kurudu ve çürüdü. Senin durumun iyi Deborah. Tanrı sana acıdı. Sen bir ölüsün ve gömülüsün. Tanrı bana acıymıyor. Zira ben bir ölüyüm ancak yaşıyorum. Tanrı, ne yaptığını iyi bilir. Eğer yapabilirsen beni canlıların kitâ-bından silmesi için dua et.

Bak Deborah, komşular beni teselli etmek için geliyorlar. Kalabalık olmalarına ve beni teselli etmek için kafalarını yormalarına rağmen, beni bu durumda teselli edecek herhangi bir şey bulamıyorlar. Hâlâ kalbim çarpıyor, hâlâ gözlerim görüyor, hâlâ uzuvlarım hareket ediyor, hâlâ ayaklarım yürüyor. Yemek yiyor, içiyor, dua ediyor ve nefes alıyorum. Ama kanım donuyor, ellerim soluyor, kalbim boş. Ben artık Mendel Singer değilim, Mendel Singer'dan arta kalanım. Amerika bizi öldürdü. Amerika bir vatan, ancak öldüren bir vatan. Bizde gündüz, burada gece. Burada yaşam olan, bizde ölüm. Bizim yanımızda ismi Sche-marjah olan oğlumuzun burada adı Sam'di. Deborah, seni Amerika'da gömdük; ben, Mendel Singer'yı da Amerika'da gömecekler."

Mendel'in yastan kalktığı sekizinci günün sabahında gelini Vega, Bay Glück'ün eşliğinde geldi. Glück, "Bay Singer..." dedi. "Aşağıda araba duruyor, derhâl bizimle gelmelisiniz, Mirjam'a bir şey oldu. Mendel kayıtsız bir şekilde, sanki odasındaki duvar kağıtlarını değiştirmek zorunda olduklarını söylemişler gibi "İyi. dedi. "İyi, bana paltomu verin."

Mendel güçsüz kollarla paltoyu giydi ve merdivenlerden indi. Bay Glück onu zorla arabaya soktu. Arabada gidiyorlar ve tek kelime konuşmuyorlardı. Mendel, Mirjam'a ne olduğunu sormuyordu. Sakin bir şekilde *Muhtemelen o da öldü*, diye düşündü. Mac, kıskançlık nedeniyle onu öldürdü.

Ölmüş oğlunun evine adını ilk kez attı. Onu bir odaya soktular. Odada, Mirjam, geniş beyaz bir yataкта yatıyordu. Saçları, beyaz yastığın üzerinde dağınık bir şekilde mavi siyah parlıyordu. Yüzü kıpkırmızı olmuş yanıyordu ve siyah gözlerinin çevresinde geniş kırmızı halkalar oluşmuştu; Mirjam'ın gözlerinin çevresi

yanık halkalarla çevriliydi. Bir hemşire yanında oturuyor, Mac ise bir köşede, kocaman ve hareket etmeden bir mobilya gibi duruyordu.

“İşte, Mendel Singer!” diye bağırdı Mirjam. Bir elini babasına doğru uzattı ve gülmeye başladı. Gülmesi birkaç dakika devam etti. Mirjam’ın gülüşü, tren istasyonlarındaki tiz, aralıksız sinyaller ve sanki binlerce piriç çan tokmağı ile binlerce ince kristal bardağa vurulmuş gibi bir sestti. Gülmesi aniden durdu. Bir saniye kadar sessizlik oldu. Sonra Mirjam hıçkırarak ağlamaya başladı. Üstündeki örtüyü itti; çıplak bacakları ile tepiniyor, ayakları yumuşak yatağa giderek daha hızlı olarak vuruyor, yumruk yapmış ellerini havada aynı ritimle sallıyordu. Hemşire, Mirjam’ı büyük bir güç sarf ederek tuttu. Mirjam sakinleşti.

“İyi günler Mendel Singer!” dedi Mirjam. “Sen, benim babam-sın; ben, sana anlatabilirim. Orada duran Mac’i seviyorum, ancak ben, onu aldattım. Bay Glück ile yattım, evet Bay Glück’le. Glück¹³ benim mutluluğum; Mac de benim Mac’im. Mendel Singer da hoşuma gidiyor, eğer istersen...” O anda hemşire elini Mirjam’ın ağzına kapattı ve o da sustu. Mendel Singer hâlâ kapıda duruyordu ve Mac de köşedeydi. Her iki adam sürekli olarak birbirine bakıyordu. Kelimeler ile anlaşılamadıkları için, bakışlarla anlaşıyorlardı. Mendel’in bakışları Mac’e, “O çıldırmış!” diyordu. “Erkekler olmaksızın yaşayamıyor! O deli!”

Vega odaya girdi ve şöyle söyledi: “Doktor çağırdık, her an gelebilir. Dünden beri Mirjam abuk sabuk konuşuyor. Mac ile gezmeye gitti, döndüğünden beri garip davranıyor. Doktor her an gelebilir.”

Doktor geldi. Kendisi Alman’dı ve Mendel ile anlaşabiliyordu. Doktor, “Onu bir tımarhaneye götürmeliyiz. dedi. “Kızınız ne yazık ki bir tımarhaneye gitmek zorunda. Bir dakika bekleyin, onu uyuşturacağım.

Mac hâlâ odada duruyordu. “Sıkıca tutar mısınız?” diye sordu doktor. Mac kocaman elleriyle Mirjam’ı tuttu. Doktor baldırına bir

13) Glück (Almanca): Şans, mutluluk anlamında. (ç.n.)

iğne batırdı. “Birazdan sakinleşecek!” dedi.

Ambulans geldi, bir sedye ile iki taşıyıcı odaya girdi. Mirjam uyuyordu. Genç kızı sedyeye bağladılar. Mendel, Mac ve Vega ambulansı arabayla takip etti.

Yolda Mendel, karısına, “Bunları yaşamak zorunda kalmadın.” diye söylendi. “Bunları yaşıyorum ama biliyordum. Mirjam’ı Kazak ile birlikte tarlada gördüğüm akşamdan beri biliyordum. Şeytan bu kızın içine girmiş. Bizim için dua et Deborah, şeytanın onu tekrar terk etmesi için.”

Şimdi Mendel hastanenin bekleme odasında, çevresinde diğer bekleyenlerle birlikte, üzerlerinde yaz çiçeklerinin yer aldığı vazoların olduğu küçük, yuvarlak masalar ve çeşitli mecmualar bulunan yerde oturmaktaydı. Ama oturanlardan hiçbiri çiçekleri koklamıyor, mecmualara bakmıyordu. Mendel önce burada oturan insanların hepsinin deli olduğunu, kendisinin de diğerleri gibi olduğunu düşündü. Daha sonra bu bekleme odasını beyaz badanalı koridordan ayıran cam kapıdan, dışarıda mavi çizgili önlükler içindeki insanların çiftler çiftler götürüldüğünü gördü. Önce kadınları, sonra erkekleri götürüyorlar, bazen hastalardan bazıları vahşi, buruşturduğu kötü yüzü ile bekleme salonunun camından içeri bakıyordu. Bekleyenlerin hepsi ürperiyor, yalnızca Mendel sakin kalıyordu. Evet, bekleyenlerin ve kendisinin de neden mavi çizgili önlük giymediklerine şaşıyordu. Geniş deri bir koltukta oturuyor, kenarları ipek biyeli siyah şapkası dizinin üzerine takılmış bir vaziyette duruyor, değerli arkadaşı şemsiyesi ise koltuğun yanında dayalı bir şekilde duruyordu. Mendel bir cam kapıya bir dergilere bir kapının önünden geçen -yılanmak üzere götürülen- delilere ve bir de vazolardaki altın renkli çiçeklere bakıyordu. Bunlar çuha çiçekleriydi, Mendel bunları ülkesindeki yeşil çayırlarda sık gördüğünü anımsadı. Bunlar ülkesinin çiçekleriydi. Bunları mutlulukla düşünüyordu. Bu çayırlar ve bu çiçekler ülkesinde bulunmaktaydı! Barış, gençlik ve alışılmış sefalet orada yerleşikti. Yazın orada gökyüzü masmaviydi, güneş sıcak, tahıllar sarıydı, sineklerin yeşilimtrak bir parlaklığı vardı ve çok yukarılarda serçeler durmadan şarkılar söylüyordu. Mendel Singer çuha çiçeklerini görünce Deborah’nın öldüğünü, Sam’in

şehit olduğunu, Mirjam'ın çıldırdığını ve Jonas'ın kaybolduğunu unuttu. Sanki vatanını daha yeni kaybetmiş ve ölülerin en değerlisi, tüm ölülerin en uzakta olanını, ölenlerden kendisine en yakın olan Menuchim'i yeni yitirmiş gibiydi. *Orada kalmış olsaydık, diye düşündü Mendel. Bunların hiçbiri olmazdı! Jonas haklıydı, çocukları en aptal Jonas! Atları seviyordu; içkiyi, kızları seviyordu, şimdi de kayboldu! Jonas seni bir daha asla görmeyeceğim, sana Kazak olmakta haklı olduğunu söyleyemeyeceğim. Sameschkin "Niye sürekli olarak dünyada dolaşıp duruyorsunuz?" demişti. "Sizi şeytan gönderiyor!" Sameschkin köylüydü, akıllı bir köylü. Mendel gelmek istemedi. Deborah, Mirjam ve Schemarjah dünyada dolaşmak istediler. Ülkelerinde kalmalıydı; atları sevmeli, içki içmeli, çayırlarda uyumalı, Mirjam'ın Kazaklarla gitmesine izin vermeli ve Menuchim'i sevmeliydi.*

Bu şekilde düşündüğüm için çıldırmış olmalıyım, diye düşünmeye devam etti Mendel. Yaşlı bir Yahudi bu tür şeyler düşünür mü? Tanrı düşüncelerimi karıştırdı, şeytan nasıl kızım Mirjam'ın içinden konuşuyorsa benim de içimden düşünüyor.

Doktor geldi, Mendel'i bir köşeye çekti ve yavaşça: "Kendinizi toparlayın, kızınız çok hasta. Bu tür durumlara şimdi sık rastlanıyor. Savaş, anlıyor musunuz? Dünyadaki felaket, kötü zamanlar... Tıp henüz hastalığın nasıl iyileştirileceğini bilmiyor. Duyduğum kadarıyla oğullarınızdan biri sara hastası -affedersiniz- bu, ailede var. Biz doktorlar buna *degeneratif psikoz* diyoruz. Böyle bir şey olabilir. Bu bir hastalık olarak ortaya çıkabilir, biz doktorlar buna *demans* da deriz, erken demans, isimler bile daha oturmuş değil. Bu bizim iyileştiremediğimiz ender durumlardan biri. Siz, dindar bir adamsınız, değil mi Bay Singer? Tanrı yardım edebilir. Tanrı'ya bol bol dua edin. Kızınızı bir kez daha görmek ister misiniz? Benimle gelin!"

Bir anahtar destesi şingırdadı, bir kapı sert bir sesle kapandı ve Mendel uzun bir koridor boyunca; dikey konan tabutlara benzeyen, üzerlerinde siyah numaraların bulunduğu beyaz kapıların önünden geçti. Bir kez daha gardiyan kadının elindeki anahtar destesi şingırdadı, tabutlardan bir açıldı; içeride Mirjam uyuyor,

Mac ve Vega yanında duruyordu.

Doktor: “Şimdi gitmeliyiz.” dedi.

Mendel: “Beni doğrudan eve, sokağıma götürün.” diye emretti.

Sesi o kadar sert çıkmıştı ki herkes korktu. Görüntüsünde herhangi bir değişiklik yoktu. Yine de başka bir Mendel'di. Zuchnow'taki ve Amerika'da bulunduğu tüm süre içinde giyindiği gibi giyinmişti. Yüksek çizmeler, dörtte üç uzunluktaki kaftan, ipek bordürlü siyah şapka. Onu bu kadar değiştiren neydi? Neden herkes onu daha yapılı ve daha uzun boylu algılıyordu? Neden yüzünde bu kadar beyaz ve korkunç bir parlaklık vardı? Neredeyse uzun boylu Mac'ten de daha uzundu. Doktor, *Majesteleri acı, yaşlı Yahudi'nin içine girdi*, diye düşündü.

Mendel arabada “Bir defasında Sam, bana, Amerika'daki ilaçların, dünyadakilerin en iyisi olduğunu söylemişti. Şimdi ilaçlar yardımcı olamıyor. ‘Tanrı yardım edebilir!’ diyor doktor. Söyle Vega, sen, Tanrı'nın Mendel Singer'ya yardım ettiğini hiç gördün mü? Tanrı yardım edebilir!”

Vega hıçkırarak “Şimdi sen bizimle oturacaksın. dedi. “Sizlerle oturmayacağım, çocuğum.” diye yanıtladı Mendel. “Sen evlenmelisin, sen kocasız, çocuğun da babasız kalmamalı. Ben yaşlı bir Yahudi'yim Vega, yakında öleceğim. Dinle Vega! Mac, Schemarjah'ın arkadaşıydı, Mirjam'ı sevdi. Biliyorum o Yahudi değil, ancak sen onunla evlenmelisin, Bay Glück ile değil! Duyuyor musun Vega? Bu şekilde konuşmam seni şaşırtıyor mu Vega? Şaşıрма, ben deli değilim. Ben yaşlandım, birkaç dünyanın yıkıldığını gördüm, sonunda akılandım. Yaşadığım tüm yıllar boyunca aptal bir öğretmendim. Şimdi ne söylediğimi biliyorum.

Eve geldiler, Mendel'i indirdiler, odasına götürdüler, Mac ve Vega bir süre daha ne yapacaklarını bilemeden kaldılar.

Mendel gardırobun yanındaki tabureye oturdu ve Vega'ya: “Ne dediğimi unutma. Şimdi gidin çocuklarım. dedi. Onlar, Mendel'i yalnız bıraktılar. Mendel pencereye gitti ve arkalarından

arabaya binişlerine baktı. Çok zor bir işe başlayan veya çok mutlu bir şey için adım atmış olan çocukların ardından onları kutsamak gerektiği gibi, bu gençleri de kutsaması gerektiğine inandı. *Onları bir daha asla görmeyeceğim ve kutsamayacağım*, diye düşündü. *Benimle tanışmaları bir dezavantaj, benim kutsamam bir uğursuzluk getirebilir*. Kendisini, yaşadığı sürece hissetmediği kadar hafif hissetti. Tüm ilişkilerinden kurtulmuştu. Yıllardan beri yalnız olduğunu anımsadı. Karısı ve kendisi arasındaki cinsel çekicilik bittiğinden beri yalnızdı. Mendel yalnızdı, yalnız. Karısı ve çocukları çevresindeydi ve acısını taşımasını önlemişlerdi. İyileştirmeyen, gereksiz yara bantları gibi yaralarının üzerinde duruyorlar ve onları yalnızca kapatıyorlardı. Sonunda, şimdi zaferle acısının tadını çıkarıyordu. Koparılacak tek bir ilişki kalmıştı. İşe koyuldu.

Mutfağa gitti, gazete kâğıdı ve çıralı çöp ile açık ocak üzerinde ateş yaktı. Ateş yeterince yükselip büyüyünce Mendel sağlam adımlarla dolaba gitti ve içinde dua kayışının, dua paltosunun ve dua kitaplarının bulunduğu kırmızı kadifeden yapılmış torbayı aldı. Bunların nasıl yanacaklarını hayal etti. Alevler sarımsı tondaki saf koyun yününden yapılmış olan paltoyu kavrayacak ve sivri, mavimsi, iştahlı dilleriyle yok edeceklerdi. Gümüş ipliklerden işlenmiş parlak kenarı, küçük kırmızı kor hâlinde spirallere dönüşerek yavaşça kömürleşecekti. Ateş, kitapların sayfalarını yavaşça rulo hâline getirecek, gümüş grisi küle dönüştürecek ve saniyede, siyah harfleri kanlı bir şekilde boyayacaktı. Kitap ciltlerinin deri kenarları kıvrılacak, Mendel'in sıcak ölümüne söylediği sözleri kitapların duyması için garip kulaklar gibi duracaklardı. Onların arkasından korkunç bir şarkı söylüyordu. "Bitti, bitti, Mendel Singer bitti!" diye bağırıyor ve çizmeleriyle, yerdeki tah-taların gümbürdediği ve duvardaki tencerelerin takırdamaya başladığı, buna uygun bir ritim tutuyordu. "Onun oğlu yok, onun kızı yok, onun kadını yok, onun vatani yok, onun parası yok. Tanrı: 'Ben, Mendel'i cezalandırdım. dedi; Tanrı ne için cezalandırır? Neden Kasap Lemmel'yi değil? Neden Skowronnek'i değil? Neden Tanrı Menkes'i cezalandırmıyor? Yalnızca Mendel'i cezalandırıyor! Mendel ölümü, deliliği, açlığı tattı Tanrı'nın tüm armağanlarını tattı. Bitti! Bitti! Mendel Singer bitti!"

Mendel açık ateşin karşısında bu şekilde duruyor, bağılıyor ve ayaklarıyla tepiniyordu. Kırmızı kadifeden yapılmış torbacığı kucağında tutuyor ancak ateşe atmıyordu. Birkaç kez yukarı kaldırdı ancak kolları tekrar aşağıya indi. Kalbi Tanrı'ya karşı kızgındı, ancak kol kaslarında hâlâ Tanrı korkusu vardı. Elli yıl boyunca her gün bu eller, dua paltosunu açmış ve katlamıştı; dua rulosunu açmış başına dolamış ve sol elinde dua kitabını açmış, sayfa sayfa çevirmiş ve tekrar kapatmıştı. Şimdi elleri, Mendel'in kızgınlığına itaat etmeyi reddediyorlardı. Yalnızca çok fazla dua etmiş olan ağzı itiraz etmiyordu. Tanrı'yı hürmet etmek için zıplayan ayakları, Mendel'in hiddet şarkısına eşlik ederek aynı ritimde yerlere vurmaktaydı.

Mendel'in komşuları, onun bağırdığını ve tepindiğini duydukları, kapısının aralıklarından merdivenlere gri mavi bir duman çıktığını gördükleri için, Singer'nın kapısını çaldılar ve kapıyı açmasını söylediler. Ancak Mendel onları duymadı. Gözlerini ateşin dumanı doldurdu ve kulaklarında büyük acısının gürültüsü vardı. Komşular tam polis çağırmaya hazırlanırken içlerinden biri "Skowronnek'te oturan arkadaşlarını çağıralım! Belki onlar zavallının aklını başına getirirler." dedi.

Dostları geldiğinde, Mendel gerçekten sakinleşti. Sürgüyü çekti ve onları eve aldı. Mendel'in evine girerken nasıl her zaman sırayla giriyorlarsa bu sefer de Menkes, Skowronnek, Rottenberg ve Groschel içeri girdiler. Mendel'i zorla yatağa oturtular, kendileri de onun yanına, karşısına oturdular. Menkes "Sana ne oldu Mendel? Neden ateş yakıyorsun, neden evi ateşte vermek istiyorsun?"

"Ben bir evden, bir insandan fazlasını yakmak istiyorum. Aslında neyi yakmak istediğimi söylesem şaşarsınız ve 'Mendel kızı gibi çıldırmış.' dersiniz. Ancak size kesin olarak söylüyorum: ben deli değilim. Ben deliydim. Altmış yıl boyunca deliydim, bugün deli değilim."

"O zaman neyi yakmak istediğini bize söyle!"

"Ben, Tanrı'yı yakmak istiyorum!"

Dört dinleyicinin hepsinden aynı anda bir çığlık yükseldi. Mendel'de her zaman olduğu gibi bu şahıslarda da dindarlık ve Tanrı korkusu vardı. Dördü de uzun bir süreden beri Amerika'da yaşıyor, Şabat'ta çalışıyorlardı. Akılları fikirleri para olmuştu ve dünyanın tozu, kiri eski inançlarının üzerinde sıkı, yüksek ve gri bir şekilde yer almaktaydı. Birçok geleneği unutmuşlar, bazı dinî yasalara karşı gelmişler, akılları ve uzuvları ile günah işlemişlerdi. Ancak, Tanrı hâlâ kalplerinde ikamet etmekteydi. Ve Mendel, Tanrı'ya isyan edince, sanki keskin parmakları ile çıplak yüreklerine saldırmış gibi hissetmişlerdi.

Uzun bir sessizlikten sonra Skowronnek, "İsyan etme Mendel..." dedi. "Tanrı'nın verdiği azapların gizli bir anlamı olduğunu, sen benden daha iyi bilirsin, zira sen, benden daha fazla öğrendin. Neden cezalandırıldığımızı biz bilemeyiz."

"Ama ben biliyorum Skowronnek." diye yanıtladı Mendel. "Tanrı acımasız ve biz, ona boyun eğdikçe bize daha sert davranıyor. Güçlülerden, çok daha güçlü; küçük parmağının tırnağı ile onları yok edebilir, ancak yapmıyor. Yalnızca güçsüzleri yok etmekten zevk alıyor. Bir insanın zafiyeti onun gücünü tahrik ediyor ve boyun eğmesi ise hiddetini uyandırıyor. Tanrı kocaman, acımasız bir Kazak polis müdürü! Tanrı, yasalarına uyduğunda 'Bunu kendi avantajın için yaptın. diyor ve tek bir yasasına uymadığında seni yüzlerce ceza ile takip ediyor. Eğer ona rüşvet vermeye kalkarsan seni yargılar; konuşmaya çalışırsan rüşvet bekler. Tüm Rusya'da daha kötü bir Kazak polis müdürü yoktur!"

Rottenberg, "Anımsa Mendel... diye başladı. "Eyüp'ü anımsa. Onunda başına da senin gibi şeyler geldi. Başında küllerle çıplak yerde oturuyordu, yaraları o kadar acıyordu ki bir hayvan gibi yerde yuvarlanıyordu. O da Tanrı'ya isyan ediyordu. Ve bu yalnızca bir sınavdı. Mendel, yukarıda neler olup bittiğini biliyor muyuz? Belki de kötü insan, Tanrı karşısına çıktığında o zaman olduğu gibi; 'Düzgün bir insanı baştan çıkarmalı.' diyor. Ve Tanrı da 'Kulum Mendel'i dene. diyordu."

O sırada Groschel lafa karıştı: "Ve sen de yargının haksız oldu-

ğunu görüyorsun. Eyüp, Tanrı onu sınamaya başladığında zayıf değil güçlüydü. Sen de zayıf değil güçlüydün Mendel. Oğlunun büyük bir dükkânı vardı ve her geçen yıl daha da zenginleşiyordu. Oğlun Menuchim ise neredeyse iyileşiyor ve az daha Amerika'ya geliyordu. Sen sağlıklıydın, karın sağlıklıydı, kızın güzeldi ve nerdeyse sen, ona evlenecek birini bulacaktın!"

"Neden kalbimi parçalıyorsun, Groschel?" diye yanıt verdi Mendel. "Şu anda hiçbir şey eskisi gibi olmadığı hâlde neden bana bunları sayıyorsun? Kalbimdeki yaralar kapanmadan neden onları tekrar deşiyorsun?"

Geri kalan üç kişi aynı anda, tek bir ağızdan çıkar gibi, "Mendel haklı." dediler.

Ve Rottenberg konuşmaya başladı: "Biliyorum Mendel, yüreğin paramparça. Seninle her şeyi konuştuğumuz ve kardeşinmiş gibi acılarını paylaştığımız için, senden Menuchim'i düşünmeni rica etsem, bize darılır mısın? Belki de sevgili Mendel, Menuchim'i bırakarak Tanrı'nın planlarını bozmaya çalıştın? Size hasta bir oğlan verilmişti ve siz, ona, sanki kötü bir çocukmuş gibi davrandınız." Sessizlik çöktü. Mendel uzun süre hiçbir şey söylemedi. Tekrar konuşmaya başladığında sanki Rottenberg'in sözlerini hiç duymamış gibi; Groschel'ye döndü ve:

"Ve sen, Eyüp örneği ile ne demek istiyorsun? Şimdiye kadar gözlerinizle bir mucize gördünüz mü? Eyüp hikâyesinin sonunda anlatılan mucizeler gibi bir mucizeden bahsetmekteyim. Oğlum Schemarjah Fransa'daki toplu mezardan kalkacak mı? Oğlum Jonas canlı olarak geri dönecek mi? Kızım Mirjam, aniden iyileşmiş olarak tımarhaneden eve dönecek mi? Ve döndüğünde bir koca bulup hiçbir zaman çıldırmamış gibi sakın bir hayat sürecektir mi? Karım Deborah mezardan kalkacak mı? Henüz toprağı kuru madı. Oğlum Menuchim, eğer hâlâ hayattaysa savaşın ortasında, Rusya'dan buraya gelecek mi? Bu doğru değil." dedi ve bu noktada Rottenberg'e döndü: "Menuchim'i kötü niyetle bıraktığım ve böylece cezalandırıldığım doğru değil. Başka nedenlerden dolayı buraya geldik. Kızım yüzünden geldik, çünkü o Kazaklar ile dolaşmaya başlamıştı. Oradan ayrılmaya mecbur-

duk. Ve Menuchim neden hastaydı? Hastalığı, Tanrı'nın bana kızgın olduğunun bir belirtisiydi ve hak etmediğim ilk darbeydi."

İçlerindeki en düşünceli olan kişi Menkes; "Tanrı her şeyi yapmaya muktedir olmasına rağmen, büyük mucizeler yaratmaktan kaçınıyor, zira dünya bu tür mucizeleri hak etmiyor ve Tanrı sende bir istisna yapmak istemesine rağmen, diğer insanların günahları bunu engelledi. Zira, insanlar dürüst bir insanda mucizeler yaratılabileceğini görmeye layık değil, bu nedenle Lut ayrılmak zorunda kaldı ve Sodom ile Gomore battı; Lut'taki¹⁴ mucizeyi göremediler. Bugün ise dünyanın her yerinde insanlar yaşıyor. Buradan ayrılсан bile gazeteler sana ne olacağını yazmakta. Yani Tanrı bugünlerde yalnızca kısıtlı miktarda mucizeler yaratıyor. Ancak onlar da yeterli, Tanrı'ya şükürler olsun! Karın Deborah, oğlun Schemarjah yeniden canlanamaz. Ancak muhtemelen oğlun Menuchim yaşıyor ve sen de savaştan sonra onu görebilirsin. Oğlun Jonas da belki savaşta esir düşmüştür, savaş bitince onu da görebilirsin. Kızın iyileşebilir, kafa karışıklığı geçebilir, öncekinden daha da güzel olabilir ve evlenip sana torunlar verebilir. Ve zaten bir torunun var; Schemarjah'nın çocuğu. Şimdiye kadar tüm çocukların için oluşturduğun bu sevgiyi al ve bu toruna ver! Bu şekilde teselli bulacaksın."

Mendel, "Benim ve torunum arasındaki bağ koptu, zira benim oğlum ve torunumun babası Schemarjah öldü. Gelinim Vega bir başka adamla evlenecek, torunumun yeni bir babası olacak; benim oğlum olmayan biri. Oğlumun evi, benim evim değil. Benim orada işim olmaz. Benim oradaki varlığım mutsuzluk getirir ve benim sevgim, düz arazide tek başına duran bir ağacın yıldırımını çektiği gibi laneti çeker. Mirjam ile ilgili olarak ise doktor, bana, ilaçların onu iyileştiremeyeceğini söyledi. Jonas muhtemelen öldü ve her ne kadar iyileşti denilse bile Menuchim hastaydı. Rusya'nın ortasında, bu kadar tehlikeli bir savaşta mahvolmuştur. Hayır, dostlarım! Ben yalnızım ve yalnız kalmak istiyorum. Bütün bu yaşadığım yıllar boyunca Tanrı'yı sevdim, ancak o benden nefret etti. Bütün bu yıllar boyunca ondan korktum

14) Lut Peygamber: İbrahim Peygamber'in yeğeni ve ona inanan ilk kişidir. (ç.n.)

fakat artık bana bir şey yapamaz. Okluğundaki tüm oklar bana isabet etti. Tanrı artık yalnızca canımı alabilir. Ancak bu konuda da acımasız. Ben yaşayacağım, yaşayacağım, yaşayacağım!”

Groschel, “Tanrı’nın gücü bu dünyada olduğu gibi diğer dünyada da geçerli. Mendel, ölürsen başına neler gelir kim bilir!”

O zaman Mendel büyük bir gürültüyle güldü ve “Ben cehennemden korkmuyorum; benim cildim zaten yandı, benim uzuvlarım zaten felç oldu ve kötü ruhlar da benim arkadaşım oldular. Cehennemin bütün acılarını ben zaten çektim. Şeytan, Tanrı’dan daha insafli. Çok güçlü olmadığı için, çok zalim olamaz. Dostlarım, ben korkmuyorum!”

Bütün dostları bir anda sustular. Ancak, Mendel’i yalnız bırakmak istemediklerinden konuşmadan oturmaya devam ettiler. İçlerinde en genci olan Groschel, kendi karısına ve diğerlerinin eşlerine, erkeklerin bu akşam eve gelmeyeceklerini bildirmeye gitti. Ayrıca, akşam duasını edebilmeleri için on kişi olmaları gerektiğinden Mendel Singer’nın evine beş Yahudi daha getirdi. Dua etmeye başladılar. Ancak Mendel Singer onlara katılmıyordu. Yatağın üzerinde oturuyor ve kıpırdamıyordu. Ölüler için edilen duaya da katılmadı. Menkes onun adına dua etti. Yabancı beş erkek evden ayrıldı. Ancak, Mendel’in arkadaşları olan dört adam bütün gece boyunca kaldılar. Mavi lambalardan biri fitilin sonuna kadar ve son damla yağ kalıncaya kadar yandı. Sessizdi. Biri veya öteki oturduğu yerde uyuyor, horluyor ve kendi gürültüsünden rahatsız olarak uyanıyor ve tekrar uykuya dalıyordu.

Yalnızca Mendel uyumuyordu. Gözleri açık bir şekilde, kapkaranlık gökyüzünün önce biraz aydınlandıktan sonra griden beyaza dönüştüğü pencereye bakıyordu. Saat altıyı çalıyordu. O sırada arkadaşlar arka arkaya uyanmaya başladılar. Kendi aralarında kararlaştırmadan Mendel’i kollarından tutup aşağıya indirdiler. Skowronnek’in arka taraftaki odalarından birine götürerek bir divana yatırdılar.

Mendel burada uykuya daldı.

Bu sabahtan itibaren Mendel Singer, Skowronnek'lerde kaldı. Arkadaşları birkaç parçadan oluşan eşyalarını sattılar. Yalnızca yatak çarşafı ile Mendel'in nerdeyse yakacağı kırmızı kadifenin içindeki eşyaları bıraktılar. Mendel, bu torbaya bir daha dokunmadı. Skowronnek'lerin arka odasında büyük bir çiviye takılı vaziyette gri ve tozlu bir şekilde asılı kaldı. Mendel Singer artık dua etmiyordu. Ancak, dua edenlerin sayısının on olması gerektiği durumlarda sayıyı tutturmak için, ona da gereksinim olmaktaydı. O zaman varlığı nedeniyle para almaktaydı. Bazen, küçük bir para karşılığında isteyene dua şeridini ödünç veriyordu. Sık sık İtalyan mahallesine giderek Tanrı'yı kızdırmak amacıyla domuz eti yediği söylenmekteydi. Aralarında yaşadığı insanlar, gökyüzüyle sürdürdüğü mücadelede Mendel'in tarafını tutmaktaydı. İnançlı olmalarına rağmen Yahudi'ye hak vermek zorundaydılar. Tanrı ona çok sert davranmıştı.

Dünyadaki savaş daha devam etmekteydi. Mendel'in oğlu Sam dışında bölgeden savaşa gidenlerin hepsi hayattaydı. Genç Lemmel subay olmuş ve şans eseri sol elini kaybetmişti. İzne geldi ve bölgenin kahramanı oldu. Tüm Yahudilere Amerika'da oturma izni alma olanağı sağlamıştı. Yeni birliklere son düzenlemeyi yapma safhasında kalmıştı. Genç Lemmel ile yaşlı Singer arasında çok büyük fark olmasına rağmen, bölgedeki Yahudiler

onları bir anlamda benzer olarak görmekteydi. Yahudiler, herkes için geçerli olan şanssızlığın Mendel ve Lemmel arasında bölüşüldüğünü düşünüyorlardı. Mendel, sol elden fazlasını yitirmişti! Lemmel Almanlara karşı savaşıırken Mendel insanüstü şiddete karşı savaşıyordu. Ve yaşlı adamın bilincini tam olarak koruyamadığına inanmalarına rağmen, Yahudiler acıma hislerine hayranlık karıştırmadan ve abuk sabuk konuşmanın aydınlığına saygı duymadan edemiyorlardı. Şüphesiz, Mendel Singer seçilmiş bir kişiydi. Yehova'nın vahşi şiddetinin acınası bir tanığı olarak, günlerini herhangi bir korkunun sarmadığı diğer insanlar arasında yaşamaktaydı. Uzun yıllar boyunca günlerini diğer insanlar gibi yaşamıştı, bazıları tarafından tanınıyor, bazıları ise onu dikkate bile almıyordu. Günün birinde feci bir şekilde tanınmıştı. Onu tanımayan kimse kalmamıştı. Günün büyük bir kısmını sokakta geçirmektedir. Sanki lanetine, acı çekmenin yanı sıra acının göstergesini bir bayraktar gibi taşıyarak göstermekte dâhildi. Kendi acılarının gardiyanı gibi sokağın ortasında bir aşağı bir yukarı dolaşmakta ve herkes tarafından selamlanmaktaydı. Bazıların ona küçük miktarda para bağışında bulunuyor, çoğu onunla konuşuyordu. Verilen sadakalara teşekkür etmiyor, selamlara hemen hemen hiç karşılık vermiyor, soruları ise evet veya hayır ile yanıtlıyordu. Sabah erkenden kalkıyordu. Skowronek'in arka odasında pencere yoktu, o nedenle gün ışığı girmektedir. Mendel sabahı dükkânlar aracılığı ile anlıyordu. Sabahın Mendel Singer'ya ulaşması için uzun bir yol gerekiyordu. Sokaktaki ilk hareketlerin sesleri duyulduğunda, Singer için gün başlamaktaydı. İspirto ocağında çay demliyordu. Çayı, ekmek ve katı pişmiş yumurta ile içiyordu. Duvarda asılı olan ve içerisinde kutsal değerlerin bulunduğu torbaya ürkek ancak kötü bir bakış atıyordu. Koyu mavi gölgenin içinde torba, gölgeden daha koyu bir boyut kazanıyordu. Mendel "Ben dua etmiyorum!" diyordu. Ancak, dua etmemek ona zor geliyordu. Hiddeti ve bu hiddetin yaptırım gücü olmaması, ona acı veriyordu. Mendel Tanrı'ya kızgın olmasına rağmen, Tanrı yine de dünyaya hükmediyordu. Nefret onu, dindarlık gibi ele geçiriyordu.

Mendel güne, kafası bu tür ve benzer düşüncelerle dolu olarak başlıyordu. Eskiden uyanması kolay oluyordu, zira dua etme

konusundaki sevinçli beklenti ve Tanrı ile olan bilinçli yakınlığı ve yenilemenin keyfi onu uyandırıyor. Uykunun huzurlu sıcaklığından çıkarak duanın daha gizemli, daha aziz parlaklığına, güçlü ve yine de gülümseyen Tanrı'nın oturduğu, şaşaalı ve yine de tanıdık olan salonuna girmektedir. Mendel Singer "Günaydın baba!" derdi ve yanıtı duyduğunu zannederdi. Bu bir yanılgıydı. Salon görkemli ve soğuk; Tanrı ise güçlü ve kötüydü. Gök gürültüsü dışında dudaklarından başka söz dökülüyordu.

Mendel Singer dükkânı açıyor; nota kâğıtlarını, şarkı metinlerini, gramofon plaklarını dar vitrine koyuyor ve uzun bir demir çubukla demir kepenkleri kaldırıyor. Daha sonra ağzını su ile doldurarak yerlere püskürtüyor, süpürgeyi eline alıyor ve bir gün öncenin pisliğini süpürerek topluyordu. Küçük bir faraşla kâğıt parçalarını sobaya götürüyor ve onları orada yakıyor. Daha sonra dışarı çıkıyor, birkaç gazete satın alıyor ve bazı komşuların evlerine götürüyordu. Süt getiren genç çocukla ve sabah erkenden çalışan fırıncılarla karşılaşır, onlarla selamlaşır ve tekrar "dükkâna" giriyordu. Biraz sonra Skowronnek'ler geliyorlardı. Onlar Mendel'i şunu veya bunu almaya gönderiyorlardı. Bütün gün: "Mendel koş bir Ringa balığı al.", "Mendel kuru üzüm henüz işleme konmamış!", "Mendel çamaşırları unuttun mu?", "Mendel merdiven kırılmış!", "Mendel fenerin bir camı eksik!", "Şişe açacağı nerede?" Mendel dışarı koşuyor, bir Ringa balığı satın alıyor, üzümleri reçel yapmak üzere işleme koyuyor, çamaşırları getiriyor ve merdiveni tamir edip feneri camcıya götürüyor ve şişe açacağını buluyordu. Sinemalardaki filmler değiştiğinde ya da yeni bir tiyatro eseri sergilendiğinde komşu kadınlar küçük çocuklara nezaret etmesi için Mendel'i çağırıyorlardı. Ve Mendel yabancı çocukların yanında oturuyor, bir zamanlar evde hafif ve şefkatli bir parmakla Menuchim'in sepetini salladığı gibi şimdi de hafif ve şefkatli bir şekilde ayak ucu ile isimlerini dahi bilmediği yabancı bebeklerin beşiklerini sallıyordu. Bunun yanı sıra bir şarkıyı, çok eski bir şarkıyı mırıldanıyordu: "Benden sonra tekrarla Menuchim: Başlangıçta Tanrı gökyüzünü ve yeryüzünü yarattı, benden sonra tekrarla Menuchim!"

Aylardan ağustos ile eylül arasında bir dönemdi ve önemli bayramlar başlamak üzereydi. Bölgedeki Yahudilerin hepsi,

Skowronnek'in dükkânının arka kısmında geçici bir dua yeri oluşturmak istiyordu (Zira sinagoga gitmekten hoşlanmıyorlardı.). Skowronnek "Mendel senin odanda dua edecekler, sen buna ne dersin?" diye sordu. "Dua etsinler!" diye yanıtladı Mendel. Yahudilerin nasıl toplandıklarına, büyük sarı bal mumundan yapılmış mumları nasıl yaktıklarına bakıyordu. Kendisi ise dükkân sahibinin dükkânı kapatmasına, kepenkleri indirmesine ve kapıları kilitlemesine yardım etmekteydi. Üzerlerine beyaz önlükleri geçirdiklerini görüyordu. Bunlar, Tanrı'yı bir kez daha övmek üzere dirilmiş olan cesetlere benziyorlardı. Ayakkabılarını çıkarıp çorapla kalıyorlardı. Diz çöküyor ve ayağa kalkıyorlardı, bal mumundan yapılmış olan sarı mumlar ile parafinden yapılmış beyaz mumlar eğilmekte ve dua paltolarının üzerine, anında donan olan sıcak gözyaşları damlatmaktaydı. Beyazlar içindeki Yahudiler de mumlar gibi eğilmekte ve onların da gözyaşları yerlere damlamaktaydı. Ancak Mendel Singer siyahlar içinde, sessiz, geri planda kendi gündelik kıyafeti ile kapının yakınında durmakta ve kıpırdamamaktaydı. İlahiler sıcak bir rüzgâr gibiydi. Dudakları kapalı ve kalbi de bir taş gibiydi. Kimse ona dikkat etmiyordu. Yahudiler onu görmemeye çalışıyorlardı. Kendi aralarında Mendel bir yabancı olmuştu. Şu veya bu şahıs onu düşünüyor ve onun için dua ediyordu. Mendel Singer ise dimdik kapıda duruyor ve Tanrı'ya kızıyordu. *Hepsi korktuğu için dua ediyor,* diye düşündü Mendel. *Ancak, ben korkmuyorum. Ben korkmuyorum.*

Herkes gittikten sonra Mendel Singer sert divana yattı. Dua edenlerin bedenlerinin sıcaklığı divana sinmişti. Odada kırk mum yanıyordu. Mumları söndürmeye cesaret edemedi, mumlar da onu uyutmuyordu. Böylece bütün gece uyumadan yattı. İtalyan mahallesine gidip domuz eti alıp sessizce yanan mumlar eşliğinde yediğini hayal etti. Mendilinin düğümünü çözdü, bozuk paraları saydı ancak odadan çıkmadı ve bir şey de yemedi. Giyinik olarak uyanık gözlerle divanda uzanıyor ve mırıldanıyordu: "Bitti, bitti, Mendel Singer bitti! Onun oğlu yok, kızı yok, karısı yok, parası yok, evi yok, Tanrı'sı yok! Bitti, bitti, Mendel Singer bitti!" Mumların altın ve mavimtrak alevleri sessizce titriyordu. Sıcak bal mumundan oluşan gözyaşları sert vuruşlarla şamdan-

ların altındaki platformlara, pirinç tabakların içindeki kumlara, şişelerin koyu yeşil camlarının üzerine damlıyordu. Dua edenlerin sıcak nefesleri hâlâ odada yaşıyordu. Geçici olarak konmuş sandalyelerin üzerinde beyaz dua önlükleri duruyor ve duanın devamı için ertesi günü bekliyorlardı. İçerisi bal mumu ve kömürleşmiş mum fitili kokuyordu. Mendel odadan çıktı, dükkânı açtı, açık havaya çıktı. Açık bir sonbahar gecesi idi. Ortalıkta kimsecikler yoktu. Mendel dükkânın önünde bir aşağı bir yukarı yürüyordu. Polisin geniş ve yavaş adımları yankılandı. O zaman Mendel tekrar dükkâna girdi. Hâlâ üniformalı insanlardan kaçınmaktaydı.

Bayram günleri geçmişti. Sonbahar geldi, yağmur şarkısını söylüyordu. Mendel balık alıyor, yerleri süpürüyor, çamaşırları getiriyor, merdiveni tamir ediyor, şişe açacağını buluyor ve sokağın ortasında bir aşağı, bir yukarı yürüyordu. Sadakalar için hemen hemen hiç teşekkür etmiyor, verilen selamları almıyor, soruları da evet veya hayır ile yanıtlıyordu. Öğleden sonraları insanlar siyasetten konuşmak veya gazeteden makaleler okumak üzere toplandığında Mendel divana uzanıp uyuyordu. Diğerlerinin konuşmaları onu uyandırmıyordu. Savaş onu hiç ilgilendirmiyordu. En son çıkan plakları dinlerken uykuya dalıyordu. Ancak, herkes gittikten ve sessizlik çöktükten sonra uyanıyordu. Ondan sonra bir süre yaşlı Skowronnek ile sohbet ediyordu.

Bir keresinde Skowronnek, “Gelinin evleniyor.” dedi.

“Doğru!” diye yanıtladı Mendel.

“Ama Mac ile evleniyor.”

“Bunu, ona ben tavsiye ettim.”

“İşleri iyi gidiyor.”

“Beni ilgilendirmez.”

“Mac bize, sana para vermek istediğini bildirdi!”

“Ben para istemiyorum!”

“İyi geceler, Mendel!”

“İyi geceler, Skowronnek!”

Mendel'in her sabah aldığı gazetelerde korkunç haberler yer almaktaydı. Haberler alevleniyor, Mendel istemeden yankılarını duyuyordu. Rusya'da artık bir çar yönetiminde değildi. İyi, çar olmasa da olurdu. Gazeteler, Jonas ve Menuchim ile ilgili herhangi bir bilgi vermiyordu. Skowronnek'te, savaşın bir aya kadar biteceğine dair iddiaya girilmekteydi. İyi, savaş da sona erebilirdi. Schemarjah geri dönmeyecekti. Tımarhane yönetimi Mirjam'ın durumunun düzelmediğini yazmıştı. Vega mektubu gönderdi, Skowronnek mektubu Mendel'e okudu. Mendel “İyi, Mirjam artık iyileşmeyecek!” dedi.

Mendel'in eski siyah kaftanının omuzları yeşil yeşil parlıyor ve omurganın küçük bir resmi gibi sırtındaki dikiş belirginleşiyordu. Mendel'in bedeni giderek küçülüyordu. Ceketinin uçları giderek uzamakta ve eskisi gibi çizmelerinin konçlarına değil, aksine artık ayak bileği kemiğine uzanmaktaydı. Eskiden yalnızca göğsünü örten sakalı, kaftanın son düğmesine kadar gelmişti. Siyah şapkasının siperliği yumuşamış ve esnemiş, Mendel Singer'nın gözlerinin üzerine gevşek bir şekilde düşmüş, bir paçavradan farksız bir hâl almıştı. Mendel Singer ceplerinde birçok şey taşıyordu: getirmesi istenilen küçük paketler, gazeteler, Skowronnek'te tamir ettiği bozuk şeyler için gerekli değişik aletler, renkli iplerden oluşan bir yumak, paket kâğıdı ve ekmek gibi. Bu ağırlıklar Mendel'in sırtını daha da büküyor ve sağ cebi, sol cebine göre daha ağır olduğu için, yaşlı adamın sağ omzunu aşağıya doğru çekiyordu. Yani, eğri ve kambur bir şekilde, harap olmuş bir insan olarak, dizleri bükük ve ayaklarını sürüyerek sokakta yürüyordu. Dünyadaki yenilikler, günler ve haftalar ile başkalarının bayramları, şehrin dış kesimlerindeki eski bir evin önünden geçen arabalar gibi yuvarlanıp geçmekteydi.

Günün birinde savaş gerçekten sona erdi. Bölge boşaldı. İnsanlar, barışı kutlamak ve alayların eve dönüşlerini görmek için gitmişlerdi. Çoğu insan, Mendel'e evlerine dikkat etmesi görevini vermişti. Bir daireden diğerine gitti ve kapı kollarıyla kilitleri

kontrol etti ve tekrar dükkâna döndü. Ölçülemeyecek kadar büyük bir mesafeden, neşeli dünyanın gürültüsünü, havai fişeklerin sesleri ile on binlerce insanın kahkasını duyduğuna inandı. Küçük, sessiz bir huzur içini kapladı. Parmaklarıyla sakalını kaşıdı, dudaklarında bir gülümseme belirdi, hatta boğazından kısa bir kıkırdama duyuldu. "Mendel de bir kutlama yapacak." diye fısıldadı ve ilk kez, kahverengi gramofonlardan birine doğru yürüdü. Daha önce aletin nasıl çalıştırıldığını görmüştü. "Bir plak, bir plak!" dedi. Bugün öğleden önce geri dönen bir asker uğramış ve yarım düzine plak getirmişti, yani Avrupa'dan yeni şarkılar gelmişti. Mendel en üsteki plağı paketten çıkardı, dikkatli bir şekilde alete koydu, nasıl çalıştıracağını tam olarak anımsayabilmek için bir süre düşündü ve sonunda iğneyi plağın üzerine yerleştirdi. Cihaz biraz cızırdadı ve daha sonra şarkıyı çalmaya başladı. Akşam olmuştu, Mendel karanlıkta gramofonun yanında duruyor ve dinliyordu. Her gün burada neşeli, üzüntülü, yavaş, hızlı, karanlık ve aydınlık şarkılar dinlemişti. Ancak, hiçbiri buna benzemiyordu. Küçük bir su gibi akıyor ve yavaşça mırıldanıyor, büyüyor ve bir deniz gibi büyük bir gürültüyle sahili dövüyordu. Mendel *Şimdi tüm dünyayı duyuyorum.* diye düşündü. Tüm dünyanın bu kadar küçük bir plak üzerine işlenmiş olması nasıl mümkün oluyordu? Bütün bunlara bir gümüş flütün eklenip bir daha kemanları terk etmemesi ve ince bir biye gibi sarmasıyla uzun bir süreden sonra Mendel tekrar ağlamaya başladı. Şarkı sona ermişti. Plağı üçüncü kez çalmaya başladı. Kısık sesiyle şarkıya eşlik ediyor ve parmakları ile tahta kutuda trompet çalıyordu.

Eve dönen Skowronnek onu bu hâlde buldu. Gramofonu durdurdu ve "Mendel, lambayı yak! Burada ne yapıyorsun?" dedi. Mendel lambayı yaktı ve "Skowronnek, şarkının ismine bak, neymiş. dedi. "Bunlar yeni plaklar." diye yanıtladı Skowronnek. "Ben bugün satın aldım. Şarkının ismi..." Skowronnek gözlüklerini taktı plağı ışığın altına tuttu ve okudu: "Şarkının ismi: 'Menuchim'in Şarkısı.

Mendel aniden güçten düştü, bir yere oturmak zorunda olduğunu hissetti. Gözlerini, Skowronnek'in elinde duran parlak plağa dikmişti.

“Ne düşündüğünü biliyorum.” dedi Skowronnek.

“Evet.” diye yanıtladı Mendel. Skowronnek plağın üzerine kolu tekrar koydu. “Güzel bir şarkı.” dedi ve başını sola doğru eğerek plağı dinledi. Dükkân, yavaş yavaş gecikmiş komşularla dolmuştu. Hiç kimse konuşmuyor, herkes şarkıyı dinliyor ve müziğe uyarak başlarını sallıyorlardı.

Ve on altı kez, ezberleyinceye kadar dinlediler.

Mendel dükkânda yalnız kaldı. Kapıyı içerden dikkatli bir şekilde kilitledi, vitrini topladı, soyunmaya başladı. Şarkı her adımda onu takip ediyordu. Uykuya dalarken mavi ve gümüş rengi melodinin ve şarkının kendisini, Menuchim ile -yani kendine ait olan Menuchim'in- bağladığını düşündü.

Günler uzamaya başlamıştı. Sabahları artık o kadar aydınlık oluyordu ki ışık dükkânın kapalı kepenklerinden sızıp Mendel'in penceresiz odasına kadar giriyordu. Nisan ayında sokak, her zamankinden yaklaşık bir saat önce uyanmaktaydı. Mendel ispiro ocağını yakıyor, çayı demliyor; küçük mavi yıkanma tasına su koyuyor, yüzünü bunun içine batırıyor ve kapı koluna asılı olan havlunun ucu ile yüzünü kuruluyor; kepenkleri açıyor, bir ağız dolusu su alıp yerlere fışkırtıyor, dudaklarının arasından fışkırttığı suyun yerdeki toz üzerinde çizdiği şekillere bakıyordu. Daha saat altıyı çalmadan ispiro ocağındaki su kaynamaktaydı. Mendel kapının önüne çıkıyordu. O sırada pencereler sanki kendiliğinden açılıyordu. İlkbahar gelmişti.

İlkbahardı, evlerde paskalya hazırlığı yapılmaktaydı. Mendel herkese yardım ediyordu. Tahta masaların üzerlerini, bütün yıl boyunca dökülmüş olan dünyevi gıda artıklarından temizlemek için marangoz rendesini kullanıyordu. Paskalya ekmeğinin kırmızı kâğıtlar içinde istiflenmiş bir şekilde durduğu yuvarlak, silindir şeklindeki paketleri ve serin bodrumlardaki Filistin'den gelen şarapların örümcek ağlarını temizleyerek vitrinin beyaz bölmelelerine koyuyordu. Komşuların yataklarını söküyor, ılık nisan güneşinin ortaya çıkardığı haşaratı benzin, terpentin ve petrol ile yok etmek amacıyla parça, parça avlulara taşıyordu. Pembe ve gök-

mavisi süs kâğıtlarını yuvarlak veya püsküllü bir şekilde makasla kesiyor, mutfak raflarına raptiye ile tutturuyor, tabak çanak için sanatsal bir kaplama yapıyordu. Fıçıları ve kapları sıcak su ile dolduruyor, büyük demir topları tahta sopalarla kor hâline gelinceye kadar ateşte tutuyor ve daha sonra fıçılarla kapların içine koyuyordu. Sudan cızırtılar çıkıyordu, taslar talimatta belirtildiği gibi temizlenmiş oluyordu. Devasa tokmaklarla paskalya ekmeklerini döverek un hâline getiriyor, temiz çuvallara dolduruyor ve çuvalların ağzını mavi bantlarla bağlıyordu. Bütün bunları bir zamanlar kendi evinde yapmıştı. Amerika'nın aksine ilkbahar ülkesinde daha geç geliyordu. Mendel, Zuchnow'ta, bu mevsimde, tahta kaldırımın kenarında biriken gri karı, kristal gibi görünen buzdan çubukları, bütün gece boyunca çatı oluklarında şarkı söyleyen hafif yağmuru, çam ormanının arkasındaki gök gürültüsünü, her açık mavi sabahı örten beyaz kırağı, Mirjam'ın ortadan kaldırmak için büyük bir fıçıya soktuğu Menuchim'i ve bu yıl nihayet Mesih'in geleceğinin beklendiğini anımsadı. Mesih gelmemişti. Mendel *Gelmeyecek*, diye düşündü. Başkaları isterse beklesinler, Mendel artık beklemiyordu.

Yine de Mendel, dostlarına ve arkadaşlarına bu bahar değişmiş gibi geldi. Zaman zaman bir şarkı mırıldandığını duyuyorlardı ve beyaz sakalının altında yumuşak bir gülümseme yakalıyorlardı.

Groschel, "Yaşlandı, çocuklaşıyor." diyordu.

"Her şeyi unuttu. diyordu Rottenberg.

"Bu ölümden önceki neşe. diye iddia ediyordu Menkes.

Onu en iyi tanıyan Skowronnek ise susuyordu. Yalnızca bir kez, yatmadan önce karısına: "Yeni plaklar geldiğinden beri bizim Mendel bambaşka bir insan oldu. Ben, onu kendi kendine gramofon çalarken yakalıyorum. Sen bu konuda ne dersin?" demişti.

Bayan Skowronnek ise sabırsız bir şekilde "Ben Mendel'in yaşlandığını, çocuklaştığını ve yakında işimize yaramayacağını düşünüyorum. dedi. Zaten, belli bir süreden beri Mendel'den memnun değildi. Mendel yaşlandıkça Bayan Skowronnek'in ona

olan acıma duygusu da azalmaktaydı. Zannarla Mendel'in bir zamanlar zengin bir adam olduğunu ve sempatisinin, ona duyduğu saygıdan oluştuğunu da (Zira küçük bir kalbi vardı.) unutmuştu. Başlangıçta ona "Bay Singer" derken şimdi bütün dünyanın dediği gibi sadece "Mendel" demekteydi. Ve eskiden ona görevleri belli bir çekingenlikle verirken ve Mendel'in verdiği işleri halletmesinin kendisine bir şeref ve aynı zamanda utanç verdiğini belirtirken şimdi baştan itibaren Mendel'in itaatinden memnun olmadığını belli ediyordu. Mendel sağır olmadığı hâlde Bayan Skowronnek onunla konuşurken sanki yanlış anlaşılaktan korkarmış gibi sesini yükseltiyor ve bağırarak Mendel'le normal ses tonuyla konuştuğunda emirleri yanlış anladığını ispatlamaya çalışıyordu. Bağırması bir önlem niteliğindeydi ve Mendel'i yaralayan tek şeydi. Zira, Tanrı tarafından bu kadar aşağılanan Mendel insanların iyi niyetli ve düşüncesiz alaylarına aldırmıyor, yalnızca anlama yeteneği konusunda bir şüphe duyduklarında alingan oluyordu. Bayan Skowronnek'in verdiği her iş "Mendel acele edin." cümlesi ile başlıyordu. Mendel kadını sabırsızlandırıyordu, ona göre Mendel çok yavaştı. Zaman zaman Mendel "Bağırmayın. sizi duyuyorum. diye yanıt veriyordu.

"Ama siz acele etmiyorsunuz, sizin vaktiniz var!"

"Bayan Skowronnek, ben sizden daha yaşlı olduğuma göre benim daha az vaktim var!" diyordu. Yanıttaki kinayeyi ve uyarıyı hemen kavrayamayan ve kendisiyle alay edildiğini zanneden Bayan Skowronnek, dükkânda en yakınında duran kişiye dönüyor: "Şimdi buna ne diyorsunuz? Yaşlanıyor! Bizim Mendel'imiz yaşılanıyor!" diyordu. Aslında, kadın, ona daha başka vasıflar söylemek isterdi, ancak yaşlılığı bir yük gibi algıladığından yaşlılıktan söz etmekle yetinmekteydi. Skowronnek bu tarz konuşmalar duyduğunda karısına: "Hepimiz yaşılanıyoruz! Ben, Mendel ile aynı yaşıyım ve sen de gençleşmiyorsun!" diyordu. Bayan Skowronnek, "Sen daha genç biriyle evlenebilirsin. diyordu. Evliliğindeki anlaşmazlık konusunda kullanabileceği iyi bir neden bulduğu için mutluydu. Ve başından beri bu tür kavgaların gelişmesini ve başından itibaren kadının hiddetinin sonunda kocası ile onun arkadaşında patlayacağını bilen Mendel, arkadaşlığının bozulmasından endişe ediyordu.

Bugün Bayan Skowronnek, özel bir nedenle Mendel Singer'ya karşıydı. "Düşünebiliyor musun?" dedi kocasına. "Bir süreden beri satırım kayıp, Mendel'in aldığına yemin edebilirim. Ona sorduğumda bir şey bilmediğini söylüyor. Yaşlı ve daha da yaşılanıyor, çocuk gibi oluyor!" Gerçekten de Mendel Singer, Bayan Skowronnek'in satırını almış ve saklamıştı. Mendel uzun bir süreden beri -hayatının sonuncusu olan- büyük bir plan hazırlıyordu. Bir akşam bu planı yapabileceğini düşündü. Komşular Skowronnek'te sohbet ederlerken divanda uyuyormuş gibi yaptı. Ancak Mendel, hiçbir şekilde uyumuyordu. En sonuncu komşu gidinceye kadar gözleri kapalı bir vaziyette onları dinledi. Daha sonra, baltayı divanın baş tarafındaki döşemenin altından çıkardı, kaftanının içine sakladı ve hızla sokağa çıktı. Lambalarının tümü henüz yanmamıştı, sadece bazı camlardan sarı lamba ışığı süzülüyordu. Mendel Singer, daha önceleri Deborah ile birlikte oturduğu binanın karşısında durdu ve eski dairesinin pencerelerine baktı. Şimdi orada, aşağıda modern bir dondurmacı açan, yeni evli Frisch çifti oturmaktaydı. Genç insanlar binadan çıkıyorlar, dondurma dükkânını kapatıyorlardı. Konsere gidiyorlardı. Bugün Avrupa'dan gelmiş bir filarmoni orkestrası konser veriyordu. Frisch günlerden beri bundan söz ediyordu. Şimdi gidiyorlardı. Onlar Mendel'i görmedi. Mendel sesizce karşıya süzüldü, eve girdi, eski alışkanlıkla merdivenleri çıktı ve cebindeki tüm anahtarları çıkardı. Anahtarları sinemaya giden ve dairelerini kontrol etmesini isteyen komşular veriyordu. Kapıyı kolayca açtı. Sürgüyü çekti, yere yattı ve yerdeki her tahtaya tek tek vurmaya başladı. Bu işlem çok uzun sürdü. Yoruldu, kendi kendine kısa bir ara verdi ve daha sonra çalışmaya devam etti. Nihayet bir boşluk sesi duydu, Deborah'nın bir zamanlar yatağının bulunduğu yerdeydi. Mendel tahtaların arasındaki kiri temizledi ve satır ile tahtanın dört yanını gevşetti, yukarı kaldırdı. Yanılmamıştı, aradığını buldu. Sıkı bir şekilde düğümlenmiş mendili eline aldı, kaftanının içine soktu, tahtayı tekrar yerine koydu ve sessizce oradan uzaklaştı. Merdiven sahanlığında kimse yoktu, kimse onu görmemişti. Bugün dükkânı her zamankinden daha erken kilitledi, kepengi indirdi. Tavanda asılı olan lamba ile diğer lambayı yaktı ve ışıkların ortasına oturdu. Mendilin düğümünü açtı ve içindekileri saydı. Deborah kâğıt para ve bozuk para olarak

toplam altmış yedi dolar biriktirmişti. Çok paraydı ancak yeterli değildi, Mendel'i hayal kırıklığına uğratmıştı. Sadakaları ve evlerde yaptığı küçük işler karşılığında aldığı paraları da eklediğinde tam tamına doksan altı dolar ediyordu. Bu para yeterli değildi. "Yani birkaç ay daha... diye fısıldadı Mendel. "Zamanım var."

Evet, Mendel'in zamanı vardı, daha uzun bir süre yaşamak zorundaydı! Önünde büyük okyanus duruyordu. Bir kez daha okyanusu aşması gerekiyordu. Büyük deniz, Zuchnow'un tamamı ve çevresi onu bekliyordu: kışla, çam ormanı, bataklıktaki kurbağalar ve tarladaki cırcır böcekleri... Eğer Menuchim öldüyse o takdirde küçük mezarlıkta yatıyor ve bekliyordur. Mendel de yatacaktı. Daha önce Sameschkin'in çiftliğine gidecekti, artık köpeklerden korkmuyordu, Zuchnow'ta karşısına bir kurt çıksa bile korkmuyordu. Mendel, böcekleri, solucanları, çekirgeleri dikkate almadan çıplak toprağın üzerine yatacaktı. Kilise çanları çalacak ve Menuchim'in aptal gözlerindeki ışığı anımsatacaktı. Mendel: "Evime döndüm sevgili Sameschkin, başkaları dünyayı dolaşırlar, benim dünyalarım öldü, ben sonsuza kadar burada yatmak için geri döndüm!" Mavi gece, ülkenin üzerine gerilmişti, yıldızlar parlıyordu, cırcır böcekleri ötüyor ve karşıda, karanlık ormanda birisi "Menuchim'in Şarkısı"nı söylüyordu.

Mendel gece bu şekilde, elinde düğüm atılmış mendille uyudu.

Ertesi sabah Skowronnek'lerin dairesine gitti, mutfaktaki soğuk ocağın üzerine satırı koydu ve "Burada Bayan Skowronnek, satır bulundu!" dedi.

Hızla oradan uzaklaşmak istedi ama Bayan Skowronnek konuşmaya başladı: "Satır bulundu! Zor bir şey değildi, siz saklamıştınız! Ayrıca dün derin uykudaydınız. Bir kez daha dükkâna uğradık ve kapıyı çaldık. Duydunuz mu? Dondurmacı Frisch'in de söylemek istediği çok önemli bir şey var. Hemen oraya gitmelisiniz."

Mendel korktu. Birisi yine de dün akşam onu görmüştü, belki başka birisi evi yağmalamıştı ve Mendel'i suçluyorlardı. Belki de aldığı para Deborah'nın biriktirdikleri değil de Bayan Frisch'in

biriktirdikleri idi ve o da onları çalmıştı. Mendel'in dizleri titriyordu. Bayan Skowronnek'e "Oturmama izin verir misiniz?" dedi. "İki dakika oturabilirsiniz, sonra yemek pişirmek zorundayım." dedi kadın. "Bu önemli konu neymiş?" diye sordu Mendel. Ama kadının kendisine bir şey söylemeyeceğini başından beri biliyordu. Kadın, Mendel'in merakından büyük bir haz aldı ve sustu. Sonra, onu göndermenin zamanı geldiğini düşünerek "Yabancıların işlerine karışmıyorum! Sadece Frisch'e gidin!" dedi ve Mendel kalktı; Frisch'e gitmemeye karar verdi. Zira, kötü bir şey olacabilirdi. Kendiliğinden ortaya çıkardı. Beklemeye başladı. Öğleden sonra Skowronnek'in torunları ziyarete geldiler. Bayan Skowronnek onu üç porsiyon çilekli dondurma almaya gönderdi. Mendel dükkâna çekinerek girdi. Şansına Bay Frisch orada değildi. Karısı: "Kocam size çok önemli bir şey söyleyecek, öğleden sonra mutlaka dükkâna gelin!" dedi.

Mendel duymamış gibi yaptı. Kalbi deli gibi çarpıyor, sanki ondan kaçmak istiyordu, iki eliyle kalbini tuttu. Kötü bir şey olacağını biliyordu. Gerçeği söylemek istiyordu, Frisch ona inanırdı. İnanmadığı takdirde, hapishaneye girerdi. Bu da bir şey fark ettirmezdi. Zuchnow'ta değil, hapishanede ölürdü.

Dondurmacının bulunduğu bölgeden ayrılamıyordu. Bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu dükkânın önünde. Genç Frisch'in eve döndüğünü gördü. Beklemek istiyordu, ancak ayakları kendiliğinden hızla onu içeri soktu. Cırlak bir çanı devreye sokan kapıyı açtı ve kapıyı kapatacak gücü kendisinde bulamadığı için alarm çanı ötmeye devam etti ve Mendel, uyuşmuş bir şekilde korkunç gürültü tarafından esir alınmış, hareket yeteneğini kaybetmiş bir hâlde öylece kaldı. Kapıyı Bay Frisch kapattı. Şimdi oluşan sessizlik içinde Mendel, Bay Frisch'in, karısına: "Bay Singer'ya ahududulu bir soda getir çabuk!" dediğini duydu.

Ne kadar zamandır Mendel'e "Bay Singer" denilmiyordu? O anda onu üzme amacıyla uzun zamandan beri "Mendel" dediklerini algıladı. *Frisch'in kötü bir şakası,* diye düşündü. *Tüm bölge bu adamın cimri olduğunu biliyor, kendisi de ahududulu sodanın parasını vermeyeceğini biliyor. Ben içmeyeceğim.*

“Teşekkür ederim, teşekkür ederim. dedi Mendel. “Ben bir şey içmeyeceğim!”

Karısı gülümseyerek “Bizi reddetmeyeceksiniz. dedi.

Genç Frisch, “Beni reddetmeyeceksiniz. dedi.

Mendel’i dökme demirden yapılmış ince bacaklı küçük bir masaya çekti ve yaşlı adamı geniş bir sepet koltuğa oturttu. Kendisi ise her zaman oturduğu ahşap sandalyeye oturdu, Mendel’e yaklaştı ve konuşmaya başladı:

“Dün, Bay Singer, sizinde bildiğiniz gibi konsere gittim. Mendel’in kalbi durmak üzereydi. Arkasına yaslandı, hayatta kalabilmek için sodadan bir yudum aldı. Frisch: “Evet çok müzik duydum, ancak şimdiye kadar böyle bir şey duymamıştım! Otuz iki müzisyen anlıyor musunuz? Ve hemen hemen hepsi bizim oralardan. Ve onlar, Yahudi melodileri çaldılar, anlıyor musunuz? İnsanın yüreği ısındı, ben ağladım ve bütün dinleyiciler ağladı. En son olarak ‘Menuchim’in Şarkısı’nı çaldılar, Bay Singer, siz bunu gramofonda dinlemiştiniz. Güzel bir şarkı, değil mi?”

Mendel, *Benden ne istiyor?* diye düşündü. “Evet, evet güzel bir şarkı.

“Verilen arada müzisyenlerin yanına gittim. Kalabalıktı. Herkes müzisyenlere ulaşmaya çalışıyordu. Bazıları arkadaşlarını buldular, Bay Singer ben de arkadaşımı buldum.

Frisch ara verdi. İnsanlar dükkâna girdiler, çan çınladı.

Bay Frisch: “Bay Singer içsenize! Ben Kowno’daki kuzenim Berkovitsch’i buldum. Amcamın oğlunu. Ve biz, birbirimizi öptük. Ve konuşmaya başladık. Ve aniden Berkovitsch, ‘Burada Mendel Singer adında yaşlı bir adamı tanıyor musun?’ dedi.”

Frisch tekrar bekledi. Ama Mendel Singer hareket etmiyordu. Yalnızca, adı Berkovitsch olan birinin yaşlı bir Mendel Singer’ı sorduğunu algıladı.

“Evet. dedi Frisch. “Zuchnow’tan gelen bir Mendel Singer’ı

tanıdığımı belirttim. 'Bu o dedi.' Berkovitsch. 'Bizim orkestra şefimiz o. dedi. Bizim şefimiz büyük bir besteci, henüz genç ve bir dâhi, çaldığımız bestelerin çoğu ona ait. İsmi Alexej Kossak ve o da Zuchnow'tan.

"Kossak?" diye tekrarladı Mendel. "Benim karımın kızlık soyadı Kossak. O bir akraba!"

"Evet." dedi Frisch. "Ve öyle görünüyor ki Kossak sizi arıyor. Muhtemelen size bir şey söylemek istiyor. Ve ben, söylemek istediği şeyi duymak isteyip istemeyeceğinizi sormakla yükümlüyüm. Ya siz onun kaldığı otele gidersiniz ya da ben Berkovitsch'e sizin adresinizi yazarım."

Mendel bir anda rahatladı ve aynı zamanda huzursuz oldu. Ahududu sodasını içti, arkasına yaslandı ve şöyle dedi: "Size teşekkür ederim Bay Frisch. Ama çok önemli değil. Kossak isimli bu şahıs bana zaten bildiğim üzücü şeyleri anlatacak. Ve ayrıca size gerçeği söylemek istiyorum. Size danışmayı daha önce de düşündüm. Erkek kardeşinizin, gemi biletleri satan bir acentası var mı? Eve, Zuchnow'a dönmek istiyorum. Orası artık Rusya değil, dünya değişti. Bu gün bir gemi biletinin fiyatı ne kadar? Ve gitmek için hangi evrakı hazırlamam gerekir? Kardeşinizle konuşun, ancak kimseye bir şey söylemeyin."

"Araştıracam." diye yanıtladı Frisch. "Ancak, sizin o kadar paranız yoktur. Ve sizin yaşıınızda... Belki Kossak size bir şey söyler. Belki sizi yanında götürür. Kendisi New York'ta kısa bir süre kalacak. Berkovitsch'e adresinizi vereyim mi? Zira, sizi tanıdığım kadıyla siz otele gitmezsiniz."

"Hayır." dedi Mendel. "Ben otele gitmeyeceğim. Eğer isterse-niz siz adresi yazın.

Ayağa kalktı.

Frisch onu tekrar koltuğa oturttu. "Bir dakika. dedi. "Bay Singer, konser programını yanıma aldım. Kossak'ın resmi burada var." Göğüs cebinden büyük bir program çıkardı, katlanmış olan programı açtı ve Mendel'in gözlerinin önünde tuttu.

“Yakışıklı, genç bir adam.” dedi Mendel. Fotoğrafı inceledi. Resim yıpranmış, kirli ve yüz binlerce küçük moleküle parçalanmış gibi görünse de canlı bir şekilde Mendel’in gözlerine girmektedir. Mendel derhâl geri vermek istemesine rağmen elinde tuttu ve resme gözlerini dikip durdu. Siyah saçların altında beyaz geniş bir alın vardı; düzgün, güneşli bir taş gibi görünüyordu. Gözler büyük ve aydınlıktı. Bu gözler Mendel Singer’ya doğrudan bakmaktaydı, Mendel kendini bu bakışlardan kurtaramıyordu. Mendel bu gözlerin onu neşelendirip özgür kıldığına inanmıştı. Gözlerde aklın parıltısı vardı. Söz konusu gözler hem yaşlı ve hem de gençlerdi. Bunlar her şeyi biliyor, dünya bu gözlerde yansıyor. Bu gözlerin karşısında Mendel Singer hiçbir şey bilmeyen bir genç konumuna düşmüştü. Her şeyi bu gözlerden öğrenmek zorundaydı. Küçük bir erkek çocuğu iken gerçekte ve rüyalarda görmüştü. Yıllar önce Tevrat’ı öğrenmeye başladığında bu gözleri görmüştü, bunlar peygamberin gözleriydi. Tanrı’nın doğrudan muhatap aldığı erkeklerde bu gözler vardı. Bahse konu gözler her şeyi bilip herhangi bir sır vermiyorlar, ışıktır bu gözlerin içinde bulunuyordu.

Mendel uzun süre resme baktı. Daha sonra: “İzin verirseniz eve götürmek istiyorum Bay Frisch.” deyip kâğıdı katladı. Köşeyi dönünce tekrar açtı, baktı ve sonunda kâğıdı katlayıp gitti. Dondurmacıya gittiğinden beri uzun bir süre geçtiğini düşündü. Kossak’ın gözlerinde parlayan birkaç bin yıl ile Mendel’in peygamberin yüzünü hayal edebildiği gençlik yılları. Geri dönüp hangi konser salonunda çaldıklarını sormak ve oraya gitmek istedi. Ancak utandı. Skowronnek’lerin dükkânına gitti ve karısının bir akrabasının kendisini Amerika’da aradığını söyledi. Frisch’e adresi vermesi konusunda izin verdiğini belirtti.

Skowronnek: “Yarın akşam, her yıl olduğu gibi bizde yemek yiyeceksin.” dedi. Paskalyanın ilk gecesiydi. Mendel başını sallayarak onayladı. Kendisi arka odada kalmayı tercih ederdi zira bayan Skowronnek’in yan yan bakışlarını ve Mendel’e çorbayı ve balığı verirken takındığı olumsuz tavrı biliyordu. *Bu son defa, diye düşündü. Bugünden itibaren bir yıl içinde canlı veya ölü olarak, en iyisi ölü olarak Zuchnow’ta olacağım.*

Mendel, ertesi akşam Bayan Skowronnek'i kızdırmamak için erkenden geldi ve mevcut kişiler arasında kendisini en önemsiz kişi olarak nitelendirdiğini belirtmek için en son kendisi sofraya oturdu. Sofranın çevresinde yer almışlardı: evin hanımı Bayan Skowronnek'in, kocalarıyla birlikte gelen iki kızı ve onların çocukları, gezerek müzik aletleri satan bir kişi ve Mendel. O, masanın sonunda, masayı uzatmak için zımparalanmış bir tahtanın konulduğu yerde oturmaktaydı. Mendel sadece masadaki huzurun bozulmasından değil, aynı zamanda masa ile onu uzatmak amacıyla konan tahtanın dengesinden de endişeliydi. Kendisi bir eliyle, üzerine bir tabak veya çorba kasesi konması gereken tahtayı tutuyordu. Altı tane kar beyazı kalın mum, kar beyazı masa örtüsünün üzerindeydi, altı gümüş şamdan da yanıyor, kolalanmış örtü altı mumun alevlerinin parlaklığını geri yansıtıyordu. Mumlar; beyaz bir önlük giymiş, beyaz bir yastık üzerinde oturan ve bir diğer yastığa yaslanmış olan, günahlardan arınmış bir kral gibi bir tahtta oturan evin beyi Skowronnek'in önünde, beyaz ve gümüş bekçiler gibi durmaktaydı. Mendel'in aynı kıyafetle, aynı tarzda sofrayı ve bayramı yönetmesinin üzerinden ne kadar geçmişti? Bugün eğik ve hırpalanmış bir şekilde, yeşilimsi olarak parlayan ceketıyla, sofranın en sonunda, orada yer alanlar arasında en az önemsenen kişi olarak kendi alçak gönüllülüğü nedeniyle üzgün bir vaziyette bayramın fakir destekçisi olarak oturmaktaydı. Paskalya ekmekleri sulu yeşilliklerin, koyu kırmızı şalgamların ve acımsı sarı turpların yanında üzeri beyaz bir peçete ile örtülü karlı bir tepe gibi duruyordu. Yahudilerin Mısır'dan ayrılışını anlatan kitaplar açık bir şekilde misafirlerin önünde duruyordu. Skowronnek efsaneyi şarkı hâlinde söylemeye başladı, herkes onun söylediklerini tekrar ediyor, ona yetişiyor ve koro hâlinde bu huzur veren, gülümseten melodiyi söylüyordu. Bütün efsanelerin, teker teker anlatıldığı ve aynı zamana Tanrı'nın özelliklerinin: büyüklüğünün, iyiliğinin, merhametinin, İsrail için rahmetinin ve Firavun'a karşı hiddetin de anlatıldığı bir şarkıydı. Hatta yazıyı okuyamayan ve âdetleri anılamayan gezici satıcı da melodinin etkisinde kalmış, ne anlama geldiğini bilmeden, onlarla birlikte yavaşça mırıldanarak melodiye eşlik etmekteydi. Ve dört bin yıl önce kendiliğinden mucizeler yaratan Tanrı'nın Yahudilere karşı olan sevgisi, sanki Mendel'in kendi yazgısı

ile neredeyse barışmasına neden olmuş, onu Tanrı'ya karşı yumuşatmıştı. Mendel Singer henüz şarkıya katılmıyordu, ancak diğerlerinin sesleriyle bedeni bir öne, bir arkaya sallanıyordu. Skowronnek'in torunlarının, tiz sesleriyle şarkı söylediklerini duyduğunda kendi çocuklarının seslerini anımsadı. Çaresiz Menuchim'i, alışılmıştan daha fazla yükseltilmiş sandalyede bayram sofrasında otururken gördü. Şarkı söylerken yalnızca baba, en küçük ve en zavallı oğluna zaman zaman hızlı bir bakış atardı, aptalca bakan gözlerini görürdü ve küçük çocuğun, katılmak ve duyduklarını söylemek için çaresizce çabaladığını izlerdi. Yıl içinde, Menuchim'in ağabeyleri gibi yeni bir ceket giydiği ve sarkık çift gerdanını, çevresinde kremit kırmızısı işlemeler olan beyaz yakalı bir gömleğin çevrelediği tek akşamdı. Mendel, ona şarap kadehini uzatınca susamış bir şekilde bardağın yarısını içti, öksürdü ve püskürttü ve yüzünü kim bilebilir ki belki gülmek, belki de ağlamak üzere buruşturdu.

Mendel diğerlerinin söylediği ilahiyle sallanırken bunları düşündü. Diğerlerinin birkaç sayfa ileri gittiklerini fark etti, kendisi de sayfaları atladı ve ayağa kalkmaya, herhangi bir kaza olmasın diye tuttuğu tabağın ucunu bırakmaya hazırlandı. Zira, kırmızı bardağa şarap koymanın ve peygamber Eliahu'yu içeri almak üzere, kapıyı açmanın vakti gelmişti. Bombesinde altı ışığın parladığı koyu kırmızı bardak hazır bir şekilde beklemekteydi. Bayan Skowronnek başını kaldırdı ve Mendel'e baktı. Mendel ayağa kalktı, ayaklarını sürüyerek yürüdü ve kapıyı açtı. Skowronnek, şimdi peygambere davet ilahisini söylemekteydi. Mendel bitinceye kadar bekledi. Zira, aynı yolu iki kere gidip gelmek istemiyordu. Daha sonra kapıyı kapattı, tekrar oturdu, masa tahatasını destekleyen yumruğunu yeniden altına koydu ve ilahiler devam etti.

Mendel'in oturmasından bir dakika sonra kapı çaldı. Ancak herkes yanıldığını düşündü. Bu akşam mahallenin sokakları boştu, dostlar evde oturuyorlardı. Bu saatte bir misafirin gelmesi mümkün değildi. Kapıyı çalan kesinlikle rüzgârdı. Bayan Skowronnek "Mendel, kapıyı doğru dürüst kapatmadınız. dedi. O anda, daha belirgin ve daha uzun bir şekilde kapıya vuruldu. Herkes nefesini tutmuştu. Mumların kokusu, şarabın lezzeti, alı-

şılmamış sarı ışık ve eski şarkıların melodisi, yetişkinleri ve çocukları o kadar çok bir mucize beklentisine sokmuştu ki bir an için nefesleri kesilmişti. Birbirlerine çaresiz ve solgun bir biçimde baktılar ve peygamberin gerçekten içeri girmek istediğini düşündüler. Sessizlik devam etti ve kimse yerinden kalkmaya cesaret edemedi. Sonunda Mendel kıpırdadı. Bir kere daha tabağı ortaya doğru itti. Bir kez daha ayaklarını sürüyerek kapıya doğru gitti ve kapıyı açtı. Uzun boylu bir yabancı yarı aydınlık koridorda duruyor ve iyi akşamlar diledikten sonra içeri girip giremeyeceğini soruyordu. Skowronnek yastıkların arasından büyük bir eziyetle kalktı. Kapıya gitti, yabancıyı inceledikten sonra, Amerika'da öğrendiği gibi: "Please!" (Lütfen) dedi. Yabancı içeri girdi. Yakaları yukarıya kaldırılmış koyu renk bir palto giymişti, başındaki şapkayı, muhtemelen içerdeki kutlamaya duyduğu saygıdan ötürü çıkarmamıştı, zira orada bulunan bütün erkekler başları örtülü bir şekilde oturmaktaydı.

Kibar bir adam, diye düşündü Skowronnek. Ve tek kelime söylemeden yabancıнын paltosunun düğmelerini açtı. Adam öne doğru eğilerek: "Benim adım Alexej Kossak. Sizlerden özür dilerim. Sizlerden çok özür dilerim. Bana Zuchnow'tan Mendel Singer adında birinin burada olduğu söylendi. Onunla konuşmak istiyorum."

"Benim." dedi Mendel ve misafire yaklaştı, başını kaldırdı. Alın yabancıнын omzuna geliyordu. "Bay Kossak... diye devam etti Mendel, "Sizin hakkınızda bir şeyler duydum. Siz bir akrabası- nız."

"Paltonuzu çıkarın ve bizimle birlikte sofraya oturun." dedi Skowronnek.

Bayan Skowronnek ayağa kalktı. Herkes yabancıya yer açmak için hareket ederek sıkıştı. Skowronnek'in damadı masaya bir sandalye daha koydu. Yabancı paltosunu çiviye astı ve Mendel'in karşısına oturdu. Misafirin önüne bir bardak şarap kondu. "Ben sizi tutmayayım. Lütfen dua etmeye devam edin." diye rica etti Kossak.

Duaya devam ettiler. Misafir sessiz ve zayıf bir şekilde yerinde

oturuyordu. Mendel, sürekli olarak onu izlemekteydi. Alexej Kossak da devamlı Mendel Singer'ya bakıyordu. Yani, diğerlerinin şarkıları tarafından kuşatılmış bir şekilde, ancak onlardan ayrı oturuyorlardı.

Diğerleri nedeniyle, henüz birbirleriyle konuşamamaktan memnundular. Mendel, yabancıнын gözlerine bakmaya çalışıyordu. Kossak gözlerini kapattığında Mendel sanki misafirden gözlerini açık tutmasını rica etmesi gerektiği düşüncesine kapılmaktaydı. Bu yüz Mendel Singer'ya tamamen yabancıydı, yalnızca çerçevesiz camların ardındaki gözler ona yakındı. Bakışları, eve dönen ve tanıdık pencerelerdeki ışıklara kayan bakışlar gibi sürekli olarak ona kaymaktaydı. Dudakları ince, kapalı ve düzgündü. Mendel, *Ben babası olsaydım ona "Gülümse Alexej. derdim,* diye düşündü. Yavaşça cebinden afişi çıkardı, diğerlerini rahatsız etmemek için masanın altında açtı ve yabancıya uzattı. Yabancı ince, zarif bir şekilde aldı ve bir saniyeliğine gülümse-di.

İlahilere ara verildi, yemek yenmeye başlandı, Bayan Skowronnek misafirin önüne bir tas sıcak çorba koydu ve Bay Skowronnek onlarla birlikte yemesi için ricada bulundu. Diğer misafir Kossak ile Mendel'in tek kelimesini bile anlamadığı İngilizce bir sohbeta başladı. Diğer misafir Kossak'ın genç bir deha olduğunu, New York'ta yalnızca bir hafta kalacağını ve orada bulunanlara orkestrasının vereceği konsere bedava bilet göndereceğini söyledi. Başka bir sohbet gerçekleşmedi. Bayrama pek uymayan bir şekilde hızlıca yemek yendi. Ve her iki lokmada bir yabancıнын veya onu konuk edenlerin bir nezaket sözcüğü duyulmaktaydı. Mendel konuşmuyordu. Bayan Skowronnek'in hatırına, herhangi bir gecikmeye neden olmamak için, diğerlerinden daha hızlı yiyordu. Ve herkes yemeğin sonunda şükredip mucizenin olmayışı duygusuyla dualara devam etti. Skowronnek giderek hızlanan bir ritim tutturdu, kadınlar ona yetişmekte zorluk çekiyorlardı. Ama bir süre sonra sesinin tonunu ve hızını değiştirdi, söylediği sözler ve melodiyi o kadar etkileyici bir şekilde söylüyordu ki her satırın sonunda Mendel de "Tanrı'ya şükür, Tanrı'ya şükür!" diye tekrarlıyordu. Mendel başını sallıyordu, uzun sakalı kitabın sayfaları üzerinde ince bir hışırtı çıkartıyordu,

sanki Mendel'in ağız son derece tutumlu davranırken sakalı duaya katılmak ister gibiydi.

Dua bitmek üzereydi. Mumların yarısı yanmıştı; masa örtüsü artık o kadar düzgün, bayrama yakışır değildi; beyaz masa örtüsünün üzerinde lekeler, yemek artıkları vardı ve Skowronnek'in torunları esnemeye başlamışlardı. Kitabın sonuna gelinmişti. Skowronnek yüksek sesle isteklerini söyledi: "Önümüzdeki yıl İsrail'de!" Herkes bu isteği tekrarladi, kitaplar kapatıldı ve misafire döndüler. Sıra Mendel'e gelmişti, misafire soru yöneltecekti. Yaşlı adam öksürdü, gülümsedi ve "Evet Bay Alexej, bana neler anlatacaktınız?" dedi.

Yabancı oldukça alçak bir sesle konuşmaya başladı: "Eğer adresinizi bilseydim Bay Mendel Singer, benden çok daha önceden haber alırdınız. Savaştan sonra kimse adresinizi bilmiyordu. Bille'nin müzisyen olan damadı tifüsten öldü, sizin Zuchnow'taki eviniz boş duruyordu, zira karısı, ailesinin yanına kaçmıştı ve sizin eve de Avusturyalı askerler yerleşmişti. Savaştan sonra buradaki menejerime yazdım, ancak adam yeterince becerikli değildi ve sizi hiçbir yerde bulamadığını yazdı."

"Bille'nin damadına yazık olmuş!" dedi Mendel ve bu arada Menuchim'i düşündü.

"Şimdi de güzel bir haberim var." diye devam etti Kossak. Mendel başını kaldırdı. "Ben, sizin evinizi yaşlı Bille'den satın aldım, şahitler önünde ve resmî bir bedel tayin ettirecek. Ve parayı size ödernek istiyorum.

Mendel: "Ne kadar ediyor?" diye sordu.

Kossak: "Üç yüz dolar!" dedi.

Mendel sakalını tuttu ve titreyen parmaklarıyla sakalını taradı. "Size teşekkür ederim!" dedi.

"Oğlunuz Jonas ise 1915 yılından beri kayıp. Kimse ona ne olduğunu söyleyemiyor. Ne Petersburg'da ne Berlin'de ne Viyana'da ne de İsviçre Kızıl Haç'ında onunla ilgili bir bilgi yoktu. Her yere sordum ve sordurdum. Ancak, iki ay önce Moskovalı bir

adamla karşılaştım. Kendisi mülteci olarak Polonya sınırından geçmişti, bildiğiniz gibi Zuchnow şimdi Polonya'ya ait. Ve bu genç adam, Jonas ile aynı alaydaydı. Tesadüfen bir kere gördüğünü Jonas'ın yaşadığını ve Beyaz Rus ordusunda savaştığını söyledi. Şimdi ondan haber almak iyice güçleşti. Ama ümidinizi kaybetmeyin.

Mendel tam ağzını açıp Menuchim'i soracakken arkadaşı Skowronnek bunu tahmin ederek ve üzücü bir bilgi alacağından emin olarak, bu akşam kederli konuşmalardan kaçınmak veya mümkün olduğu kadar ertelemek amacıyla yaşlı adamdan önce davranarak şöyle söyledi: "Evet bay Kossak, sizin gibi değerli bir kişiliği misafir etme şansına sahip olduğumuza göre, belki de bize bir iyilik yapar, kendi yaşamınızdan bir şeyler anlattırınız. Savaş, devrimi ve bütün bu tehlikeleri nasıl atlattınız?"

Yabancı muhtemelen bu soruyu beklemediği için hemen cevap vermedi. Utanan veya düşünmek zorunda olan bir insan gibi bakışlarını aşağıya indirdi ve uzun bir aradan sonra yanıt verdi: "Özel bir şey yaşamadım. Çocukken uzun süre hastaydım, babam, karısı ile akraba olduğum Bay Mendel Singer gibi fakir bir öğretmendi (Akrabalığın derecesini söylemenin henüz zamanı değil.). Kısacası hastalığım ve fakir oluşumuz nedeniyle büyük bir şehre, kamuya açık bir tıp enstitüsüne gittim. Beni çok iyi tedavi ettiler, doktorlardan biri beni özellikle çok sevdi, iyileştirdi ve doktor beni evine aldı. Konuşmanın bu noktasında Kossak sesini alçalttı ve başını öne eğdi, sanki masa ile konuşuyordu, herkes onu daha iyi duyabilmek için nefesini tutmuştu. "Günün birinde burada piyanoya oturdum ve kendi şarkılarımı çalmaya başladım. Ve doktorun eşi, benim şarkılarıma notaları yazdı. Savaş benim için bir şanstı. Zira, askerî rızıkaya atandım ve bir bandonun şefi oldum. Bütün savaş boyunca Petersburg da kaldım ve birkaç kez çarın huzurunda çaldım. Devrimden sonra bandom benimle birlikte yurt dışına çıktı. Birkaç kişi ayrıldı, birkaç kişi yeni katıldı ve Londra'daki bir konser ajansı ile bir anlaşma yaptık ve böylece benim orkestram oluştu."

Misafir uzun bir süreden beri hiçbir şey anlatmamasına rağmen, hâlen herkes onu dinliyordu. Sözleri hâlen odada uçuş-

makta, insanlara ancak ulaşmaktaydı. Kossak, Yahudi jargonunu iyi konuşamıyor, yarı Rusça cümleler ekliyordu. Skowronnek'ler ve Mendel tek tek her şeyi anlamıyor, genel anlamda bir şeyler kavıyorlardı. Skowronnek'lerin küçük bir çocuk olarak Amerika'ya gelen damatları anlatılanın yalnızca yarısını anlıyor ve yabancıların anlattıklarını eşi İngilizceye çeviriyordu. Gezici satıcı, aklında kalsın diye Kossak'ın öz geçmişini tekrarlıyordu. Mumlar artık şamdanda iyice küçülmüş bir hâlde yanmaktaydı, oda giderek karanılaşırken torunlar, koltukta başlarını yana eğmiş olarak uyuyordu. Ancak hiç kimse gitmek için bir girişimde bulunmuyordu. Hatta Bayan Skowronnek iki mum getirerek diğerlerinin üzerine dikti ve akşamı yeniden başlattı. Kadının Mendel Singer'ya duyduğu eski saygı yeniden uyanmıştı. Bu misafir; çarın önünde çalmış olan, küçük parmağına garip bir yüzük takan kravatında bir inci bulunan ve Avrupa'nın iyi kumaşlarından -Bayan Skowronnek, bu konuyu iyi biliyordu, zira babası kumaş tüccarıydı- yapılmış bir takım elbise giyen bu büyük adam, Mendel ile birlikte dükkândaki arka odaya gitmezdi. Evet, kocasının şaşkın bakışları altında şöyle konuştu: "Bay Singer! İyi ki bugün bize geldiniz. Aksi takdirde... ve Kossak'a dönerek "Kendisi o kadar alçak gönüllü ve zarif ki benim bütün davetlerimi reddetti. Kendisi yine de en büyük çocuğumuz gibidir." Skowronnek lafa girip "Bize çay demle!" dedi. Ve ayağa kalkarken kadın, Kossak'a: "Biz hepimiz şarkılarınızı uzun bir süreden beri biliyoruz. "Menuchim'in Şarkısı" sizin eseriniz değil mi?"

"Evet." dedi Kossak. "Benim şarkım." Sanki bu sorudan hoşlanmamış gibiydi. Hızla Mendel'e baktı ve sordu: "Eşiniz öldü mü?" Mendel Singer başını salladı. "Ve bildiğim kadarıyla bir kızınız var?" Bu defa Mendel yerine Skowronnek yanıt verdi: "Maalessif annesinin ve kardeşi Sam'in ölümü nedeniyle aklı karıştı ve şu an bir tımarhanede." Yabancı yine başını öne eğdi. Mendel ayağa kalktı.

Mendel Singer, Menuchim'i sormak istiyordu ancak cesaret edemiyordu. Zaten baştan yanıtı biliyordu. Kendini misafirin yerine koydu ve yanıtladı: "Menuchim öleli çok oldu. Çok acınacak bir şekilde öldü." Bu cümleyi aklına kazıdı, bunu gerçekten duyduğu zaman, sağlam durabilmek için baştan acıyı tattı. Fakat

yine de yüreğinin bir köşesinde bir umut beslediği için bu cümleyi silmeye çalışıyordu. *Eğer Menuchim yaşasaydı yabancı konuşmanın başında bana bunu söylerdi,* diye düşündü Mendel. *Hayır! Menuchim öleli çok oldu. Bu aptalca umudun sona ermesi için şimdi ona soracağım!* Ancak hâlâ sormuyordu. Mendel Singer bir ara verdi. Bayan Skowronnek'in mutfakta çay demlemek için yaptığı gürültülü hareketler, her zaman alışkın olduğu gibi evin hanımına yardım etmek bahanesiyle odayı terk etmesine yardımcı oldu.

Ama bugün, kadın, onu odaya geri gönderdi. Uç yüz doları ve saygın bir akrabası vardı. "Size yakışmaz Bay Singer." dedi kadın. "Misafirinizi yalnız bırakmayın!" Ayrıca hazırlıkları da tamamlamıştı. Geniş tepsinin üzerinde dolu çay bardakları ile odaya girdi, arkasından Mendel geliyordu. Çayın buharı tütüyordu. Mendel sonunda Menuchim'i sormaya karar verdi. Skowronnek'te sorunun artık kaçınılmaz olduğunu hissediyordu. En iyisi kendisinin sormasıydı, zira Mendel'in alacağı yanıtın yaratacağı acıya bir de soruyu sorma eziyeti eklenmemeliydi.

"Arkadaşım Mendel'in bir de Menuchim adında zavallı, hasta bir oğlu var. Ona ne oldu?"

Yabancı yine yanıt vermedi. Kendisi, bardağın içindeki kaşık ile oynuyordu, şekeri iyice eziyor ve sanki yanıtı çaydan okuyacakmış gibi davranıyordu. Açık kahverengi bardağı ve başparmağı ile işaret parmağı arasında duran kaşığı uzun esmer eliyle oynatarak sonunda beklenmedik bir şekilde yüksek sesle, ani bir karar vermiş gibi:

"Menuchim yaşıyor!" dedi.

Kulağa bir yanıt gibi değil, bir sesleniş gibi geldi. Hemen bunun arkasından Mendel Singer'nın bağrından bir kahkaha koptu. Herkes korktu ve yaşlı adama baktı. Mendel sırtını koltuğa dayamış bir şekilde oturmakta, sarsılarak gülmekteydi. Sırtı o kadar eğilmişti ki koltuğun arkalığına tam olarak değmiyordu. Koltuğun arkası ve Mendel'in yaşlı ensesi (Ceketin yıpranmış yakası üzerine, beyaz saç kıvrımları dökülmekteydi.) arasında büyük bir mesafe vardı. Mendel'in uzun sakalı şiddetle hareket

etmekte, nerdeyse beyaz bir bayrak gibi dalgalanmakta ve sanki o da gülmekteydi. Mendel'in göğsünden bir gürültülü kahkaha, arada bir de kıkırdama şeklinde bir gülüş kopmaktaydı. Herkes korkmuştu. Skowronnek zorlukla yastıkların arasından kalktı, beyaz önlüğü onun hareketini engelliyordu, tüm masanın çevresinde dolaştı, Mendel'e yaklaştı ve her iki eli ile Mendel'in ellerini kavradı. O anda Mendel'in gülüşü ağlamaya dönüştü, hıçkırma-ya başladı ve gözyaşları yarı kapalı gözlerinden bakımsız sakalına düştü, bir kısmı karmakarışık çalı gibi sakalın içinde kaybolurken bazıları yuvarlak cam toplar gibi sakalın üzerinde asılı kalıyorlardı.

Nihayet Mendel sakinleşti. Kossak'a doğrudan bakarak tekrarladı: "Menuchim yaşıyor mu?"

Yabancı sakince Mendel'e baktı ve şöyle konuştu: "Menuchim yaşıyor, sağlıklı, hatta durumu çok iyi!"

Mendel ellerini kenetledi, tavana doğru kaldırabildiği kadar kaldırdı. Ayağa kalkmak istedi. Ayağa kalkması gerektiği, büyüyeceği, boyunun uzayıp gideceği ve elini gökyüzüne değdireceği hissine kapıldı. Kenetlediği ellerini artık çözemiyordu. O Skowronnek'e baktı ve o da eski arkadaşının şimdi hangi soruyu sorması gerektiğini biliyordu.

Skowronnek: "Menuchim şimdi nerede?" diye sordu.

Alexej Kossak soruyu yavaşça yanıtladı:

"Menuchim benim.

Aniden herkes oturduğu yerden kalktı, belli bir süreden beri uyuyan çocuklar uyandılar ve ağlamaya başladılar. Mendel'in kendisi o kadar sert bir şekilde kalktı ki arkasındaki sandalye büyük bir gürültü ile düştü. Odada oturan tek kişi olan Kossak'ın yanına hızla, zıplayarak gitti. Mumlar sanki aniden bir rüzgâr esmiş gibi titremeye başladılar. Duvarlarda, ayakta duran insanların gölgeleri titriyordu. Mendel oturmakta olan Menuchim'in önünde diz çöktü, huzursuz bir ağız ve sallanan bir sakalla oğlunun ellerini aradı, dudakları bulduğu yerleri öpüyordu. Menuc-

him'in dizlerini, baldırlarını, yeleğini öpmektedir. Mendel tekrar ayağa kalktı, sanki aniden kör olmuş gibi oğlunun yüzünü sert elleri ile yokladı. Küt, yaşlı parmakları Menuchim'in saçlarının üzerinde, gergin geniş alnında, gözlüğünün soğuk camlarında, ince kapalı dudaklarının üzerinde gezindi. Menuchim sakin bir şekilde oturmakta ve kıpırdamamaktaydı. Orada olan herkes Menuchim ile Mendel'in çevresinde toplanmıştı; çocuklar ağlıyor, mumlar titreyiyor, duvardaki gölgeler ağır bulutlar gibi görünüyordu. Kimse konuşmuyordu.

Sonunda Menuchim'in sesi duyuldu. "Ayağa kalk baba!" dedi. Mendel'i kollarının altından kavradı, yukarı kaldırdı ve bir çocuk gibi kucağına oturttu. Diğerleri uzaklaştılar. Şimdi Mendel, oğlunun kucağında oturuyor etrafındaki herkese gülümsüyordu. "Acı onu bilge yapacak, çirkinlik merhametli, acı kişiliği onu ılımlı kılacak ve hastalık güçlü. diye mırıldanıyordu. Deborah söylemişti. Mendel hâlen karısının sesini duyuyordu. Skowronnek masadan kalktı, önlüğünü çıkarttı, paltosunu giydi ve "Hemen geleceğim!" dedi. Skowronnek nereye gidiyordu? Henüz saat on bire gelmemişti, dostlar henüz sofrada oturuyordu. Evden eve gidiyordu. Groschel'e, Menkes'e ve Rottenberg'e. Hepsi daha sofrada oturuyorlardı. "Bir mucize oldu! Bana gelin ve görün!" Her üçünü de Mendel'e götürdü. Yolda Lemmel'nün misafirlere eşlik eden kızına rastladılar. Ona da Mendel ve Menuchim'den söz ettiler. Karısı ile gezmeye çıkmış olan genç Frisch'ta yeniliklerden haberdar oldu. Skowronnek'in evinin önünde, Menuchim'in geldiği araba delil olarak durmaktaydı. İnsanlardan bazıları camları açıp arabaya baktılar. Menkes, Groschel, Skowronnek ve Rottenberg eve girdiler. Mendel onları ayakta karşıladı ve konuşmadan ellerini sıktı.

İçlerinde en düşüncelisi olan Menkes lafa başladı. "Mendel!" dedi. "Senin mutsuzluğunu paylaştığımız gibi mutluluğunu da paylaşmak amacı ile geldik. Nasıl bir darbe aldığını anımsıyor musun? Biz seni teselli ediyorduk, ancak teselli etmenin olanaksız olduğunu biliyorduk. Şimdi ise canlı canlı olarak bir mucize yaşıyorsun. O zaman seninle üzülen bizler, şimdi seninle seviniyoruz. Tanrı'nın bin yıl önce yarattığı mucizeler gibi, bugünkü mucizeleri de büyük olmakta. Tanrı'ya şükürler olsun!" Herkes ayakta duruyordu. Skowronnek'in kızları, damatları, çocuklar,

müzik eşyaları satıcısı üstlerini giyinmiş veda ediyorlardı. Mendel'in arkadaşları oturmadılar, çünkü kısa bir kutlama için gelmişlerdi. Kambur sırtı ile herkesden daha kısa boylu olan Mendel, yeşilimsi parlayan ceketinin içinde herkesin ortasında dikkat çekmeyen, kılık değiştirmiş bir kral gibi duruyordu. Mendel Arkadaşlarının yüzlerine bakmak için uzanmak zorunda kalıyordu. "Sizlere teşekkür ederim. dedi. "Sizin yardımınız olmasaydı bu anı yaşayamazdım. Oğluma bakın!" Sanki arkadaşlarından biri Menuchim'i yeterince inceleyemiyormuş gibi, eliyle oğlunu gösterdi. Arkadaşlarının gözleri; Menuchim'in takım elbisesinin kumaşına, ipek kravatına, incisine, ince ellerine ve yüzüğüne dokunmaktaydı. Sonra şöyle dediler: "Asil bir genç adam! Özel biri olduğu anlaşılıyor!"

Mendel, oğluna: "Benim evim yok." dedi. "Sen babana geliyorsun ve ben de seni nerede yatıracağımı bilmiyorum.

Oğlu: "Seni yanımda götürmek istiyorum baba. diye yanıtladı. "Bayram günü olduğu için arabaya binebilir misin bilmiyorum.

Sanki tek bir ağızdan söylenirmiş gibi "Arabayla gidebilir." dedi orada bulunan herkes.

"Seninle birlikte arabaya binme iznim olduğunu sanıyorum. diye yanıtladı Mendel.

"Ağır günahlar işledim, Tanrı göz yumdu. Ona, çarın Kazak polis müdürü dedim, o kulaklarını tıkadı. O kadar büyük ki bizim kötülüklerimiz küçücük kalmakta. Arabada seninle gitmemde bir sorun yok."

Herkes Mendel'e arabaya kadar eşlik etti. Bu gece, bazı komşular pencereye çıkıp aşağıya baktılar. Mendel anahtarla dükkânı bir kez daha açtı ve duvardaki çivide asılı olan kırmızı kadife torbayı aldı. Torbanın üzerine tozunu gidermek üzere üflledi, kepenkleri kapattı, kilitledi ve Skowronnek'e anahtarları teslim etti. Elinde torbayla arabaya bindi. Motorun sesi duyuldu. Farlar yandı. Şu veya bu pencereden: "Güle güle Mendel." sesleri yükseldi. Mendel Singer, Menkes'i kolundan tutarak: "Yarın dua sırasında, fakirler için üç yüz dolar bağışlayacağımı bildirirsin. Hoşça kal!"

Böylece oğlunun yanında, kırk dördüncü Broadway'deki Astor Otel'e gitti.

Endişeli ve eğik bir şekilde, yeşil parlayan ceket ve kolunda kırmızı kadife torbası ile Mendel Singer otelin lobisine girdi. Elektrik ışığını, sarışın kapıcıyı, merdivenlerin başındaki herhangi bir tanrıçanın beyaz büstünü ve elindeki torbayı almaya çalışan zenciye inceledi. Asansöre bindi ve kendini, aynada oğlunun yanında gördü, gözlerini kapattı, başının döndüğünü hissetti. Kendisi çoktan ölmüştü, gökyüzünde salınıyordu, bu bir türlü bitmek bilmiyordu. Oğlu onun elinden tuttu, asansör durdu, Mendel sessiz bir halının üzerinde, uzun bir koridorda yürüdü. Gözlerini odaya girdiğinde açtı. Alışkanlığı olduğu üzere, hemen pencereye gitti. Böylece gece Amerika'yı ilk kez yakından gördü; kırmızımsı gökyüzünü; parlayan, fışkıran, damlayan, kor hâlindeki kırmızı, mavi, yeşil, gümüş rengi, altın rengi harfleri, resimleri ve işaretleri. Amerika'nın gürültülü şarkısını, korna seslerini, tangirtılarını, çınlamalarını, çığlıklarını, ısıklarını ve haykırışlarını duydu. Mendel'in durduğu pencerenin karşısında her beş saniyede bir açık olan ağızdan parlak dişleri görünen, gülen bir kız görünmekteydi. Bu yüze karşı yakut kırmızısı köpüren bir kupa görünüyor, kendiliğinden kızın ağızına boşalıyor, yeniden dolmak ve tekrar boşalmak için uzaklaşıyordu. Bu yeni bir limonata reklamıydı. Mendel söz konusu reklamı, gece yaşanan mutluluğun ve sağlığın en mükemmel şekilde tasvir edilmesi olarak değerlendirdiyordu. Gülümsedi, resmin birkaç kez kaybolmasını ve

yeniden ortaya çıkmasını izledi ve odaya döndü. Beyaz çarşafli yatağı açık bir şekilde beklemekteydi. Menuchim sallanan bir sandalyeye oturmuştu. Mendel, "Bu gece uyumayacağım. dedi. "Sen yat ben yanında oturacağım. Zuchnow'ta ocağın yanındaki köşede uyuyordun.

"Kesin olarak anımsadığım bir gün var." diye konuşmaya başladı Menuchim, gözlüklerini çıkararak Mendel, oğlunun çıplak gözlerine baktı, gözleri, ona, üzgün ve yorgunmuş gibi geldi. "Bir öğleden öncesini anımsıyorum, güneş çok aydınlatıyordu. O sırada sen geldin, beni kucaklayıp kaldırdın. Ben masanın üzerinde oturuyorum. Sen bir bardağa bir kaşık ile vuruyorsun. Bugün o müziği besteleyebilmeyi ve çalabilmeyi isterdim; daha sonra sen şarkı söyledin. Sonra çanlar çalmaya başladı, devasa cam bardaklara vuran büyük kaşıklar gibi, çok eski çanlar çaldı.

"Devam et, devam et!" dedi Mendel. Menuchim, Kapturak'a gitmek için yolculuk hazırlığı yapmak amacıyla Deborah'nın evden gidişini de tam olarak anımsamaktaydı. "Eskiden yalnızca bunu anımsıyorum!" dedi oğlu. "Daha sonra Bille'nin damadı olan kemancının her gün keman çalışı geliyor aklıma. Herhalde her gün çalıyordu. O çalmayı bırakıyor, ancak ben, onu bütün gün ve bütün gece duyuyordum. Mendel öğrencilerini öğrenmek için nasıl desteklediyse yine aynı şekilde Menuchim'i "Devam, devam!" diye teşvik etti.

"Ondan sonra uzun bir ara; herhangi bir şey anımsamıyorum. Sonra, günün birinde büyük, kırmızı ve mavi bir yangın görüyorum. Yere yatıyorum. Aniden biri beni yerden kaldırıyor ve ittiriyor, ben yürümeye başlıyorum. Dışarıda duruyorum, insanlar sokağın öbür tarafında. 'Yangın!' diye içimden bir bağırtı çıkıyor!"

"Devam, devam!" diyor Mendel. "Başka bir şey bilmiyorum. Bana uzun süre hasta ve bilinçsiz olduğum söylendi. Ben ancak Petersburg'daki zamanı anımsıyorum, beyaz salonu, beyaz yatakları, yataklarda yatan çok sayıdaki çocuğu, bir orgun çaldığını benim de yüksek sesle şarkı söyleyerek buna eşlik ettiğimi anımsamaktayım. Daha sonra doktor, beni araba ile eve götürü-

yor. Uzun boylu, üzerinde açık mavi bir elbise bulunan sarışın bir kadın piyano çalıyor. Kadın kalkıyor. Ben piyanoya doğru gidiyorum. Dokunduğumda sesler çıkıyor. Aniden orgdan duyduğum ve söylediğim her şarkıyı çalabiliyorum.

“Devam, devam!” dedi Mendel. “Bu birkaç günden başka beni daha fazla neyin etkilediğini bilmiyorum. Annemi anımsıyorum. Kucağı sıcak, yumuşaktı, zannedersen çok kalın bir ses tonu vardı ve yüzü çok genişti, yuvarlak dünya gibiydi.” “Devam et, devam et!” dedi Mendel.

“Mirjam, Jonas ve Schemarjah’yı anımsamıyorum. Bille’nin kızı aracılığı ile onlardan haberdar oldum.

Mendel iç geçirdi “Mirjam... diye tekrarlardı. Kızı gözlerinin önünde altın sarısı şalı, mavi siyah saçları becerikli ve ayağına çabuk, genç bir maral gibi canlandı. Babasının gözlerini almıştı. “Kötü bir babaydım. dedi Mendel. “Sana ve ona kötü davranmışım. Şimdi elimden yitirdim. Hiçbir ilaç ona yardım edemez.”

“Onun yanına gideceğiz.” dedi Menuchim. “Baba ben... Ben iyileşmedim mi?”

Evet, Menuchim haklıydı. Mendel *İnsan memnun olmaz*, diye düşündü. Demin bir mucize görmüştü, şimdi bir yenisi istiyordu. *Mendel Singer, bekle, bekle! Bak, sakat Menuchim ne oldu. Elleri ince, gözleri akıllı bakıyor, yanakları yumuşak.*

Oğul: “Baba git yat!” dedi. Yere oturdu ve Mendel Singer’nın eski çizmelerini çıkardı. Çizmelerin delinmiş olan tabanlarına baktı, yamanmış üst derisini, yırtık pırtık konçlarını, delik çoraplarını, yıpranmış pantolonunu inceledi. Yaşlı adamı tamamıyla soydu ve yatağa yatırdı. Sonra odadan çıktı, bavulundan bir kitap çıkarttı, babasının yanına döndü, yatağın yanındaki sallanan koltuğa oturdu, küçük yeşil bir lamba yaktı ve okumaya başladı. Mendel uyuyormuş gibi yaptı. Göz kapakları arasındaki ince bir aralıktan bakıyordu. Oğlu kitabı bir kenara koydu ve “Sen Mirjam’ı düşünüyorsun baba. Biz onu ziyaret edeceğiz. Ben doktorlara telefon edeceğim. Onu iyileştirecekler. O daha genç! Sen uyu. dedi. Mendel gözlerini kapattı ancak uyumadı. Mirjam’ı

düşündü, dünyanın alışılmamış seslerini duydu, kapalı göz kapaklarının ardında aydınlık gökyüzünün geceki alevlerini hissetti. Uyumadı, ancak rahatladı, dinlendi. Uyanık bir kafa ile uykuya dalarak sabahı bekledi.

Oğlu ona banyoyu hazırladı, elbiselerini giydirdi, arabaya oturttu. Uzun süre gürültülü caddelerde yol aldılar, şehrin dışına çıktılar, kenarlarında tomurcuklu ağaçların bulunduğu uzun ve geniş bir yola geldiler. Motorun gürültüsü duyuluyor, Mendel'in sakalı rüzgârda savruluyordu. Mendel susuyordu. "Nereye gittiğimizi bilmek ister misin baba?" diye sordu oğlu. "Hayır!" dedi Mendel. "Bilmek istemiyorum! Sen nereye gidersen orası iyidir!"

Ve sonunda yumuşak kumun sarı, denizin mavi ve bütün evlerin beyaz olduğu bir yere geldiler. Bu evlerden birinin terasında Mendel Singer küçük beyaz bir masada oturuyordu. Yudum yudum koyu kahverengi bir çay içiyordu. Kambur sırtını bu yılın ilk sıcak güneşi ısıtıyordu. Kuşlar yakın çevresinde zıplıyorlardı. Kardeşleri de terasın önünde ötüyorlardı. Denizin dalgaları düzenli aralıklarla sahile vuruyordu. Açık mavi gökyüzünde birkaç tane beyaz bulutçuk vardı. Bu gökyüzünün altında Mendel, Jonas'ın bulunacağına ve Mirjam'ın onun deyimiyle, "Dünyadaki bütün kadınlardan daha güzel" olarak eve döneceğine inanıyordu. Mendel Singer'nın kendisi ise "Eyüp"te yazıldığı gibi yıllar sonra çevresinde çok sayıda torunları olduğu hâlde, "yaşama doymuş olarak" iyi bir ölüme gidecekti. Başındaki kepi çıkarmak ve güneşi kafasında hissetmek için tuhaf ve yasak bir istek duydu. Ve hayatında, Mendel Singer ilk kez, kendi isteği ile yalnızca resmî dairede ve banyoda yaptığı gibi başını açtı. Çıplak başındaki azalmış, kıvrıkcık saçlarını bir ilkbahar rüzgânı garip, nazik bitkiler gibi hareketlendirdi.

Mendel Singer, dünyayı bu şekilde selamladı.

Ve bir martı, gökyüzünün gümüş bir kurşunu gibi terasın brandadan yapılmış damına çarptı. Mendel, martının arkasında gölge gibi beyaz bir iz bırakan sarp uçuşunu izledi.

Oğlu:

"Önümüzdeki hafta San Francisco'ya gideceğim. Oradan sonra on gün Şikago'da çalışacağız. Dört hafta sonra Avrupa'ya dönebileceğimizi düşünüyorum baba. dedi.

"Mirjam?"

"Bugün onu göreceğim ve doktorlar ile konuşacağım. Her şey iyi olacak baba. Belki onu da yanımızda götürürüz. Belki de Avrupa'da iyileşir."

Otele geri döndüler. Mendel oğlunun odasına gitti. Yorgundu. Oğlu, "Kanepeye uzan, uyu biraz. dedi. "İki saate kadar döne-rim.

Mendel, söz dinleyerek yattı. Oğlunun nereye gittiğini biliyor-du. O, kız kardeşinin yanına gidiyordu. O harika bir insandı, dua-lar onunla birlikteydi, Mirjam'ı iyileştirecekti.

Mendel, küçük, aynalı masanın üzerinde pas rengi bir çerçeve-nin içinde bir fotoğraf gördü, "Bana resmi ver!" diye rica etti.

Uzun süre resmi inceledi. Aydınlık bir günde, açık renk bir elbi-se giymiş sarışın bir kadın, çiçek tarhlarının yanındaki çalıları hare-ketlendiren rüzgârın gezindiği bir bahçede oturuyordu. Bir kız ve bir erkek çocuğu, bazı bahçelerde oyun aracı olarak kullanılan küçük bir eşeğin koşulduğu bir arabanın yanında duruyordu.

Mendel, "Tanrı onları kutsasın!" dedi.

Oğlu gitti. Baba ise kanepenin üzerinde yatıyordu, resmi yavaş-ça yanına koydu. Yorgun gözü odayı taradıktan sonra pencereye takıldı. Alçak kanepeden, bulutsuz gökyüzünün yalnızca bir kısmı-nı görebiliyordu. Bir kez daha resme baktı. Orada gelini -Menuc-him'in karısı- ve torunları -Menuchim'in çocukları- vardı. Kıza daha dikkatli bakınca, Deborah'nın çocukluğunu gördüğünü zannetti. Deborah ölmüştü ancak yabancı ve öte dünyadan gözlerle muc-izeyi yaşamıştı. Mendel, karısının bir zamanlar haz aldığı gençliğin-deki sıcaklığını, kırmızı yanaklarını, seviştikleri gecelerde karanlıkta parlayan yarı açık gözlerini anımsadı. Deborah ölmüştü.

Mendel ayağa kalktı, kanepenin yanına bir koltuk çekti, resmi

koltuğun üzerine koydu ve tekrar kanepeye yattı. Gözleri yavaşça kapanırken gökyüzünün tüm neşesini ve yeni çocukların yüzlerini beraberinde uykuya götürdü. Bunların yanı sıra kahverengi bir geri plandan Jonas ve Mirjam'ın portreleri ortaya çıktı. Mendel uyudu. Ve bu şekilde, mutluluğun ağırlığı ile mucizenin büyüklüğünde dinlendi.

Yazar Hakkında

Joseph Roth, 1894 yılında Doğu Galiçya'da Yahudi bir anne ve babanın oğlu olarak dünyaya gelmiş, Lemberg ve Viyana'da Felsefe ve Alman Edebiyatı okumuştur. Birinci Dünya Savaşı'na katılmıştır. 1918 yılından itibaren Viyana ve Berlin'de gazetecilik yapmış, bu sırada da sık sık Avrupa'daki büyük şehirlere seyahatler yapmıştır. 1923 - 1932 yılları arasında "Frankfurter Zeitung"da muhabir olarak çalışmış, 1933 yılında Fransa'ya göç etmiştir. 1939 yılında yalnızca 45 yaşında iken Paris'te hayata gözlerini yummuştur. "Hiob" ilk olarak 1930 yılında yayımlanmıştır.

"Senin durumun iyi Deborah..." diyordu karısına. "Yalnız, arkanda bir oğul bırakmaman çok yazık, ölüm duanı ben yapmak zorundayım, ben de yakında öleceğim ve arkamızdan kimse ağlamayacak. İki küçük toz tanesi gibi rüzgârda savrulacağız. İki küçük parlaklık gibi yok olacağız. Ben çocuk yaptım, senin kucagın bunları doğurdu, ölüm onları aldı. Yaşantın yokluk içinde ve anlamsız geçti. Gençlik yıllarında etinden yararlandım, yaşlılıkta ise seni hor gördüm. Belki günahımız buydu. Serginin sıcaklığı içimizde olmadığı, aksine alışkanlığın soğukluğu olduğu için... Çevremizdeki her şey öldü, kurudu ve çürüdü. Senin durumun iyi Deborah... Tanrı sana acıdı. Sen bir ölüsün ve gömülüsün. Tanrı bana acımıyor. Zira ben bir ölüyüm ancak yaşıyorum. Tanrı, ne yaptığını iyi bilir. Eğer yapabilirsen beni canlıların kitabından silmesi için dua et."

Çarlık Rusya'sının Yahudi gettolarından birinde yaşıyordu Mendel Singer.

Sıradan ve her gün karşılaşılacak bir Yahudi idi. Rüya görmeden uyuyordu. Vicdanı temizdi. İffetli bir insandı. Pişmanlık ve arzu duyduğu hiçbir şey yoktu.

Kabuğuna sıkışmıştı Mendel, yalnızdı, yorgundu...

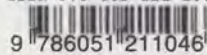
İşte böyle bir ruh hâliyle, bulunduğu zamana ve mekâna kendini yabancı hissediyor ve bu yüzden ailesinin dağılmasını engellemek amacıyla atalarının yüzyıllardır yaşadığı bu toprakları terk ederek Amerika'ya göç ediyor.

İnternette satış

ISBN 978-605-121-104-6

9 786051 211046

www.kyrhos.com.tr